

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Diplomová práce

Nero, císař římský

-

Srovnání historického filmu s prameny a jeho didaktické využití

(Imperium: Nerone – Comparison of the Historical
Film and Primary Sources and its Educational Use)

Autor: Bc. Vendula Hlaváčková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Robert Skopek

Rok odevzdání: 2014/2015

Prohlášení o samostatném zpracování diplomové práce

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Nero, císař římský* (srovnání historického filmu s prameny a možnosti jeho didaktického využití) vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Roberta Skopka a uvedla v seznamu literatury a pramenů všechny použité podklady a materiály. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. prosince 2014

Bc. Vendula Hlaváčková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce Mgr. Robertu Skopkovi za cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnoval. Dále bych ráda poděkovala slečně Romaně Pokorné za pomoc s texty v cizím jazyce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za jejich trpělivost a podporu, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Diplomová práce se zabývá osobou Nerona, posledního římského císaře z iulsko-claudiovské dynastie, ve srovnání s tím, jak je tato historická postava vyobrazena v historickém filmu natočeném v rámci minisérie věnující se římským dějinám. V první části práce se autorka zabývá římskými dějinami od příchodu Gaia Octaviana do Říma v roce 44 př. n. l. až do roku 54 n. l., kdy umírá císař Claudius. Další kapitola diplomové práce je věnována postavě císaře Nerona, který je znám především jako muž, který pravděpodobně nechal zapálit město Řím. V dalších kapitolách se autorka věnuje antice ve filmu, dále rozboru filmu *Nero, císař římský* a jeho srovnání s tím, jak je císař popisován v pramenech a odborné literatuře. Poslední část práce tvoří popis návrhu didaktického využití filmu. Modelovou hodinu autorka navrhla a prakticky vyzkoušela.

Klíčová slova:

Agrippina

Dějepis

Film

Historický film

Film *Nero, císař římský*

Iulsko-claudiovská dynastie

Nero

Principát

Říše římská

Summary

The main objectives of this diploma thesis are to describe and analyze character of the Roman Emperor Nero, the last member of Iulo-Claudian dynasty, in the historical film, which was made as a part of a series about Roman history. The first part deals with history of the Roman Empire since Gaius Octavius`s arrival to Rome in 44 BC till death of the Emperor Claudius in 55 AD. The second part gives a description of the character Emperor Nero of the Roman Empire. It is believed that it was he who had the whole city of Rome burnt. Other parts of this thesis show analysis of the film Nero, císař římský. Imperium: Nerone (TV film) 2004. It is a comparison of his character from literary to theatrical sources. The last part describes a didactic use of the film. There is a presentation of a model lesson that was created and taught in practice by the author herself.

Key words

Agrippina

History classes

Film

Historical film

Film *Imperium: Nerone*

The Iulo-Claudian dynasty

Nero

Principate

Obsah

Úvod.....	8
1. Iulsko-claudiovská dynastie	12
1.1. Augustus.....	12
1.2. Tiberius.....	19
1.3. Caligula.....	24
1.4. Claudius.....	28
2. Císař Nero.....	34
2.1. Neronovo dětství	34
2.2. Počátky Neronovy vlády.....	38
2.3. Problémy v Arménii.....	42
2.4. Británie.....	45
2.5. Vražda Agrippiny	46
2.6. Smrt Burra a pád Seneky.....	50
2.7. Octavia a Poppaea Sabina.....	53
2.8. Požár Říma	56
2.9. Pisonovo spiknutí	59
2.10. Povstání v Judeji	62
2.11. Nero umělec a vozataj	65
2.12. Nero v Řecku	66
2.13. Vindikovo povstání.....	67
2.14. Neronova smrt	68
2.15. Po smrti Nerona	70
3. Antika ve filmu	75
3.1. Císař Nero v historických filmech.....	78
4. Srovnání filmu <i>Nero, císař římský</i> s historickými prameny	82
4.1. Obsah filmu	82
4.2. Film versus prameny	86
4.2.1. Za vlády Caliguly	86
4.2.2. Za vlády Claudia	89
4.2.3. Císař Nero.....	92
5. Didaktické využití filmu <i>Nero, císař římský</i>	102
5.1. Historický film a jeho místo v hodině dějepisu	102
5.2. Využití filmu <i>Nero, císař římský</i> v hodině dějepisu	104

5.3.	Vybrané sekvence filmu	105
5.4.	Návrh hodiny dějepisu s využitím filmu <i>Nero, císař římský</i>	111
5.4.1.	Struktura vyučovací hodiny.....	112
5.5.	Reflexe hodiny:	116
Závěr	.....	118
Použité prameny, literatura a internetové zdroje	.....	122
Seznam zkratk:	.....	127
Seznam příloh:	.....	128

Úvod

Současná vybavenost škol a zároveň dostupnost médií nabízí učitelům řadu možností, jak dnešním žákům udělat výuku zajímavější. Jedním ze způsobů, jak látku představit poněkud netradiční formou, je využít v hodině film. V současnosti existuje celá řada filmů, seriálů, dokumentů atd., které lze zařadit do výuky jednotlivých předmětů. Své uplatnění naleznou v hodinách českého jazyka, přírodopisu, zeměpisu a v neposlední řadě i v hodinách dějepisu.

Co se týče období starověkého Řecka a Říma, mají učitelé skutečně z čeho vybírat. Antický svět byl vždy zajímavým námětem pro spisovatele a později i filmaře. Neméně přitažlivá jsou díla s touto tematikou i pro jejich publikum. Někteří filmoví tvůrci se snaží držet skutečnosti, jiní se nebojí nového pohledu. Další neváhají vzít historickou látku a zpracovat ji jako komedii nebo ji použít jako pozadí pro své smyšlené hrdiny. Díky tomu dnes existuje skutečně široká škála žánrů, které více či méně odpovídají historickým skutečnostem. Od animovaných či zfilmovaných komiksů o Asterixovi a Obelixovi, přes historické dokumenty až po hollywoodské velkofilmy, ať už starší jako je slavná *Cleopatra* z roku 1963 nebo novější jako např. *Trója* natočená v roce 2004.

Ve své diplomové práci se zabývám hraným historickým filmem *Nero, císař římský*, který byl natočen v roce 2004 jako druhá část minisérie *Impérium, vzestup a pád císařství*, mezinárodního filmového projektu věnujícího se dějinám starověkého Říma. Cílem mé práce je srovnat život skutečného císaře Nerona s tím, jak je vyličen ve filmu, a současně navrhnout, jak by se tento film dal využít v hodině dějepisu v rámci výuky dějin raného císařství.

V první kapitole se věnuji dějinám římské říše od roku 44 př. n. l., kdy do Říma přichází Octavianus, do smrti císaře Claudia v roce 54 n. l. Stručně zde popisuji Octavianovu cestu k moci, včetně bojů s Markem Antoniem. Podrobněji se zabývám obdobím jeho vlády jako císaře Augusta. Kromě něj se věnuji i císařům Tiberiovi, Caligulovi a Claudiovi, kteří vládli římské říši před Neronem.

Druhá kapitola je věnována osobě císaře Nerona, posledního panovníka iulsko-claudiovské dynastie, který stál v čele římské říše v letech 54 - 68 n. l. a který je obecně vnímán jako zhýralec a krutý vládce. Jeho život zde popisuji od raného dětství, kdy přišel o otce a byl odloučen od matky. Pokračuji vyličením jeho cesty

k moci, na které od návratu z vyhnanství pracovala jeho mocichtivá matka Agrippina, které se nakonec podařilo dosáhnout toho, že po náhlé smrti Claudia se novým císařem nestal jeho vlastní syn Britannicus, ale Nero. Velký prostor je věnován době vlády císaře Nerona. Popsány jsou významné události, ke kterým došlo přímo v Římě i mimo něj. Pozornost je věnována i Neronovi jako umělci. V závěru této kapitoly se věnuji pádu císaře Nerona a jeho sebevraždě. Součástí je i popis událostí po Neronově smrti, tedy občanské válce probíhající v letech 68 až 69 n. l., během které se na trůně vystřídali hned tři císaři – Galba, Otho a Vitellius.

Třetí kapitola se jmenuje *Antika ve filmu*. Zde podávám stručný přehled historických filmů s náměty ze starověkého Říma od konce devatenáctého století až do roku 2000. Zvláštní pozornost je věnována filmům, v nichž vystupuje císař Nero. Podrobněji se věnuji dílu *Quo Vadis?*.

V následující kapitole se zabývám přímo dvoudílným televizním filmem *Nero, císař římský*. Nejdříve popisuji obsah obou dílů. V druhé části této kapitoly srovnávám informace, které film předkládá divákům s tím, co se dochovalo v pramenech.

V poslední části své práce se věnuji využití historického filmu jako didaktického média. Stručně zde popisuji vývoj filmu jako takého. Dále se věnuji historickému filmu jako pomůcce ve výuce. Součástí kapitoly je konkrétní návrh využití filmu *Nero, císař římský* v hodině dějepisu 6. ročníku základní školy, včetně reflexe dvou hodin, ve kterých byl návrh realizován.

Ve své práci se opírám především o svědectví pramenů vyprávějících mj. o osudech vládců pocházejících z iulsko-claudiovské dynastie. V první řadě se jedná o Tacitovy *Letopisy* a *Dějiny*. Ani jedno z těchto děl se nezachovalo v původním rozsahu. V *Letopisech*, nazývaných také *Od smrti božského Augusta*, popisuje autor římské dějiny od smrti Augusta do roku 66 n. l. Tento pramen bohužel nepodává ucelený pohled na dějiny Říma, protože z původních 16 knih se jich dochovalo jen 6, přičemž knihy V, VI, XI a XVI jsou neúplné.¹

Dalším významným autorem zabývajícím se dějinami starověkého Říma byl Gaius Suetonius Tranquillus, žijící v letech 69/70 - 140. Suetonius se ve svém díle *Životopisy dvanácti císařů*, členěného do osmi knih, zabývá dějinami Říma od dob Caesara až po vládu Domitiana. Suetoniovo líčení životů římských císařů se těšilo

---

¹ BURIAN, J. – LISOVÝ, I. – PSÍK, R., *Úvod do dějepisectví antického starověku*, Ostrava 2007, s. 189.

značné oblibě. Na druhou stranu byl autor často terčem kritiky, která mu vyčítala především to, že věnuje až příliš mnoho pozornosti soukromí, zvláště skandálům, které jednotlivé panovníky provázely.² Ze Suetoniova díla čerpám informace k Augustovi, Tiberiovi, Caligulovi, Claudiovi i Neronovi a dále ke třem císařům, kteří se u moci vystřídali během občanské války po Neronově smrti.

Třetím významným pramenem jsou *Římské dějiny* Cassia Diona (150 - 235). Ty popisují římské dějiny od příchodu Aenea až do roku 229. Původně se skládaly z 80 knih, ovšem všechny se nedochovaly. Dionovy *Římské dějiny* jsou sice vysoce ceněným pramenem k dějinám antického Říma, přesto ani tento autor není vždy zcela objektivní.

Krom tří výše zmíněných pramenů čerpám informace také z *Války židovské* Josepha Flavia (37 - 100). Císař Nero se sice v této válce osobně nijak neangažoval, přesto se jedná o významnou událost, ke které během jeho vlády došlo. Jako doplňující zdroj informací k napsání kapitoly týkající se událostí po Neronově smrti jsem použila Plútarchovy životopisy Galby a Othona.

Při práci s prameny nesmíme zapomínat na to, že to, co je v nich napsáno, není a ani nemůže být vždy objektivní a přesné. Některé se navíc nedochovaly úplně. Je tedy nutné přistupovat k nim kriticky.

Svědectví pramenů doplňuji informacemi z odborné literatury. K monografiím, se kterými jsem pracovala, patří kniha H. H. Scullarda *From the Gracchi to Nero*, která se v jednotlivých kapitolách věnuje významným osobnostem římské říše. Dále jsem čerpala z knih *Nero* Edwarda Champlina, *Životy císařů* od A. A. Barretta či *Nero. Básník potřísněný krví* francouzského spisovatele Rogera Caratiniho aj. Další knihy, jako např. Fuhrmannovu monografii věnující se osobě císařova vychovatele Seneky, Eckovu monografii *Augustus a jeho doba* či kapitolu k dějinám *principátu* z knihy *Dějiny římské říše od nejranějších časů po Konstantina Velikého* autorů Mary Boatwrightové, Daniela Gargoly a Richarda Talberta, používám k uspořádání, doplnění či ověření informací čerpaných z pramenů. Pomůckou mi byla také *Encyklopedie dějin starověku* autorů Václava Marka, Petra Charváta a Pavla Olivy či *Encyklopedie antiky* kolektivu autorů pod vedením Ludvíka Svobody. Během psaní této práce jsem použila i několik dalších knih či článků, ovšem zásadní jsou ty, které jsem zmínila výše.

---

² SÜETONIUS, předml. Bohumila Mouchová, Praha 1974.

V neposlední řadě jsem pracovala s hranými historickými filmy. Stěžejní je film *Nero, císař římský*. Kromě něj je pro tuto práci významné filmové zpracování historického románu *Quo Vadis?*, které v roce 1951 natočil Mervyn LeRoy.

1. Iulsko-claudiovská dynastie

Nero byl posledním z císařů pocházejících z iulsko-claudiovské dynastie³, jejichž řada začíná Augustem a zahrnuje i Tiberia, Gaia Iulia Caesara, řečeného Caligula, Claudia a nakonec Nerona. Během jejich vlády došlo v Římě k řadě změn, které se týkaly zřízení římské říše, její správy či vzhledu samotného města Řím. Měnilo se také rozložení sil v říši. Velký vliv získala armáda a především *praetoriáni*⁴, jejichž moc byla dokonce taková, že mohli ovlivnit to, kdo se stane novým císařem. Kromě toho to byli v několika případech právě *praetoriáni*, kdo císaře připravil nejen o moc, ale nakonec i o život. Některé císaře lid miloval a oslavoval, jiných se bál. Někteří se dostali k moci v mládí, jiní v pozdějším věku. Jedni vládli řadu let, jiní jen chvíli. A každý z pěti výše vyjmenovaných císařů zanechal nesmazatelnou stopu v dějinách Říma.

1.1. Augustus

Augustus⁵, jehož celý titul zněl *Imperator Caesar Divi Filius Augustus*, patří mezi nejvýznamnější osobnosti římských dějin. Přesto „*neexistovalo žádné označení, které by postihlo jeho moc, jeho politické možnosti a současně jeho legální postavení, jeho „republikánské“ pravomoci.*“⁶ Augustus, který po porážce svých nepřátel a konkurentů v Římě získal výjimečné postavení, postupně získával od lidu i senátu různé úřední pravomoci, vytvářel a upevňoval svazky s významnými skupinami i jednotlivci v celé říši a shromáždil ohromný majetek. Díky tomu všemu byla jeho *auctoritas*⁷ taková, že ačkoliv jím uspořádaný Řím měl vycházet z republikánských tradic, byl to fakticky Augustus, kdo celou říši řídil. Za jeho vlády tak postupně došlo k přeměně římské republiky v císařství.⁸

Gaius Iulius Caesar Octavianus se narodil 23. září 63 př. n. l. Byl synem Atie, neteře Gaia Iulia Caesara, který chlapce později adoptoval a ve své závěti ho učinil dědicem tří čtvrtin svého majetku. Tehdy osmnáctiletý Octavianus se po Caesarově

³ Viz příloha č. 1. 1 (Rodokmen iulsko-claudiovské dynastie).

⁴ CHARVÁT, P. – MAREK, V. – OLIVA, P., *Encyklopedie dějin starověku*. Praha 2008, s. v. (sub voce):

Praetoriáni – Praetoriáni tvořili císařskou gardu. Tyto jednotky zřídil Augustus v roce 27 př. n. l.

⁵ Viz příloha č. 1. 2 (Císař Augustus).

⁶ ECK, W., *Augustus: Augustus a jeho doba*, Praha 2004, s. 90.

⁷ CHARVÁT – MAREK – OLIVA, c. d., s. v.:

auctoritas – V politicko sociální sféře byl tento pojem jako vlastnost či hodnota spojován především se senátem, resp. s každým senátorem – znamenal vážnost, úctu, vliv, společenskou váhu instituce či jedince.

⁸ BURIAN, J., *Římské impérium: Vrchol a proměny antické civilizace*, Praha 1994, s. 19-25.

zavraždění vydal do Říma, kde chtěl pokračovat v díle svého prastrýce. Jeho mládí ale u mnoha mocných Římanů vyvolávalo spíš úsměv. Octavianus se však nehodlal vzdát a rozhodl se vydobýt si uznání. Jeho spojenci se stali republikáni vedení Ciceronem.⁹ Právě s jejich pomocí začal postupně upevňovat své postavení.¹⁰ Zatímco Marcus Antonius, bývalý Caesarův spolupracovník, ztrácel sympatie, Octavianus, který žádal potrestání Caesarových vrahů, si získával čím dál větší podporu. Marcus Antonius se snažil politický vzestup Octaviana zastavit, nakonec si ale nebyl jist vlastním postavením. V srpnu 43 př. n. l. Octavianus dosáhl toho, že byl zvolen *consulem*.¹¹ V té době se změnila situace kolem Marka Antonia, který získával na svoji stranu místodržiteli západních provincií. Octavianus musel změnit svůj postoj k Antoniovi, a tak dal zrušit usnesení, podle kterého byli Marcus Antonius a jeho přívrženci prohlášeni nepřáteli státu.¹² V říjnu téhož roku se Octavianovi podařilo uzavřít dohodu o druhém *triumvirátu*¹³, jehož cílem bylo rozdělení moci v říši.¹⁴

V roce 38 př. n. l. Octavianus posílil své postavení mezi starou římskou aristokracií tím, že se oženil s Livií Drusillou z rodu Claudiů.¹⁵ Nijak mu nevadilo, že byla v době, kdy se o ni ucházel, vdaná a čekala se svým manželem druhé dítě. Livia oba své syny, Drusa i Tiberia, přivedla do Octavianova domu a ve chvíli, kdy se řešila otázka nástupnictví, se pravděpodobně snažila působit na svého manžela, aby s nimi v tomto ohledu počítal.¹⁶

---

⁹ SVOBODA, L. a kol., *Encyklopedie antiky*, Praha 1973, s. v. (sub voce):

Marcus Tullius Cicero – významný politik, spisovatel a největší římský řečník. Po Caesarově zavraždění se stal jednou z vůdčích osobností senátní strany. Snažil se získat Octaviana pro boj proti M. Antoniovi. Po uzavření druhého *triumvirátu* byl zařazen do proskripčních seznamů a 7. 12. 43 n. l. zavražděn.

¹⁰ KEPARTOVÁ, J., *Císařové antického Říma*, Praha 1995, s. 9.

¹¹ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Consul – byl nejvyšší úředník v římské republice. Každoročně byli voleni dva *consulové* s rovným *imperiem*, jejich úřad byl tak jako ostatní pravidelné úřady jednoroční. Do konce republiky byli nejvyššími představiteli římského státu. Stáli v čele státní administrativy, byli vrchními veliteli a v rámci své kompetence měli soudní pravomoci. Postavení a skutečná moc konsulského úřadu byla velice omezena za vlády Caesarovy i za druhého *triumvirátu*. Za císařství byl konsulát zachován dále jako čestný úřad.

¹² ECK, c. d., s. 16.

¹³ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Triumvirát – běžné označení pro dvě tříčlenná politická seskupení v dějinách pozdní římské republiky. Tzv. 1. *triumvirát* uzavřeli Gaius Iulius Caesar, Pompeius Magnus a Marcus Licinius Crassus. Tzv. 2. *triumvirát* vznikl dohodou tří vůdců caesarovské strany: Gaia Caesara Octaviana, Marka Antonia a Marka Aemilia Lepida.

¹⁴ BOATWRIGHT, M. – GARGOLA, D. – TALBERT, R., *Dějiny římské říše od nejranějších časů po Konstantina Velikého*, Praha 2012, s. 294.

¹⁵ ECK, c. d., s. 23.

¹⁶ Tamtéž, s. 92.

Po pěti letech od uzavření dohody o tzv. druhém *triumvirátu* se Marcus Antonius s Octavianem dohodl na jeho prodloužení. Poté, co byl *triumvirát* prodloužen, uzavřeli Antonius a Octavianus dohodu o vzájemné vojenské podpoře. Octavianus potřeboval podpořit v boji proti Sextu Pompeiovi¹⁷ a Marcus Antonius v boji proti Parthům¹⁸. Pompeius ovládal západní Středomoří a podařilo se mu zabránit dovozu obilí do Říma, čímž vyvíjel tlak na Octaviana, který byl nakonec donucen podepsat dohodu, podle které se s Pompeiem dělil o moc.¹⁹ Tato dohoda ale Octaviana příliš svazovala, a tak se rozhodl Pompeia porazit, což se mu nakonec také podařilo. Pompeius byl nakonec popraven.²⁰

Po porážce Pompeia prohlásil Octavianus občanské války za ukončené.²¹ Následné odstranění Lepida pak znamenalo konec *triumvirátu*. Zůstali jen Octavianus a Marcus Antonius. Řím tak měl dva vládcy, kteří si moc zprvu rozdělili, ale netrvalo dlouho a začali mezi sebou bojovat o to, kdo bude jediným vládcem rozsáhlé říše. Marcus Antonius se už dříve spojil s egyptskou královnou Kleopatrou, jejíž bohatství mohlo nahradit jeho ztráty ve válce s Parthy. Byl tu také jejich milostný vztah, který Antonius nijak netajil a který byl příčinou rostoucí nedůvěry k jeho osobě mezi Římany. Toho Octavianus využil k tomu, aby oslabil Antoniovo postavení. Antonius Kleopatru jmenoval královnou králů a jejího syna uznal za Caesarova vlastního potomka, což ohrožovalo Octavianovo postavení. I on byl sice synem božského Caesara, ale jen adoptivním.²² Boj o moc mezi dvěma nejmocnějšími muži Říma měl být nakonec vyřešen válkou. K rozhodujícímu střetnutí došlo u Actia²³, kde byli Marcus Antonius a Kleopatra poraženi. Následně oba spáchali sebevraždu. Rok 31 př. n. l. je tak rokem, kdy Octavianus získal svrchovanou moc nad římskou říší.²⁴

Po porážce Marka Antonia a Kleopatry vyvstala otázka, jaké zřízení by Řím měl mít. Octavianus poučen chybou, která stála život Caesara, hledal způsob, při kterém

---

¹⁷ SVOBODA a kol., c. d., s. v.:

Sextus Pompeius – Syn Gnaea Pompeia Magna. Roku 39 př. n. l. s ním triumvirové uzavřeli dohodu. Později však proti němu Octavianus zahájil válku. V ní byl Pompeius poražen. Roku 35 př. n. l. zavražděn.

¹⁸ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Parthové – íránský hovořící kočovný národ.

¹⁹ ECK, c. d., s. 24.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž, s. 25.

²² Tamtéž, s. 27.

²³ 2. 9. 31 př. n. l.

²⁴ Tac. Ann., II. 17.; ECK, c. d., s. 33.

by se vycházelo z tradičního republikánského ústavního zřízení, ve kterém by sice byla obnovena vůdčí role senátu, ale on sám by zároveň byl prvním mužem ve státě.²⁵ Od roku 31 př. n. l. zastával úřad *consula*. V roce 27 př. n. l. byl jeho spoluconsulem Marcus Vipsanius Agrippa.²⁶ V lednu téhož roku v senátu prohlásil, že veškeré pravomoci, které mu byly svěřeny po občanských válkách, předává zpět do rukou senátu.²⁷ Chtěl také vrátit všechna vojska a provincie, které mu byly svěřeny. Tento Octavianův tah byl skutečně mistrný. Uvědomoval si totiž, že na něco takového senát nepřistoupí. A měl pravdu. Odpovědí mu totiž byly prosby, aby zůstal v čele říše a senát mu postupně uděloval funkce i tituly. Nejdříve mu *proconsulským*²⁸ *imperiem*, uděleným na 10 let, předali moc nad vojskem. Stal se správcem provincií, ovšem tuto funkci si nechal svěřit jen na dobu určitou. Jeho *imperium*²⁹ nad provinciemi vypršelo po deseti letech, ale následně bylo obnoveno na dalších pět let. Senát mu také propůjčil titul *Augustus*, což překládáme jako „vznešený“. Současně mu byl dán zlatý štít. Na něm byly znázorněny jeho ctnosti: odvaha (*virtus*), mírnost (*clementia*), spravedlnost (*iustitia*), smysl pro povinnost vůči bohu a lidem (*pietas*) a zbožnost.³⁰ Augustus nakonec tituloval sám sebe *principem*³¹, tj. prvním občanem. V Římě tak sice bylo zachováno zdání republiky, ale přitom se moc soustředila v jeho rukou. Tím vznikla forma řízení státu, kterou dnes nazýváme římský *principát*.³²

V roce 23 př. n. l. Augustus onemocněl a domníval se, že zemře. Neměl vlastního syna, a tak poslal pečetní prsten příteli Agrippovi. Nástupce však

---

²⁵ BOATWRIGHT - GARGOLA - TALBERT, c. d., s. 315.

²⁶ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Marcus Vipsanius Agrippa – 63 př. n. l. - 12 n. l. Přední vojevůdce na moři i na souši. V prvních dobách vlády Augustovy řídil zahraniční politiku a vojenskou správu.

²⁷ ECK, c. d., s. 37.

²⁸ SVOBODA a kol., c. d., s. v.:

Proconsul – označení magistráta, jenž měl consulskou moc, nebyl však *consulem*. Za *principátu* měli titul p. správcové senátních provincií. *Proconsulské imperium* bylo jednou ze složek moci principovy.

²⁹ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Imperium – byl jeden z nejvýznamnějších pojmů římského veřejného života a ústavního práva. Nejpozději od 4. stol. př. n. l. je to označení svrchované úřední moci se všemi jejími komponenty.

³⁰ Aug. RG, 34.

³¹ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Princeps – termín, který si v lednu 27 př. n. l. zvolil císař Augustus pro označení svého postavení ve státě. Moc *principa* byla ve skutečnosti monarchická. Vyšší *imperium* než měli ostatní úředníci, stále *proconsulské imperium*, které mu zajišťovalo vrchní velení nad vojsky v provinciích, tribunskou pravomoc a doživotní úřad nejvyššího pontifika.

³² CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Principát - státní forma římské říše v období tzv. raného císařství, 27 př. n. l. - 284 n. l. Nový režim vytvořený Augustem, byl jakýmsi kompromisem mezi dřívější republikou a nově nastolenou monarchií. Byly zachovány republikánské instituce.

nejmenoval. Císař se nakonec uzdravil, ale tato zkušenost ho přiměla zabývat se otázkou nástupnictví. Sice sám sebe prezentoval jako obnovitele republiky, přesto věnoval velkou pozornost tomu, kdo po něm stane v čele Říma. Chtěl zajistit především to, aby po jeho smrti říši převzal pokud možno někdo, kdo by s ním byl pokrevně spřízněný. Augustus se nedočkal mužského potomka, a tak se císař rozhodl dosáhnout svého díky sňatkům své jediné dcery Iulie. Nejdříve ji tedy provdal za jejího bratrance a svého nejbližšího mužského příbuzného, Marka Claudia Marcella. Augustovy plány ale zhatila Marcellova smrt. Začal tedy hledat dceři nového manžela a sobě nového nástupce. Nakonec Iulii provdal za přítele Agrippu. Z tohoto manželství vzešli tři synové Lucius, Gaius a Agrippa. Lucia a Gaia císař ihned adoptoval. Jak sám píše ve svých *Res Gestae di vi Augusti*, uvedl je jako své syny.³³ Ani tentokrát Augustovi vše nevyšlo tak, jak si představoval. Lucia a Gaia totiž přežil. Nezbylo mu tedy nic jiného než adoptovat někoho jiného. Volba padla na syna jeho manželky Livie Drusilly z prvního manželství, Tiberia, kterého Augustus nejprve přiměl oženit se s Iulií, vdovou po Agrippovi, a poté ho adoptoval za vlastního syna. Současně s ním adoptoval i třetího syna Iulie a Agrippy, Agrippu Postuma, kterého se ale později zřekl.³⁴

Po odhalení spiknutí, ke kterému došlo roku 23 př. n. l., se Augustus vzdal *konsulátu*, čímž přišel o právo bezprostředních zásahů do politického života. Zůstala mu sice moc *proconsula*, ale jeho *imperium*, ač bylo vyšší než *imperium proconsulū* v jiných provinciích, mu nedovolovalo svolávat senát či lidové shromáždění. Proto mu byla svěřena moc *tribuna* lidu, *tribunicia potestas*³⁵, která měla sloužit k ochraně lidu a která mu dávala právo kdykoliv svolat senát.³⁶ Nakonec Augustus získal práva, která náležela *consulūm*. Rostla také moc jeho blízkého přítele Agrippy, s nímž se dělil o správu Říma. V realitě všedního života stále více mizel ideál republikánské doby.³⁷ Augustus byl nakonec uznán *pontifikem maximem*³⁸. Kromě všech výše zmíněných práv a úřadů získal i titul *pater patriae*, „otec vlasti“³⁹

---

³³ Aug. RG, 14.

³⁴ Aug. RG, 14.; Suet. Aug., 63-65; BOATWRIGHT-GARGOLA-TALBERT, c. d., s. 322-323.

³⁵ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Tribun lidu - římský úředník, původně představitel plebejů a jejich zákonný ochránce, později nejmocnější úředník římské republiky.

³⁶ ECK, c. d., s. 50.

³⁷ Tamtéž, s. 55.

³⁸ SVOBODA a kol., c. d., s. v.:

Pontifex maximus – měl nejvyšší pravomoc ve věcech kultu. Za císařství strhl na sebe úřad nejvyššího pontifika jako stálou hodnost římský císař.

³⁹ ECK, c. d., s. 56.

Augustus měl mimo jiné i funkci vrchního velitele celého římského vojska. Uvědomoval si, že právě vojsko hraje významnou roli při získávání a udržení moci. Uvědomoval si také, že pokud nebude vojsko spojeno přímo s ním, ale rozdělí se mezi jednotlivé velitele, mohlo by znovu dojít k občanským válkám. Z tohoto důvodu upustil od republikánské tradice, kdy bylo vojsko budováno jen v případě potřeby, a namísto toho vybudoval vojsko stálé. Jeho velikost samozřejmě musela být přizpůsobena tomu, aby ho říše dokázala uživit.⁴⁰ Přesto bylo vydržování vojska značnou finanční zátěží. Nešlo jen o platy vojákům, ale také o jejich zabezpečení po odchodu ze služby. Značnou část financí do armády investoval Augustus ze svých vlastních peněz. Pomocí nejrůznějších odměn, propůjčování vyznamenání, zajištění existence po odchodu ze služby a dalších prostředků, vytvořil Augustus vojsko vyznačující se lojalitou k imperátorovi⁴¹, kterému vojáci každoročně přísahali věrnost. Vojsko, o které se mohl opřít, od kterého mnohé vyžadoval a které mu pomohlo dosáhnout řady velkých činů. V roce 2 n. l. pak zvolil dva *praefekty praetoriánů*⁴², kteří přebrali velení *praetoriánských gard*.

O Augustovi se mluví jako o mírotvorci. Na důkaz tohoto tvrzení byl dokonce postaven oltář míru, *Ara pacis Augustae*. Ve skutečnosti ale došlo během jeho vlády k velkému množství válečných tažení. Podnikl výpravu např. do Hispánie, Galie či proti Parthům. Tyto akce se samozřejmě neobešly bez značných ztrát, ale celkový počet Augustových vítězství byl vyšší než u kteréhokoliv Římana před ním.⁴³

Za Augustovy vlády došlo k několika změnám v senátu. Všechny změny sledovaly jediný cíl – posílit Augustovo postavení, soustředit veškerou moc v *principových* rukou. Proběhly čistky, jejichž cílem bylo odstranění politických odpůrců. Řada starých aristokratických rodin zmizela a na jejich místo přišly rodiny nové. S těmi se Augustus snažil co možná nejvíce upevňovat svazky. Důležitým prostředkem k tomu byly např. sňatky s jeho příbuznými. Augustova reforma také ztížila podmínky získání místa v senátu, když zvýšil *census* ze 400 000 sesterciů na

---

⁴⁰ Tamtéž, s. 70.

⁴¹ SVOBODA a kol., c. d., s. v.:

Imperator – původně prostě „vojevůdce“. Augustus užíval titul *imperator* jako praenomina od r. 38 př. n. l., stejně tak činili i císařové po něm, počínajíc Neronem. Za císařství příslušelo toto označení výhradně císaři.

⁴² CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Praefectus praetorio – velitel *praetoriánů*, nejvyšší hodnost dosažitelná pro římského jezdce. Poprvé voleni Augustem v počtu dvou.

⁴³ ECK, c. d., s. 76.

celý milion.⁴⁴ Tím ale jeho zásahy do voleb do senátu nekončily. Ačkoli oficiálně probíhal vstup do senátu lidovou volbou, měl Augustus možnost označit některé kandidáty jako své a ti pak museli být zvoleni. Senát a jeho výnosy se tak stávaly čím dál tím závislejší na vůli Augusta. Senát v této době také stále více plnil úlohu soudního dvora pro politicky nebezpečné zločiny.⁴⁵ Před takovým soudem stanula i Augustova vlastní dcera Iulia, která svým chováním vyvolala skandál a která byla odsouzena k odchodu do vyhnanství, kde zůstala až do své smrti.⁴⁶

Stejně jako se měnil senát, docházelo ke změnám i ve správě Říma, který byl za Augustovy vlády rozdělen do 14 čtvrtí. Augustus volil cestu pozvolných změn namísto radikálních zásahů do státní správy, která měla řadu nedostatků, např. nedostatečnou ochranu před zločinci.⁴⁷ Bylo zapotřebí zlepšit každodenní chod více než půlmilionového města. V některých případech Augustus nejdříve přistoupil na řešení problému v daném okamžiku a teprve později se začal zabývat dlouhodobým řešením. To byl příklad třeba zásobování Říma. Během jeho vlády byly v Římě zajištěny jednotky hasičů, úředníci starající se o zásobování města vodou. Byl také dosazen úředník, jehož úkolem bylo zajistit římskému obyvatelstvu bezpečnost.⁴⁸

Za zásadní politický pokrok v době Augusta se považuje jeho rozdělení kompetencí při výběru daní. Augustus zůstával i nadále místodržícím řady římských provincií, ve kterých ho zastupovali tzv. *legati Augusti pro praetore*, zatímco v čele ostatních provincií pak stáli místodržící. Jejich pravomoci se lišily právě jen v oblasti vybírání daní. Místodržící měli v tomto ohledu všechna práva ve svých rukou, v provinciích svěřených Augustovi byl ale výběr daní svěřen jednatelům, tzv. *procuratores*, odpovědných pouze Augustovi, a tudíž vybíraných z řad jezdců a v prvních letech i Augustových propuštěnců.⁴⁹

Za Augustovy vlády se neměnil jen způsob řízení Říma, ale i jeho vzezření. Týkalo se to především budov veřejných. Augustův dům byl sice na Palatinu, tedy místu, kde podle legendy Romulus založil Řím, nejednalo se ale o velkolepé sídlo, jaká si nechali stavět pozdější vládcí. Přenášela se sem sice politická jednání a byla zde zřízena svatyně bohyně Vesty, ale jinak se Augustus držel spíše zásady vyjádřené Ciceronem, že „*římský lid nenávidí luxus u soukromníků, miluje však*

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 59.

⁴⁵ Tamtéž, s. 61.

⁴⁶ Suet. Aug., 65.

⁴⁷ Tamtéž, s. 64.

⁴⁸ Tamtéž, s. 66.

⁴⁹ Tamtéž, s. 68.

nádheru u veřejných staveb.“⁵⁰ Tak byla upravována fóra, vystavěn chrám zbožštěného Caesara, byly vystavěny desítky svatyní, vybudovány vodovody *Aqua Virgo* a *Aqua Iulia*. Podrobnější výčet svých stavebních aktivit uvádí Augustus v *Res Gestae*.⁵¹

Augustus zemřel 19. srpna 14 n. l. Podle Tacitových *Letopisů* se objevily i zvěsti, že byl zahuben vlastní manželkou poté, co se Livia dozvěděla o jeho návštěvě vnuka Agrippy Postuma, který mohl nahradit jejího vlastního syna Tiberia coby Augustova nástupce.⁵² Augustus byl pohřben v *Mausoleu Augusti* na Martově poli, které nechal zbudovat už v dobách sporů s Markem Antoniem a které se stalo největší hrobkou postavenou v Římě. Po smrti byl Augustus zbožštěn a stal se součástí římského náboženství a kultu.⁵³

1.2. Tiberius

Dědicem a nástupcem božského Augusta byl už dříve ustanoven Tiberius Claudius Nero, podle Tacita jedna z nejčernějších postav římských dějin.⁵⁴

Tiberius se narodil 16. listopadu 42 př. n. l. Byl synem Augustovy druhé manželky Livie Drusilly a jejího prvního manžela Tiberia Claudia Nerona. Jeho dětství bylo poznamenáno politickými událostmi v Římě. Tiberiův otec byl původně stoupencem Caesara, ale po jeho zavraždění navrhoval udělit vrahům odměnu. Stál tedy na opačné straně než Octavianus a nakonec z Říma i s manželkou a malým synkem uprchl. Útočiště hledali nejdříve na Sicílii u Sexta Pompeia a později u Marka Antonia. Ani u jednoho ale neuspěli. Během útěku se rodina také dostala do vážného ohrožení života, když byli obklíčeni ohněm. Podle Suetoniova líčení byl požár tak blízko, že Livii dokonce ohořely šaty i vlasy. Do Říma se rodina vrátila v roce 38 př. n. l., když Octavianus vyhlásil amnestii. Po návratu se Tiberiovi rodiče rozvedli a matka se provdala za Octaviana.⁵⁵

Tiberius se, stejně jako jeho bratr Drusus, dostal do popředí Augustova zájmu ve chvíli, kdy Augustus začal řešit otázku nástupnictví. Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, Augustovi záleželo na tom, aby jeho místo jednou převzal někdo, kdo s ním bude v úzkém příbuzenském vztahu, nejlépe pokrevní příbuzný. Tiberius tuto

---

⁵⁰ Suet. Aug., 72.; ECK, c. d., s. 84-85.

⁵¹ ECK, c. d., s. 86-87.; Aug. RG, 19-21.

⁵² Tac. Ann., I, 5.

⁵³ Suet. Aug., 100.; ECK, c. d., s. 95.

⁵⁴ TACITUS, *Letopisy*, předml. Jan Burian, Praha 1975.

⁵⁵ Suet. Tib., 4.; ROWE, G., *Tiberius*, in BARRETT, A. A., *Životy císařů*, Praha 2002, s. 54-55.

podmínku nesplňoval a Augustus ho údajně kvůli jeho povaze ani neměl v oblibě. Přesto se Livii syn později stal jedním z *principových* nástupců. Tiberius však musel přinést oběť. Augustus se totiž rozhodl posílit jejich pouto tím, že Tiberia donutil oženit se s nedávno ovdovělou Iulií. To ale znamenalo, že Tiberius se nejdříve musel rozvést s milovanou manželkou Vipsanií Agrippinou. Augusta v uskutečnění jeho záměru nezastavilo ani na to, že Vipsania byla v té době těhotná. Podle Suetonia Tiberius později velmi litoval toho, že na Augustovu podmínku přistoupil. Jeho zármutek byl údajně tak velký, že po jediném náhodném setkání se za svojí bývalou manželkou díval tak dlouze a s takovou lítostí, že byla provedena opatření, která měla dalšímu setkání zabránit.⁵⁶ Vynucené manželství s Iulií bylo fiaskem a nakonec bylo rozvedeno.⁵⁷

Ještě za Augustovy vlády přispěl Tiberius k rozšiřování říše pomocí výbojných válek. Jedním z jeho úspěchů bylo tažení proti Germánům a připojení Germánie coby provincie ovládané Římem. Později došlo na pravém břehu Rýna k novému povstání Germánů, a tak zde Tiberius musel znovu bojovat. Ale byl to až jeho synovec Germanicus, kdo germánské kmeny porazil. Povstání v Germánii nebylo jediné, se kterým se Augustus musel vypořádat. Další povstání vypuklo v Pannonii. Tím, kdo byl postaven do čela legií, které měly povstání potlačit, byl opět Tiberius, který i tentokrát dosáhl úspěchu.⁵⁸

Za své vítězství v Germánii byl Tiberius odměněn tím, že mu byl povolen *triumf*⁵⁹. V roce 6 př. n. l. mu navíc byly svěřeny i pravomoci tribuna. Greg Rowe píše, že v té době Tiberius překročil možnosti, které mu nabízela republika. Krom tribunské pravomoci měl i *imperium* které bylo nadřazeno všem kromě Augusta. Rowe cituje také Velleia Patercula, který o Tiberiovi tvrdil, že je „mezi občany nejvýše postavený kromě jednoho, a to jen proto, že sám chtěl, z vojevůdců největší, dobrou pověstí a štěstím proslulý a skutečně druhé oko a hlava obce.“⁶⁰ Přes všechny tyto své úspěchy se Tiberius v témže roce rozhodl odejít nejen z politiky, ale i z Říma. Co bylo důvodem k jeho odchodu, je dnes spíše předmětem dohadů. Příčinou mohla být manželčina údajná nevěra či Augustovo jasné upřednostňování Agrippových synů, které adoptoval. Podle Suetonia se mu v odchodu snažila zabránit

---

⁵⁶ Suet. Tib., 7.

⁵⁷ Tamtéž, 11.

⁵⁸ ECK, c. d., s. 81.

⁵⁹ CHARVÁT - MAREK - OLIVA, c. d., s. v.:

Triumf – římská oslava vítězství a vítězného vojevůdce, triumfální průvod.

⁶⁰ Vell. Pat. II, 99,1.; ROWE, c. d., s. 58.

jak matka Livia, tak Augustus. Tiberius se ale svého úmyslu nevzdal a nakonec si svolení k odchodu vymohl držením hladovky.⁶¹ Po odchodu pobýval Tiberius nějaký čas na Rhodu, kde si užíval života obyčejného člověka. Po manželčině odsouzení se chtěl vrátit do Říma. Augustus mu to však nepovolil, a tak musel Tiberius na ostrově zůstat. Jeho exil trval celkem osm let. Teprve s pomocí matky se mu podařilo císaře obměkčit.⁶²

Jak bylo uvedeno výše, Augustus i přes nesympatie, kterou k Liviinu synovi pociťoval, učinil Tiberia jedním ze svých nástupců. Stalo se tak po smrti Agrippových synů Gaia a Lucia. Augustus si však kladl podmínku. Tiberius musel nejdříve přijmout svého synovce Germanika za vlastního syna. Germanikova matka totiž byla Augustovou vlastní neteří, a tak by se, v případě Germanikova nástupu, splnilo císařovo přání týkající se pokrevně spřízněného nástupce. Tiberius podmínce nakonec vyhověl a krátce na to byl Augustem adoptován. Adopcí získal jméno Augustus Tiberius Iulius Caesar.⁶³ Současně s Tiberiem však byl adoptován i Agrippa Postumus, nejmladší syn Agrippy a Iulie.⁶⁴

Po adopci byly Tiberiovi znovu udělovány pravomoci. V této době dosáhl také významných vojenských úspěchů. Tiberius po několikaletých bojích rozdrtil revolty v Panonii a Ilyriku. Po vítězství následoval Tiberiův triumfální návrat do Říma. Dále získal moc tribuna a *imperium proconsula*. Jeho válečné úspěchy mu také získaly oblibu u vojska.⁶⁵ Tiberiova moc vzrostla natolik, že byl dokonce uznán za Augustova spoluvládce. Od r. 13 n. l. mu pak bylo v provinciích a u vojska přiznáno stejné právo jako Augustovi.⁶⁶

Když bylo Tiberiovi 55 let, zemřel božský Augustus a na Tiberia přešly všechny jeho pravomoci. Po císařově pohřbu byl Tiberius nejdříve vyzván senátem, aby se stal Augustovým nástupcem. Tiberius se ve svých projevech nejdříve zdráhal tuto funkci přijmout. Argumentoval tím, že na tak rozsáhlou říši sám nestačí, poukazyval na to, že díky svému pokročilému věku by stejně musel brzy odejít, ale nakonec přijal. Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, i sám Augustus sehrál jakési divadlo a nechal se prosit, aby si ponechal funkce, kterých se krátce před tím vzdal.

---

⁶¹ Suet. Tib., 10.

⁶² SCULLARD Howard Hayes, *From the Gracchi to Nero. A history of Rome from 133 B. C. to A. D. 68.* 2010, s. 226.

⁶³ ECK, c. d., s. 94.

⁶⁴ Suet. Tib., 15.

⁶⁵ SCULLARD, c. d., s. 227.

⁶⁶ ROWE, c. d., s. 64.

V jeho případě toto jednání nevyvolalo žádné negativní reakce, jako tomu bylo u Tiberia, jehož průtahy a výmluvy byly mnohými vykládány jako projevy pokrytectví. Po nástupu nového císaře byl odstraněn Agrippa Postumus, jediný, kdo mohl Tiberiův nástup k moci ohrozit.⁶⁷

I přes Tacitovu kritiku lze počátky Tiberiovy vlády hodnotit pozitivně. Nový *princeps* si nijak neliboval v tom, aby mu lidé pochlebovali, vystupovali před ním poníženečně apod. Podle Suetonia se nový císař prezentoval jako skromný člověk odmítající řady poct a při jednáních projevující nejvyšší míru zdvořilosti.⁶⁸ Co se týče senátu, pokračoval Tiberius ve stopách Augustových. Trval na tom, aby byl podřízen senátu. Svoji častou účastí na jednáních, dodržováním zásad skutečně svobodné diskuze apod. dával najevo svůj respekt a tím i zvyšoval vážnost senátu a dalších úřadů. Tomu napomáhalo i to, že nechával senátu projednávat vlastní spory, ať už se jednalo o věci veřejné či soukromé.⁶⁹ Při rozhodování před soudním tribunálem dbal podle Suetoniova líčení na to, aby nikdo z úředníků nikomu nenadržoval.⁷⁰

Jednou z Tiberiových vlastností byla šetrnost. Během své vlády se snažil omezovat nejrůznější vydání, např. i za jídlo. Podle líčení pramenů byl až lakomý. Na rozdíl od svého předchůdce téměř nenechal stavět velkolepé stavby. Vyhýbal se také pořádání veřejných zábav či projevům štedrnosti. Výsledkem jeho úsporných opatření bylo naplnění státní pokladny. Později se rozhodl majetek rozšiřovat i nečestnými metodami a pomocí zločinu. Bohaté občany doháněl k sebevraždě a poté ze sebe učinil jejich dědice. Stávalo se také to, že výměnou za dědictví zbavil muže manželky. I takové byly praktiky císaře.⁷¹

Přísně trestal také nemravné chování. Rovněž zakazoval praktikovat obřady cizích vyznání a vyhnal dokonce i všechny astrology, kteří odmítli zanechat své činnosti. Tiberius dále velice pečlivě dbal na to, aby byl v Římě zachován klid. Pokud i přes veškerá opatření propukly nějaké nepokoje, zakročil nanejvýš tvrdě.⁷²

Kontrastem k celkově pozitivnímu začátku Tiberiovy vlády bylo jeho postupné propadání se do temnoty. Čím byl starší, tím více se projevovaly negativní stránky jeho povahy. Jeho krutost poznalo na vlastní kůži i mnoho členů císařovy vlastní

---

⁶⁷ Tac. Ann., I, 6.

⁶⁸ Suet. Tib., 27,29.

⁶⁹ SCULLARD, c. d., s. 231-232.

⁷⁰ Suet. Tib., 33.

⁷¹ Tamtéž, 49.

⁷² Tamtéž, 36.

rodiny. Tiberius zanevřel na svoji matku Livii, které sice alespoň částečně vděčil za své postavení, ale která prý chtěla stejný podíl na vládě, jako měl on sám. Ještě za jejího života se s ní přestal stýkat. Po matčině smrti se nezúčastnil ani jejího pohřbu, a odmítl i její zbožštění. Ani to však nestačilo a Tiberius se snížil i k pronásledování těch, kteří se podle Liviiiný vůle měli postarat o její pohřeb. Podle Suetonia Tiberius nemiloval ani své syny. Dokonce byl podezírán ze zosnování vraždy nevlastního syna Germanika, kterého měl na císařův pokyn otrávit syrský legát Gnaeus Piso. Obzvláště krutě jednal Tiberius s vdovou po Germanikovi Agrippinou starší, kterou poslal do vyhnanství, nechal ji bičovat, rozkázal vyrazit jí oko, a když se rozhodla zemřít, pokusil se jí v tom násilím zabránit. To se mu ale nepovedlo a Agrippina nakonec dobrovolně zemřela hladu. Neméně krutě se zachoval i ke dvěma Germanikovým synům, kteří také zemřeli hladem.⁷³

Císař se stále více uzavíral do sebe, vyhýbal se veřejnému životu a lidem ve svém okolí nedůvěřoval. Nakonec z Říma definitivně odešel. K císařovu rozhodnutí stáhnout se do ústraní prý přispělo i to, že s postupujícím věkem plešatěl, hrbil se a měl kožní problémy.⁷⁴ Jeho cesta vedla nejdříve do Kampánie. Následně se usadil na ostrově Capri, kde zůstal až do konce svého života a kde se věnoval studiu řecké literatury. Svoji říši odtud řídil písemnými pokyny. Velkou moc tehdy získal *praefekt praetoriánů* Aelius Seianus, jeden z mála lidí, kterým císař ještě důvěřoval. Jeho služeb Tiberius využil hned v prvních dnech své vlády, kdy bylo jeho postavení nejisté, neboť část vojáků údajně chtěla dosadit Germanika. Seianův vliv postupně sílil a nakonec se stal pravou rukou císaře. Nyní, když císař sídlil mimo Řím, jeho moc ještě vzrostla a on se rozhodl svého postavení maximálně využít. Samozřejmě ve svůj vlastní prospěch. Neváhal přitom odstraňovat všechny, kdo mu mohli stát v cestě. K obětem jeho řádění patřili i Germanikovi synové Nero a Drusus. Seianus možná doufal, že pokud odstraní císařovy dospělé nástupce, mohl by po jeho smrti ovládat některého z mladších dědiců. Po dvou letech téměř neomezené vlády ale Seiana dostihl stejný osud jako jeho oběti. K Tiberiovi se donesly zprávy o tom, že *praefekt praetoriánů* chce získat vládu. Tiberius neváhal. Svého přítele nechal zatknout a popravit.⁷⁵

---

⁷³ Tamtéž, 50-54.

⁷⁴ ROWE, c. d., s. 72.

⁷⁵ Tamtéž, s. 76.

Císař Tiberius zemřel 16. března 37 n. l. ve věku 78 let. Jeho smrt byla zřejmě přirozená, přesto se ale objevily domněnky, že za ní stál *praefekt praetoriánů* Macro, který chtěl na místo krutého císaře dosadit posledního z Germanikových synů, Caligulu. Císařova smrt podle Suetonia způsobila mezi lidmi obrovskou radost a lidé prý dokonce volali: „*S Tiberiem do Tiberu!*“⁷⁶ Tiberius byl pohřben v Augustově mauzoleu. Na rozdíl od svého předchůdce ale nebyl zbožštěn.

1.3. Caligula

Dalším z císařů iulsko-claudiovské dynastie byl Gaius Caesar Augustus Germanicus, známý spíše pod svojí přezdívkou Caligula. Tento císař vládl pouze čtyři roky, přesto se stal známou postavou římských dějin. „*Žádný římský císař, snad s výjimkou Nerona, neovlivnil tak silně lidovou představivost, jako Gaius Caligula. Reputaci archetypu zvráceného tyrana získal za pouhé čtyři roky vlády...*“⁷⁷ O tomto císaři se vypráví řada příběhů, mezi nimi i to, že chtěl senátorem prohlásit svého oblíbeného koně. Tuto verzi měl podporovat i jeho strýc Claudius, Caligulův nástupce. Zdůrazňováním negativních vlastností zavražděného císaře se totiž mohl pokusit ospravedlnit jeho násilné odstranění. Najdou se i tací, kteří jsou přesvědčeni, že Caligulův popis v pramenech je jen značně pokřivený obraz, který je dílem jeho nepřátel.⁷⁸

Narodil se 31. srpna 12 n. l. jako jedno z devíti dětí slavného Germanika a Agrippiny starší. Pokud jde o místo narození, uvádí se více možností.⁷⁹ Dětství Gaia Caesara nebylo nijak šťastné. Jeho otec přišel o život v době, kdy byl Caligula ještě malý chlapec. Z jeho smrti byl mnohými podezříván sám císař Tiberius. Jak bylo uvedeno výše, tragický byl osud i jeho matky Agrippiny starší, dcery Iulie a vnučky božského Augusta, která zemřela hladem ve vyhnanství. Po smrti rodičů byl Caligula vychováván babičkou Antoníí.⁸⁰

Osoba císaře Caliguly je plná kontrastů. Už svým zjevem budil pozornost. Byl prý tlustý, ale s hubenýma nohama. Jeho šat se vymykal zvyklostem, neboť císař se často oblékal jako bohové a dokonce i jako bohyně. Byl vynikajícím šermířem, tanečníkem a vozatajem. Miloval umění a byl i skvělým řečníkem, vědy ho však

---

⁷⁶ Suet. Tib., 75, 1.

⁷⁷ BARRETT A. A., *Caligula*, in BARRETT, A. A., *Životy císařů*, Praha 2012, s. 81.

⁷⁸ Tamtéž, s. 87.

⁷⁹ Podle Suetonia se narodil v Antiu, podle Plinia Secunda v Ambitarviu a podle Gnaea Lentula Gautela v Tiburu. Suet. Cal., 8.

⁸⁰ Suet. Cal., 8-10.

nezajímaly. Na jednu stranu byl údajně natolik sebejistý, že dokonce opovrhoval bohy. Na druhou stranu byl ale člověkem velice ustrašeným, který se bál i bouřky.⁸¹

Už v dětství byl velmi oblíben u vojáků. Ti také vymysleli jeho přezdívku Caligula. To slovo znamená „botička“ a vojáci mu tak říkali kvůli tomu, že malý Gaius nosil zmenšenou uniformu. Nemalou zásluhu na jejich náklonnosti mělo i to, že přes svoji matku byl spřízněn s iulskou dynastií. Caligula, na rozdíl od svých bratrů Nerona a Drusa, přežil Seianovo řádění. Život mu pravděpodobně zachránilo to, že byl příliš mladý, a tak nebyl považován za hrozbu. V osmnácti nebo devatenácti letech ho císař Tiberius povolal k sobě na Capri, aby ho měl pod dohledem.⁸² Na Capri se Caligula také začal připravovat na svoji budoucí úlohu, kterou měl jako člen císařské rodiny zastávat. Podle Suetonia se už tehdy v jeho povaze projevovala jistá dávka krutosti, což mělo dosvědčovat např. to, že Caligula velmi rád přihlížel mučení.⁸³

Po Tiberiově smrti byl Caligula provolán císařem. Podle Suetonia se Caligula po Seianově pádu rozhodl maximálně posílit svoji šanci na nástupnictví. Využil k tomu manželky Macrona, kterou svedl a přiměl ji, aby přesvědčila svého manžela, aby mu dopomohl k vládě. Dále se pak podle Suetonia někteří domnívali, že Tiberiovi podal jed a umírajícímu muži pak stáhl prsten. Protože ho ale umírající svíral příliš pevně, nechal ho udusit polštářem.⁸⁴ Podle Barretta Macro už během Caligulova pobytu na Capri pochopil, že má před sebou Tiberiova nástupce, a proto se sám ucházel o jeho přízeň. Ať tak či tak Caligulova volba byla významným precedentem v římských dějinách. Ukázala totiž, jak velký význam mohla mít při výběru nového vládce *praetoriánská garda*.⁸⁵

Po příchodu do Říma se nový císař postaral o to, aby byla závěť jeho předchůdce prohlášena za neplatnou. Stálo v ní totiž, že jeho spoluvládce má být Tiberiův vnuk Tiberius Gemellus. Po zrušení závěti mu podle Suetonia senát udělil *ius arbitrium quo omnium rerum* tedy neomezené právo na řízení státu.⁸⁶ Co se týče Tiberia Gemella, Caligula ho vzápětí adoptoval, čímž se z něj stal potencionální císařův nástupce.⁸⁷

---

⁸¹ Tamtéž, 50-52.

⁸² Tamtéž, 9.; Keparťová, c. d., s. 13.

⁸³ Suet. Cal., 10-11.

⁸⁴ Tamtéž, 12.

⁸⁵ BARRETT, *Caligula* ..., c. d., s. 83-84.

⁸⁶ Tamtéž, s. 85.

⁸⁷ Tamtéž, s. 88.

S mladým císařem spojoval lid i nemalé naděje, že po letech Tiberiova útisku nastanou nejen v Římě, ale i v jeho provinciích lepší časy. Zpočátku to tak skutečně vypadalo. Caligula si získával podporu a oblibu u veřejnosti, když povolal zpět osoby, které za Tiberia musely odejít do vyhnanství, povolil vydávání, vlastnění a čtení historických děl dříve zakázaných kvůli kritice, kterou obsahovaly. Zrušil také procesy pro urážku majestátu, velezrady státu nebo císaře. Lidu dal zábavu. Pořádal gladiátorské hry, divadelní představení, rozdával lidu dary apod.⁸⁸

Uvolněnější atmosféra ale v Římě netrvala příliš dlouho. Ještě v roce jeho nástupu na trůn Caligula těžce onemocněl. Sice se uzdravil, ale jeho osobnost se změnila a od té doby byl spojován především s krutostí, tyranii a šílenstvím. Zatímco po nástupu postupoval ve shodě se senátem, nyní zaváděl místo principátu tradiční monarchii helénistické či orientální tradice. Senát buď ignoroval, nebo ho dokonce ponižoval.⁸⁹ Omezování práv ale nestačilo. Císař nechal řadu senátorů zabít nebo je dohnal k sebevraždě. Jednou z obětí byl i Tiberius Gemellus, obviněný z toho, že očekával smrt císaře, nebo velitel *praetoriánů* Macro.⁹⁰

Po Macronově smrti nebylo v Římě nikoho, kdo by dokázal krotit císařovy choutky, a tak se mohla naplno projevit jeho temná stránka. Caligula byl nevýslovně krutý člověk, před kterým si nemohl být nikdo jistý životem. Dokonce i ti, kdo mu dopomohli k vládě, se místo vděku dočkali kruté smrti. Císař však nenechával ponižovat, mučit a zabíjet jen významné osobnosti, které podezíral ze spiknutí apod. Nestačilo mu jen zabíjet, jakoby chtěl způsobit co možná největší utrpení co nejširšímu okruhu lidí, nutil rodiče přihlížet popravám jejich dětí.⁹¹

Došlo také k roztržce mezi císařem a senátem. Senát sice na jednu stranu doufal, že by mohl císaře alespoň trochu kontrolovat, na druhou stranu senátoři díky jeho vystupování a ukazování moci žili ve strachu ze svého vládce, který je např. neváhal obviňovat ze spojenectví se Seianem a přičítal jim podíl na smrti své matky a svých bratrů.⁹²

Pozornost si jistě zaslouží i jeho vztahy ke členům rodiny. Babičce Antonii, která ho vychovávala, sice prokazoval různé počty a nechal jí udělit i titul Augusty, ale zároveň jí nedopřál soukromý rozhovor. Když zemřela, nestál ani u její pohřební

---

⁸⁸ SCULLARD, c. d., s. 239.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Suet. Cal., 26-30.

⁹² BARRETT, *Caligula ...*, c. d., s. 92.

hranice. Podle Suetonia se tehdy objevovaly spekulace, podle kterých císař nechal tuto ženu otrávit.⁹³ Caligula se údajně styděl také za to, že byl potomkem Agrippy, a proto raději rozhlašoval, že jeho matka se narodila z krvesmilného vztahu Augusta a Iulie. O Caligulovi se v některých pracích tvrdí, že žil v incestním poměru se svými sestrami. Obzvláště prý miloval sestru Drusillu, ke které se měl veřejně chovat jako k manželce. Po její smrti v roce 39 n. l. Caligula obvinil své sestry Agrippinu a Livillu z poměru s Drusilliným manželem Lepidem. Za toto provinění byly obě vyhnány na Pontijské ostrovy, kde žily v nuzných poměrech. Ve skutečnosti mohlo být obvinění jen zástěrkou, která měla skrýt jejich možnou účast na spiknutí proti císaři. Až neuvěřitelné bylo i to, jak uzavíral sňatky. Podle líčení pramenů neváhal dokonce odvést nevěstu přímo ze svatby, na které byl hostem, s tím, že se jedná o jeho manželku.⁹⁴

Císař nebyl jen velmi krutý, byl také marnotratný. Zatímco Tiberius šetřil peníze a plnil pokladnu, Caligula rozhazoval ohromné sumy peněz. Dopřával si všech možných požitků, nápojů z perel rozpuštěných v octě, koupelí ve voňavkách. Velké sumy padly na jeho stavby. Velice brzy utratil všechny peníze, které tak těžce shromažďoval Tiberius. Podle Suetonia to bylo dvacet sedm miliónů sesterciů utracených za necelý rok.⁹⁵ Když byla pokladna prázdná, neváhal zavádět nové daně či pronásledovat bohaté osoby.

Jako fiasko či další projev šílenství je hodnoceno i jeho tažení do Británie, které skončilo na břehu Lamanšského průlivu, kde měli vojáci vstoupit do vody a nasbírat mušle jako válečnou kořist. Podle Barretta antičtí autoři přehánějí ve svých tvrzeních o tom, jak byla celá akce nepřipravená. Upozorňuje na to, že situace u římských jednotek na Rýnu byla zásluhou velitele Gaetulika, popraveného kvůli podezření ze spiknutí, velice nepříznivá. Především upadala disciplína vojáků. Bylo také zapotřebí nejdříve zabezpečit rýnskou hranici. K průlivu se pak údajně dostal v měsících, kdy bylo podle Římanů nebezpečné pokoušet se ho přeplout. Tato skutečnost ve spojení s nepříznivou situací v Germánii byla podle Barretta důvodem, proč se císař po reálném zhodnocení situace nepouštěl nikam dál.⁹⁶

Po svém návratu ze severu pokračoval císař v šíření atmosféry strachu. Svým jednáním proti sobě Caligula popudil senát, jezdce a nakonec i *praetoriány*, což byl

---

⁹³ Suet. Cal., 23.

⁹⁴ Tamtéž, 24-25.

⁹⁵ Tamtéž, 37.

⁹⁶ BARRETT, *Caligula ...*, c. d., s. 98.

rozhodující okamžik. Byli to totiž právě *praetoriáni*, kdo mu nejen dopomohli k titulu, ale stáli i za jeho koncem. Císaři se sice podařilo odvrátit několik pokusů o vraždu, ale nakonec ho 24. ledna 41 n. l. *praetoriánští tribuni* Cassius Chaerea a Sabinus zavraždili, když odcházel z divadelního představení, aby se v paláci naobědval.⁹⁷

1.4. Claudius

Zatímco senát po smrti Caliguly věřil, že nyní má příležitost obnovit republiku, *praetoriáni* rozhodli jinak. Jedním z těch, kdo doprovázeli Caligulu z divadelního představení, byl i jeho strýc Claudius. Podle některých pramenů se prý Claudius po zprávě o vraždě císaře v panice schoval za závěs v paláci na Palatinu. Strach byl zcela jistě namístě, neboť kromě císaře byla zavražděna i jeho manželka a dcera. Claudius jako člen rodiny se tedy mohl stát další obětí. Jeho úkryt byl odhalen jedním z vojáků, který Claudia pozdravil jako *imperátora*. Následně byl voják odnesen do tábora. Existují ale také názor, že Claudiova volba nebyla tak spontánní, jak popisují prameny. Podle tohoto názoru *praetoriáni* zvolili Claudia po zralé úvaze, během které se rozhodovali, kdo bude z hlediska jejich zájmů nejvhodnějším nástupcem Caliguly.⁹⁸ Ať tak či tak, výsledek byl stejný. 25. ledna 41 n. l. se z vůle *praetoriánů* stal novým císařem Claudius, celým jménem Tiberius Claudius Nero Germanicus. Senát se sice snažil situaci zvrátit, přesvědčit Claudia, aby se dostavil do senátu a podřídil se jeho rozhodnutí. Nakonec si ale uvědomili, že proti *praetoriánům* nemají šanci, a proto Claudiovu volbu přijali.⁹⁹

Claudius byl synem Nerona Claudia Drusa ml. a Antonie, dcery Marka Antonia a Octavie. Narodil se 1. srpna 10 př. n. l. v gallském Lugdunu. V mládí se musel vypořádat s tím, že ho rodina kvůli fyzické nedokonalosti dlouho držela v ústraní. Choroby prodělané v dětství měly za následek, že kulhal, koktal a trpěl třesem hlavy. Podle pramenů se i jeho matka vyjadřovala v tom smyslu, že její syn je jen lidská zrůda. Říkala prý o něm, že „*od přírody nebyl dodělán, nýbrž jenom započat.*“¹⁰⁰ Proto byl za Augusta i Tiberia nucen žít spíše v ústraní, mimo veřejný život. Významné mezníky v životě mladého *patricije* se u Claudia odbyly jen v tichosti a v dospělosti mu dokonce nebyl svěřen ani žádný z veřejných úřadů. Claudiova

---

⁹⁷ KEPARTOVÁ, c. d., s. 14.

⁹⁸ Suet. Cl., 11; Cass. Dio, LX, 1.

⁹⁹ SCULLARD, c. d., s. 243.

¹⁰⁰ Suet. Cl., 2-3, 3.

situace se změnila až za vlády jeho předchůdce, císaře Caliguly, kterému nevalila strýcova fyzická nedokonalost a který mu roku 37 n. l. svěřil *konsulát*. Nebylo to ovšem tak, že by Caligula chtěl strýci vynahradit všechna dosavadní příkoří. Zapojil ho sice do veřejného života, ale Claudius musel od císaře snášet zesměšňování a ponižování. Co Claudiovi chybělo po fyzické stránce, to doháněl jinde. Suetonius ve svých letopisech tvrdí, že Claudius byl slabý nejen fyzicky, ale i duševně, a proto musel mít dokonce i jako dospělý muž u sebe člověka, který na něj dohlížel. Dále tvrdí, že ačkoliv se vášnivě věnoval svobodným uměním, nemohl nikdy získat vážnost.¹⁰¹ Z pohledu dnešních historiků není toto Suetoniovo hodnocení zcela objektivní. Donna W. Hurleyová ve svém příspěvku o Claudiovi píše jako o člověku vzdělaném, který se do historie zapsal i jako dějepisec. Napsal nejen vlastní životopis a dílo věnující se dějinám Říma, ale i dílo *Tyrrhénika*, popisující dějiny Etrusků, či *Karchédoniaka*, ve kterém se zabývá dějinami Kartága.¹⁰²

Podle pramenů byl Claudius velmi oblíben u obyčejného lidu už v dobách, kdy musel žít v ústraní. Byla to také jeho obliba u vojska, co mu pomohlo tomu, že se stal Caligulovým nástupcem. Nutno podotknout, že jejich věrnost si pojistil příslibem vyplacení patnácti tisíc sesterciů každému z nich.¹⁰³ Poté, co se Claudius stal císařem, jeho obliba ještě vzrostla. Přesto na něj bylo spácháno několik atentátů. Díky tomu se císař stále potýkal se strachem o svůj život.¹⁰⁴ K prvnímu pokusu odstranit Claudia došlo hned v roce 42 n. l., kdy se místodržící Dalmácie Lucius Arruntius Camillus Scribonianus spojil s několika významnými senátory a vyzval Claudia k odstoupení. Povstání, které Suetonius nazývá občanskou válkou, bylo nakonec potlačeno a Scribonianus buď spáchal sebevraždu, nebo byl zavražděn.¹⁰⁵

Díky minimu zkušeností, které měl v době svého nástupu, mohl být po nějakou dobu spíše pozorovatelem, který se snaží zorientovat v situaci. Claudius se vypořádal s vrahy Caliguly, ovšem jen s těmi, kteří chtěli odstranit i jeho. Jinak se snažil spíše o to, aby události kolem jeho nástupu přestaly být co nejdříve aktuálním tématem. Nový císař přivedl zpět ty, které jeho předchůdce odsoudil k pobytu ve vyhnanství. Vrátily se i jeho neteře Agrippina a Livilla. Claudius se zpočátku pokoušel o skutečnou spolupráci *principa* a senátu, nakonec ale s úředníky jednal spíše podle

---

¹⁰¹ Suet. Cal., 243.

¹⁰² HURLEYOVÁ, D. W., *Claudius*, in BARRETT, A. A., *Životy císařů*, Praha 2012, s. 130.; URIAN – LISOVÝ - PSÍK, c. d., s. 187.

¹⁰³ Suet. Cl., 10.

¹⁰⁴ Tamtéž, 13.

¹⁰⁵ HURLEYOVÁ, c. d., s. 118.

toho, jakou měl v danou chvíli náladu. Nestálý a až zbrklý byl podle Suetonia i při rozhodování o výši trestu.¹⁰⁶ Císařovou povinností totiž bylo také hrát úlohu soudce při soudních procesech. Claudius měl na těchto jednáních osobní zájem a trávil při nich prý tolik času, že se to dokonce stávalo předmětem posměchu.¹⁰⁷ Výsledkem bylo, že místo spolupráce senátu a *principa* se nakonec během Claudiovy vlády přesunula moc právě do jeho rukou a do rukou jeho zmocněnců. Velkého významu přitom dosáhli jeho propuštěnci.¹⁰⁸

Na veřejnosti na rozdíl od svého předchůdce vystupoval nanejvýš skromně. Lidu Říma dopřával zábavu pořádáním velkého množství různých představení, vozatajských závodů či rozšířením gladiátorských her.¹⁰⁹ S postupem času se ale stával stále více nezávislým na senátorech i jezdcích. Během jeho vlády totiž došlo k centralizaci administrativy prostřednictvím vytváření speciálních oddělení, které tvořily základ správy nezávislé na senátu či vojsku.¹¹⁰

Claudius se také angažoval v otázkách náboženství. Snažil se o obnovu starších náboženských obřadů. Pokud jde o cizí rituály, podporoval je, pokud měly ve vztahu k Římu delší tradici. Tak podporoval např. etruské věštce. Tento smířlivý postoj ale nezaujímal ke všem rituálům a zvykům. Vyhnal z Itálie astrology, druidy zcela vymýtil. Pokud jde o Židy, rozlišoval císař, zda se jednalo o ty, kteří sídlili přímo v Římě, nebo o ty, kteří žili mimo hlavní město. S Židy, kteří vyvolali nepokoje v Římě, Claudius jednal zcela bez slitování, zatímco v případě jejich práv v Alexandrii jednal naprosto spravedlivě.¹¹¹

Za dobu své vlády podnikl jedinou válečnou výpravu, a to do Británie. Tažení bylo zahájeno roku 43 n. l., trvalo pouhých šest měsíců a bylo zakončeno triumfálním návratem do Říma.¹¹² Záminkou pro invazi byly vnitřní konflikty místních vojenských vůdců. Římské vojsko postupovalo bez větších problémů a do hlavního města je přivedl právě Claudius, který velení formálně převzal krátce před tím. Díky této akci dosáhl císař vojenského úspěchu, který měl posílit jeho vážnost u vojsk.¹¹³

---

¹⁰⁶ Suet. Cl., 251.

¹⁰⁷ SCULLARD, c. d., s. 248.

¹⁰⁸ HURLEYOVÁ, c. d., s. 129.

¹⁰⁹ SCULLARD, c. d., s. 245.

¹¹⁰ Tamtéž, c. d., s. 247.

¹¹¹ HURLEYOVÁ, c. d., s. 125-126.

¹¹² Suet. Cl., 17.

¹¹³ HURLEYOVÁ, c. d., s. 119.

Claudius byl sice pánem rozsáhlé říše a člověkem dost vzdělaným na to, aby ji také mohl řídit, jak ale prameny dokládají, často připomínal spíše loutku, kterou řídili lidé těšící se císařově důvěře. Tak nechal císař odstranit celou řadu lidí, kteří se jeho oblíbencům postavili do cesty. Z propuštěnců se jeho přízni těšil především dvorní tajemník Narcissus či přednosta císařovy pokladny Pallas.¹¹⁴ Krom propuštěnců hrály v životě císaře významnou roli i jeho manželky. Claudius byl během svého života celkem čtyřikrát ženat. Známé jsou především jeho dvě poslední manželky, Valeria Messalina a Agrippina ml., které stály po jeho boku v době, kdy byl vládcem Říma, a které sehrály důležitou roli především v boji o nástupnictví.¹¹⁵

Messalina se stala Claudiovou manželkou krátce poté, co mu Caligula svěřil jeho první úřad. Sňatek se ženou, která patřila do širšího okruhu císařské rodiny, měl posílit jeho postavení. Claudiova třetí manželka byla a je vnímána jako zhýralá žena. Některé historky, které o ní kolovaly, nemusí být pravdivé, to ale nic nemění na tom, že Messalina byla mocnou a zároveň nebezpečnou ženou, na jejíž rozkaz bylo usmrceno velké množství lidí. Mnozí přitom museli zemřít ze skutečně malicherných důvodů. Někdo proto, že se jí nenechal svést, jiný proto, že se jí zalíbily jeho zahrady. Podle pramenů se Messalina zamilovala do Gaia Silia, ze kterého učinila svého milence.¹¹⁶ Podle pramenů ji Silius časem přesvědčil, že by se měli zbavit Claudia dříve, než on zničí je. Existují také názory, že Messalina se rozhodla získat moc jako matka nezletilého následníka. Každopádně Messalina přistoupila na to, že se manžela zbaví. Jakmile Claudius odjel do Ostie, aby zde obětoval, provdala se jeho žena před lidem, senátem i vojskem za svého milence. Tento veřejný sňatek v Římě vyvolal pobouření. To, že se o něm vědělo, vyplývá i z toho, že podle Tacita byla jedna z milenek, které Claudia doprovázely, přemluvena k tomu, aby o tom císaři v pravou chvíli řekla.¹¹⁷ Ten, kdo se postaral o to, aby se císař dozvěděl o manželčině prohřešku, byl propuštěnec Narcissus. Mezitím v Římě si císařovna zřejmě byla svým jednáním natolik jistá, že v paláci uspořádala slavnosti. Teprve když se k ní donesly zprávy o tom, že Claudius o jejím konání ví a vrací se do města, zalekla se a odešla do Lucullovy zahrady. Odtud vyjela manželovi naproti a chtěla ho žádat o milost, využívajíc přitom i jejich dvou dětí, Britannika a Octavie. Císař se hned po návratu vypořádal se Siliem a několika dalšími spoluviníky, kteří byli

---

¹¹⁴ Suet. Cl., 28-29.

¹¹⁵ HURLEYOVÁ, c. d., s. 133.

¹¹⁶ Tac. Ann., XI, 12.

¹¹⁷ Tamtéž, 26-30.

popravení. Ohledně manželky si císař nechal čas na rozmyšlenou. Kdyby do celé věci nezasáhli jiní, císařovna by možná nakonec přežila, neboť zatímco ona čekala v Lucullových sadech na vynesení ortelu a snažila se vymyslet způsob, jakým by situaci ještě mohla zvrátit, její manžel, kterého mezitím opustila první vlna zloby, prohlásil, že se druhého dne má přijít omluvit. To ale nechtěl připustit Narcissus, který ze strachu, aby císař nepodlehł manželčíným prosbám, vyslal do Lucullových sadů setníky, aby vykonali popravu, kterou císař údajně nařídil.¹¹⁸ Claudius prý neprojevoval nad manželčínou smrtí žádné hlubší emoce a dokonce to podle pramenů vypadalo, že na ni na chvíli i zapomněl, když se po vykonání popravu ptal, proč císařovna nepřichází na hostinu.¹¹⁹

Podle pramenů Claudius prohlásil, že počtvrté už se neožení a před *praetoriány* měl podle pramenů prohlásit následující: „*Poněvadž se mi mé sňatky nevyvedly, hodlám zůstat neženat, a nezůstanu-li, nebudu se zpěčovat probodení vašima rukama.*“¹²⁰ Krátce nato se však jeho ženou a novou císařovnou stala jeho neteř Agrippina mladší. Výhodou před dalšími adeptkami byl její původ, a že její syn byl vnukem Germanika. Podle Tacita byla nová císařovna velmi chtivá zlata a především moci. Podle pramenů měla Agrippina, stejně jako Messalina, obrovský vliv na svého manžela a v zásadě všichni poslouchali ženu. I ona nechala odstranit či zničit řadu svých nepřátel, někdy i pro maličkost.¹²¹ Nová císařovna ale, na rozdíl od té předchozí, nedávala v soukromých záležitostech podněty ke skandálům. Agrippina postupně dosáhla toho, aby Claudius adoptoval jejího syna z prvního manželství. Lucius tak přešel do rodiny Claudiů a dostal jméno Nero. Ještě před tím byl zasnouben se svojí nevlastní sestrou Octavií.

---

¹¹⁸ Tac. Ann., XI, 31-38.

¹¹⁹ Suet. Cl., 39.

¹²⁰ Tamtéž, 26.

¹²¹ Tac. Ann., XII, 5-7.

Claudius zemřel 13. října 54 n. l. V pramenech i ve filmech se setkáváme s verzí, že ho houbami otrávila je manželka Agrippina. Údajně se obávala toho, že císař změní svoji závěť a zruší své rozhodnutí, podle kterého měl být jeho nástupcem její syn Nero. Na sklonku života totiž Claudius podle pramenů nejednou projevil lítost nad svým manželstvím s Agrippinou i nad adopcí Nerona.¹²² Podle současných autorů píšících o Claudiovi, například Caratiniho, je pravděpodobnější, že Claudius zemřel na mrtvici či jiný zdravotní problém.¹²³ Po smrti byl zbožštěn a byl mu vypraven stejně slavný a nákladný pohřeb jako Augustovi.¹²⁴

---

¹²² Suet. Cl., 43.

¹²³ CARATINI, R., *Nero: básník potřísněný krví*, Praha 2004, s. 30-31.

¹²⁴ Tac. Ann., XII, 69.

2. Císař Nero

Nero byl posledním císařem iulsko-claudiovské dynastie. Jeho rodina patřila k římské šlechtě a navíc byl i pokrevně spřízněn s božským Augustem.¹²⁵ Neronův život byl poznamenán tím, že ho po dlouhou dobu řídila jeho matka Agrippina. S její pomocí dosáhl nejvyššího postavení v tehdejší Římě. Jeho chování jako císaře z něj udělalo jednu z nejznámějších postav římských dějin. Zároveň však také postavu, kterou lidstvo po staletí vnímá jako jednu z nejhorších v dějinách.

2.1. Neronovo dětství

Císař, který se zapsal do dějin pod jménem Nero¹²⁶, se narodil 15. prosince 37 n. l. v Antiu jako Lucius Domitius Ahenobarbus. Přídomek Ahenobarbus měli muži z této rodiny kvůli zrzavému vousu. Luciovou matkou byla Agrippina ml., dcera Germanika a jeho manželky Agrippiny starší. Otcem byl Gnaeus Domitius Ahenobarbus. Podle pramenů nebyli Agrippina a její manžel nejlepšími rodiči. Suetonius popisuje Neronova otce jako „člověka ohavného po všech stránkách života.“¹²⁷ O svém synovi měl Gnaeus podle pramenů prohlásit: „Ze mne a z Agrippiny se mohlo narodit jenom něco ohavného a k obecné pohromě.“¹²⁸ Na konci vlády císaře Tiberia byl Gnaeus obviněn z vlastizrady, krvesmilstva a cizoložství. Díky císařově smrti Ahenobarbus trestu nakonec unikl a později zemřel na následky zdravotních problémů.¹²⁹ Krátce po otcově smrti byl Lucius odloučen od matky. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, Agrippina byla, stejně jako její druhá sestra Iulia Livilla, obviněna z toho, že udržovala milostný poměr s manželem své sestry Drusilly. Za trest musely obě odejít do vyhnanství na Pontijské ostrovy, kde žily pod dozorem a v bídě. Po dobu Agrippinina vyhnanství žil v chudobě také její syn, kterého nejdříve císař Caligula připravil o dědictví po otci, a pak byl svěřen Domitii Lepidě, otcově sestře a matce budoucí císařovny Valerie Messaliny. Domitia mu jako vychovatele určila tanečnicka a holiče.¹³⁰ Neronova teta byla velkou soupeřkou jeho matky. Mezi oběma ženami bylo více důvodů k hádkám, především však soupeřily o to, která bude mít na chlapce větší vliv. Agrippina své švagrové

---

¹²⁵ GRIFFIN. M. T., *Nero, the End of a Dynasty*, London 1987, s. 20. Dostupné z WWW: http://www.preteristarchive.com/Books/pdf/1984_griffin_nero-dynasty.pdf (26. 11. 2014).

¹²⁶ Viz příloha č. 2.1 (Císař Nero).

¹²⁷ Suet. Nero, 5, 1.

¹²⁸ Tamtéž, 6, 1.

¹²⁹ Tamtéž, 5.

¹³⁰ Tamtéž, 6.

nikdy neodpustila, že se jí podařilo získat synovcovu náklonnost. Nakonec se Agrippině podařilo pomstít se své sokyni. Už jako Claudiova manželka a římská císařovna se dočkala toho, že Domitia byla mj. obviněna z toho, že usilovala o její život. Domitia Lepida byla nakonec odsouzena k smrti.¹³¹

Po zavraždění Caliguly se život Agrippiny i Lucia změnil. Oba byli přivedeni zpět do Říma, kde Agrippina začala pracovat na tom, aby posílila své postavení. Jedna z věcí, které jí k tomu měly pomoci, byl nový sňatek. Začala se tedy poohlížet po vhodném manželovi. Její první volbou byl Servius Sulpicius Galba, pocházející z významné aristokratické rodiny. K svatbě ale nedošlo. Galba se domníval, že tento sňatek by pro něj znamenal více nebezpečí než výhod, a tak ho raději odmítl. Agrippině tedy nezbylo nic jiného, než najít jiného vhodného kandidáta. Nakonec zvolila Gaia Sallustia Passiena Crispa, bývalého *consula* a v letech 42-43 n. l. *proconsula* v Asii. Passienus byl původně ženatý s Agrippininou švagrovou Domitií. Toto manželství ale skončilo rozvodem. Nic tedy nebránilo tomu, aby se Agrippina krátce po svém návratu z vyhnanství za Passiena Crispa provdala. Prameny neposkytují podrobnější informace o tomto manželství. Víme to, že po nějaké době Agrippina opět ovdověla. Tehdy se objevily domněnky, že svého manžela otráвила.¹³²

Důležitější bylo, že díky Agrippinině druhému sňatku získal její syn Lucius další majetek. Podle pramenů Messalina už tehdy viděla v Luciovi konkurenci pro svého vlastního syna Britannika. K pocitu, že mladý Lucius představuje pro Claudiova syna hrozbu, přispělo i představení, v němž hráli oba chlapci, šestiletý Britannicus a o tři roky starší Lucius. Druhý z chlapců měl tehdy u publika mnohem větší úspěch. Messalina se tedy rozhodla, že se Lucia zbaví, a poslala na chlapce vrahy. Příhoda je v Suetoniově životopise Nerona přikrášlena vyprávěním o tom, že muži, kteří měli Lucia zabít, se polekali hada vylézajícího zpod chlapcova polštáře. Tato historka vznikla na základě toho, že pod Luciovým polštářem se našla svlečená hadí kůže. Jak sám Suetonius uvádí, příhoda o hadovi, který zachránil budoucího císaře před úkladnou vraždou, byla pouhým výmyslem. Přestože skutečnost nebyla tak zajímavá jako pověst, stal se onen kousek hadí kůže jakýmsi symbolem či amuletem. Agrippina ho nechala vložit do náramku, který pak její syn roky nosil na ruce.¹³³

---

¹³¹ Tac. Ann., XII, 64-65.

¹³² BARRETT A. A., *Agrippina: sex, power and politics in the early empire*, Londýn 2001, s. 83-86.

¹³³ Suet. Nero, 6.

Luciův původ ho předurčoval k tomu, aby v dospělosti získal mezi Římany přední postavení. Navíc tu byla jeho cílevědomá matka, která se všemožně snažila o to, aby Lucius získával oblibu a podporu. Využívala při tom především toho, že její syn byl vnukem slavného Germanika. Původ samotný však nebyl všechno. Malý Lucius nevyrůstal jako ostatní chlupci podobného postavení. Agrippina si byla vědoma toho, že pokud má Lucius dosáhnout co možná nejvýznamnějšího postavení, musí mít patřičné znalosti a vychování. Proto se postarala o to, aby Lucius získal vhodnější vychovatele než ty, které mu dříve vybrala teta Domitia. Nejdříve tu byli dva propuštěnci řeckého původu. Jedním z nich byl Anicetus, pozdější věrný spolupachatel Neronových zločinů. Dále víme o jistém Beryllovi. V deseti letech pak byl na výchovu předán Senekovi, který se stal důležitou osobou v životě budoucího císaře Nerona. Filozof byl nejen Luciovým učitelem, ale i přítelem a rádcem.¹³⁴

V historických pramenech se toho o Senekově soukromí mnoho nezachovalo. Víme to, že Lucius Annaeus Seneca „*pocházel z nejzazšího západu tehdejšího civilizovaného světa, z města Corduba na řece Baetis, dnešní Cordoby na řece Guadalquivir*“.¹³⁵ Datum jeho narození není přesně známo.¹³⁶ Víme však to, že byl žákem stoické školy a že jeho život byl ovlivněn hned několika císaři z iulsko-claudiovské dynastie.¹³⁷

Seneca byl původně zaměstnán ve státní správě, kde působil například jako *proconsul* provincie Achaia či místodržitel v Korintu. Za vlády císaře Caliguly se ocitl ve smrtelném nebezpečí, když si císař uvědomil, že Seneca natolik ovládá řečnické umění, že by s ním mohl soupeřit. Caligula údajně nehodlal připustit, aby byl někdo lepší než on, a neváhal kvůli tomu brát lidem život. Seneku prý nakonec před smrtí zachránil jeho špatný zdravotní stav. Císař byl totiž podle pramenů přesvědčen, že osud ho jeho protivníka zbaví sám. Ale byl to právě osud, který tomu chtěl jinak. Seneca se uzdravil, zatímco mladý císař o život přišel.¹³⁸

Po nástupu císaře Claudia byl filozof zapleten do intriky namířené proti Caligulově sestře Iulii Liville, která se nyní mohla vrátit z vyhnanství. Díky své kráse se záhy stala předmětem žárlivosti Claudiovy manželky Messaliny. Ta se rozhodla dostat Iulii Livillu opět z města. Záminkou se měl stát její údajný poměr právě se

---

¹³⁴ FUHRMANN M., *Seneca a císař Nero*, Jinočany 2002, s. 145.

¹³⁵ Tamtéž, s. 14.

¹³⁶ Tamtéž, s. 12.

¹³⁷ Tamtéž, s. 48.

¹³⁸ Tamtéž, s. 64; Cass. Dio, LIX, 19.

Senekou. Trestem sice podle zvyků měla být smrt, ale rozsudek byl nakonec zmírněn a Seneca byl potrestán tím, že musel odejít do vyhnanství. Jeho novým domovem se stala Korsika.¹³⁹ Podle Fuhrmanna, autora biografie věnující se Senekovi a Neronovi, pro něj pobyt na tomto ostrově nemusel být vyloženě nepřijemný. Jako stoik by prý měl být spokojen, protože ho zde nic neodvádělo od jeho skutečných zájmů a on se tak mohl věnovat studiu knih, které si přivezl, a psaní vlastních děl. Řada z nich také vznikla právě na Korsice. Přesto filozof ostrov popisuje spíše negativně.¹⁴⁰

Když Claudius povolal z vyhnanství Agrippinu, dočkal se omilostnění i Seneca. Podle Fuhrmanna se Agrippina musela s filozofem znát osobně. Seneku nechala povolat hned poté, co se provdala za Passiena Crispa. Neučinila z něj ale jen synova vychovatele. Jeho oddanost si chtěla pojistit tím, že zařídila, aby získal *praeturu*.¹⁴¹ Podle Suetonia měl filozof krátce poté, co se stal Neronovým vychovatelem sen, ve kterém byl jeho žákem Caligula. Seneca si sen vykládal jako varování. Podle Suetonia se Seneca brzy přesvědčil, že jeho obavy z chlapcovy povahy byly oprávněné.¹⁴²

Důležitou součástí výuky bylo umění řečnictví. Přestože učitel budoucího císaře byl výborným řečníkem, Nero v tomto umění takových kvalit nedosáhl. Proto byl později skutečným autorem řady císařových projevů právě Seneca. Jedním z těchto projevů byla i pohřební řeč, kterou Nero přednesl na pohřbu svého adoptivního otce, císaře Claudia.¹⁴³

Zásadním okamžikem v životě budoucího císaře Nerona byla svatba jeho matky s ovdovělým Claudioem. Agrippina tak dosáhla nejvyššího možného postavení v římské společnosti. Ovšem to, že je manželkou císaře, jí nestačilo. Její touha po moci byla příliš velká a ona se rozhodla pojistit si své postavení prostřednictvím Lucia. Začala tedy pracovat na tom, aby mu připravila cestu k získání co možná nejvyššího postavení. Už dříve se postarala o to, aby se Lucius zasnoubil a později i oženil s Claudiovou dcerou Octavií. Ta byla v té době ovšem již zasnoubena s Luciem Silanem, synem *consula* Marka Iunia Silana a Aemilie Lepidy. Právě přes matku patřil Silanus do rodu Iuliů. Tato skutečnost ale pro Agrippinu nebyla nepřekonatelnou překážkou, a tak se postarala o to, aby bylo toto zasnoubení

---

¹³⁹ Cass. Dio, LX, 4,8.

¹⁴⁰ FUHRMANN, c. d., s. 81-89.

¹⁴¹ s. 141.

¹⁴² Suet. Nero, 7.

¹⁴³ Tac. Ann., XIII, 3.

zrušeno. Pomocí intrik se jí podařilo Octaviina snoubence v císařových očích očernit. Mladý muž byl obviněn z krvesmilstva se svojí sestrou. Císař těmto obviněním uvěřil, původní úmluvu zrušil a Silanus byl nakonec donucen k sebevraždě. Svoji dceru pak Claudius zasnoubil s Luciem, kterého nakonec učinil svým dědicem.¹⁴⁴

Po svém sňatku s císařem se Agrippina postarala o to, aby Claudius Lucia adoptoval. Po tomto aktu se změnilo jeho jméno na Nero Claudius Drusus Germanicus Caesar. Adopce měla zásadní význam, protože z mladého Nerona se stal potenciální nástupce postaršího císaře. V souvislosti s adopcí se podle Suetonia také začala ukazovat žákova pravá povaha. Jako příklad uvádí Neronovu reakci na to, když ho Britannicus krátce po adopci oslovil jeho původním jménem. Pro Nerona to byla taková urážka, že se svého nevlastního bratra rozhodl pošpinit rozšiřováním tvrzení, že Britannicus je nemanželského původu.¹⁴⁵

Ještě za života svého adoptivního otce zahájil Nero svoji činnost ve veřejných funkcích. Už v té době mu bylo předloženo několik případů, o kterých měl rozhodnout.¹⁴⁶ Neronově kariéře jistě napomohlo i to, že byl urychlen jeho vstup mezi dospělé. Claudius totiž pro svého adoptivního syna u senátu vymohl svolení k tomu, aby mohl obléknout mužskou tógu už ve čtrnácti letech.¹⁴⁷

2.2. Počátky Neronovy vlády

Když bylo Neronovi necelých sedmnáct let, císař Claudius náhle zemřel. Jeho manželka začala rychle jednat. Podle Tacita Agrippina zdržovala v paláci Britannika i obě Claudiovy dcery. Zároveň nechávala oznamovat falešné zprávy o tom, že se císařův stav lepší. Získala tak čas k podniknutí kroků, kterými chtěla zajistit, že její syn Nero bude bez problémů prohlášen novým císařem. Teprve v poledne 13. října 54 n. l., poté co bylo vše pečlivě připraveno, vyšel Nero v doprovodu *praefekta praetoriánů* Sexta Afrania Burra na schodiště Palatinu, kde již čekali seřazení vojáci, kteří Nerona pozdravili jako imperátora. Provolání Nerona ale nebylo zcela spontánní. Tacitus píše, že někteří vojáci v první chvíli zaváhali a ptali se po Britannikovi. Ten byl ale stále zdržován v paláci. Teprve když se *praetoriáni* Claudiova vlastního syna nedočkali, uznali Nerona novým císařem římské říše.¹⁴⁸ Z Palatinu odešel nový imperátor do kasáren, kde vojákům přislíbil štědrý dar. Poté

---

¹⁴⁴ Tac. Ann., XII, 3-4.

¹⁴⁵ Suet. Nero, 7.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tac. Ann., XII, 41.

¹⁴⁸ Tamtéž, 68-69.

mu zbývalo už jen získat uznání senátu. Nero se tedy z tábora *praetoriánů* vydal mezi senátory, kterými byl následně přijat za nového císaře. Nový vládce získal stejné pravomoci, jako měl dříve Caligula. Kromě jiného tak získal právo udělat vše, co je podle jeho mínění v zájmu říše. Ze všech možných poct, kterými byl zahrnut, odmítl Nero pouze titul „otec vlasti“. Podle Suetonia tak učinil kvůli svému mládí.¹⁴⁹

Claudiovi byl uspořádán velkolepý, pět dní trvající pohřeb. Šestého dne byly jeho ostatky uloženy v mauzoleu. Během pohřbu pronesl Nero oslavnou řeč, kterou mu připravil Seneca. Jak již bylo uvedeno výše, Nero jako řečník nevynikal. Součástí této řeči byla chvála Claudiovy moudrosti a prozíravosti, což podle pramenů u posluchačů vyvolalo smích.¹⁵⁰ Claudius byl nakonec také zbožštěn a Agrippina byla jmenována jeho kněžkou, stejně jako se kdysi Livia stala kněžkou Augusta. Z Agrippinina popudu byla zahájena stavba Claudiova chrámu. Jeho dokončení se ale díky své předčasné, násilné smrti nedočkala. Chrám samotný nepřežil dobu Neronovy vlády, neboť po velkém požáru Říma musela stavba ustoupit císařově Zlatému domu.¹⁵¹

Součástí pohřbu nebylo čtení poslední vůle zemřelého císaře. Cassius Dio i Tacitus ve svých dílech tvrdí, že Claudius ve svém testamentu nakonec přece jen upřednostnil vlastního syna před adoptivním. Podle Cassia Diona ji proto Nero zničil. Tacitus nezveřejnění poslední vůle zdůvodňuje naopak tím, že závěť upřednostňující adoptivního syna by mohla u lidu vyvolat pobouření.¹⁵²

Den po skončení pohřbu, tedy 19. října, se Nero vydal do senátu, kde přednesl další řeč. Mluvil o svých představách týkajících se vedení říše. Nový císař prohlásil, že je rozhodnut vládnout podle zásad božského Augusta. Počátky jeho vlády jistě vyvolávaly přesvědčení, že se do čela říše postavil dobrý vládce. Pozitivní nálady bezpochyby vyvolávaly i projevy štědrosti, které jsou spojeny právě s touto dobou. Lid dostal vyplacenou určitou částku, daně byly buď zmírněny, nebo i zrušeny, nejurogenější, ale i zchudlí senátoři měli navíc dostávat plat. Nero také podstatně snížil odměnu, která se vyplácela za udání.¹⁵³

Nejrůznější dary nebyly to jediné, čím Nero zahrnoval svůj lid. Snažil se mu dát také zábavu. Proto pořádal velké množství nejrůznějších her. I při těchto

---

¹⁴⁹ Suet. Nero, 8.

¹⁵⁰ Tac. Ann., XIII, 3.

¹⁵¹ BARRETT, 2001, c. d., s. 148.

¹⁵² Cass. Dio, LXI, 1.; Tac. Ann., XII, 69.

¹⁵³ Suet. Nero, 9-11.

příležitostech vydával rozhodnutí, z nichž některá vyvolala mezi Římany rozruch. Při gladiátorských hrách pořádaných v amfiteátru na Martově poli prý nenechal nikoho zabít. Navíc přiměl k zápasu velké množství vznešených Římanů z řad senátorů a jezdců. Také v Římě zavedl hry, které nesly jeho jméno. *Neronie* se měly opakovat každých pět let. Soutěžilo se v jezdeckví, tělocvičných disciplínách a hudbě.¹⁵⁴ Zavedení Neronií, inspirovaných olympijskými hrami, bylo důkazem Neronova obdivu k Řecku. Podle Griffina Nero usiloval o oblibu u římského lidu. Dále píše, že pro mladého a krásného muže, který byl navíc Augustův pokrevní příbuzný, nebylo těžké dosáhnout svého cíle.¹⁵⁵

Nero se ale po svém nástupu nevěnoval jen zábavám. Nový císař pilně plnil své povinnosti. I přes své mládí se ukázal jako rozvážný soudce, který nepřipouští ovlivňování, případy hodnotí bod po bodu. Rozsudek nevynášel hned, ale až po zralé úvaze. Obnovil či zavedl řadu nařízení, jako např. popravy křesťanů, omezení toho, jaká jídla se mohla prodávat v krčmách, či zákaz zábav vozatajů. Ty totiž často končily pácháním různých trestných činů. Vozatajové měli podle Suetonia odedávna dovoleno, aby se „*potloukali po městě a jakoby žertem podváděli a kradli*“.¹⁵⁶

Počátek Neronovy vlády byl také vrcholným úspěchem jeho matky, která se stala jedním z nejmocnějších lidí v Římě. Agrippina neztrácela čas, a jakmile synovi zajistila titul *principa*, začala s vyřizováním svých vlastních záležitostí. Především se vypořádala se svým dávným odpůrcem, Claudiovým propuštěncem Narcissem. Ten kdysi dokázal zničit Messalinu a ještě za Claudiovy vlády věřil, že dokáže zničit i císařovu čtvrtou manželku. Podle pramenů Narcissus také tvrdil, že císařovna rozvrací císařský dům, což podle něj bylo horší, než kdyby bylo utajeno nestoudné jednání Messaliny. Časem se ale ukázalo, že Agrippina je silnější soupeř, než byla Messalina. Nakonec to byl propuštěnec, kdo se bál nejen o své postavení, ale hlavně o svůj život. Agrippina měla na Claudia příliš velký vliv, a tak Narcissus viděl svoji naději v Britannikovi.¹⁵⁷ Claudiova smrt a svolání Nerona imperátorem však znamenala konec nadějí. Osud propuštěnce byl zpečetěn a Narcissus byl dohnán k sebevraždě. Nebyl však jedinou obětí. Dalším, koho se *principova* matka zbavila, byl Iunius Silanus. Agrippina se totiž bála toho, že by se mohl chtít pomstít za to, že jeho bratra Lucia zničila a dohnala ho k sebevraždě. Barrett popisuje i další možný

---

¹⁵⁴ Tamtéž, 12.

¹⁵⁵ GRIFFIN, c. d., s. 104.

¹⁵⁶ Suet. Nero, 15-16, 2.

¹⁵⁷ Tac. Ann., XII, 65.

motiv. Nero sice byl prohlášen imperátorem, přesto nešlo opomenout otázku jeho mládí. Silanus mohl být v tomto ohledu nebezpečný. Předně byl starší než Nero. Navíc pocházel z velmi vznešené rodiny a přes svoji matku Aemelii Lepidu byl spřízněn s Augustem. Představoval tedy reálnou hrozbu, kterou bylo nutno odstranit. To se také nakonec stalo a Silanus byl otráven.¹⁵⁸ Podle Tacita by obětí bylo mnohem více, kdyby nezasáhli Burrus a Seneca, Neronovi vychovatelé a rádci.¹⁵⁹

Cassius Dio a Suetonius se shodují v tom, že císař své matce předal svrchovanou moc ve všech dvorských i státních záležitostech. Podle svědectví pramenů jí také zpočátku různými gesty projevoval synovskou láskou. Jako příklad můžeme uvést to, že hned první den u moci určil strážím heslo „Nejlepší matka“ (Optima Mater). Dále jí např. povolil, aby byla na veřejnosti nošena v císařských nosítkách.¹⁶⁰

Agrippina se chtěla co možná nejvíce podílet na vládě, chtěla řídit a rozhodovat. Jako žena se nemohla oficiálně podílet na jednání senátu, ale ani to nebylo pro tuto ženu překážkou. Podle Tacita byla jednání přesunuta do císařského paláce, kde mohla Agrippina, skryta za záclonou, poslouchat, o čem muži jednají. Samozřejmě nesměla do jednání vstupovat. Jednou, během jednání s arménskými vyslanci, toto pravidlo porušila. Situaci tehdy zachránil Seneca, který včas upozornil Nerona. Císař okamžitě vyšel matce vstříc, aby ji přivítal, čímž byla ostuda zažehnána.¹⁶¹

Důkazem Agrippinina postavení měly být také zlaté a stříbrné mince s jejím portrétem a jménem. Na mincích byla vyobrazována už se svým manželem Claudiem, což bylo něco unikátního. Agrippina totiž byla první císařovnou, jejíž obraz a jméno se objevily na minci ještě za jejího života. Zvykem totiž bylo, že se mince s obrazem a jménem císařovny razily jako pamětní až po jejich smrti.¹⁶² Od konce roku 54 n. l. se objevovaly mince, na kterých byly busty císaře a jeho matky dívající se jedna na druhou. Legenda pak Agrippinu představuje jako Agrippinu Augustu, manželku božského Claudia a matku Caesara.¹⁶³

Po čase však její moc začala slábnout. Agrippina byla přesvědčena, že syn ocení její schopnosti a především její zásluhy na tom, že se stal císařem. Něco si ale zřejmě neuvědomovala nebo nechtěla uvědomit. Mladý císař byl přesvědčen o svých

---

¹⁵⁸ BARRETT, 2001, c. d., s. 153-155.

¹⁵⁹ Tac. Ann., XIII, 2.

¹⁶⁰ Cass. Dio, LXI, 3.; Suet. Nero, 9.

¹⁶¹ Tac. Ann., XIII, 5.

¹⁶² FRIDRICHOVSKÝ J. - PETRÁŇ Z., *Encyklopedie římských císařů a císařoven z pohledu jejich mincí*. Praha 2008, s. 101.

¹⁶³ Tamtéž, s. 152.

vlastních dovednostech a chtěl dokázat, že není na nikom závislý. Agrippina se však nechtěla nechat odsunout do pozadí. Stále se snažila svého syna řídit a podle pramenů se přitom chovala velice kriticky. Svého syna kárala za jeho činy a neváhala zasahovat i do výběru jeho přátel. Toto její konání však bylo velmi nešťastné a mělo pro ni vážné důsledky. Nero totiž matčino jednání snášel velmi těžce a podle Suetonia dokonce vyhrožoval, že se raději vzdá vší moci, opustí Řím a odejde žít na Rhodos.¹⁶⁴ Jedním z důvodů sporů byly peníze. Agrippina, která s nimi zacházela nanejvýš opatrně, měla výhrady k tomu, jak její syn utrácel. Samozřejmě tu byla vydání, která se od císaře očekávala, a která mu měla zajistit oblibu či politické výhody. Nero ale utrácel příliš a neměl, podobně jako jeho strýc Caligula, žádný smysl pro střídmost.¹⁶⁵ Jejich vztahy se zhoršovaly. Odcizení matky a syna vyvrcholilo vraždou Agrippiny, kterou blíže popisují v kapitole 2.5.

Agrippina však proti sobě nepopudila jen vlastního syna. Její touha po moci byla samozřejmě trnem v oku mnoha dalším lidem. Kromě císaře si získala dva mocné nepřátele v osobách Seneky, který neopustil svého žáka a stál mu po boku i během jeho vlády, a *praefekta praetoriánů* Burra. Tito dva muži byli svým založením značně rozdílní. Burrus byl voják představující nekompromisního, váženého Římana, zatímco Seneca naopak představoval výmluvného politika. Přestože mezi nimi existovaly rozpory, v některých otázkách byli spojenci. Především se společně snažili zajistit to, aby císařovo chování udrželi v rozumných mezích. Podle Cassia Diona ho řídili, i když se rozcházeli v tom, jakým způsobem to dělat. Vládu pak převzali do svých vlastních rukou a Nerona nechávali, aby do určité míry uspokojoval své touhy.¹⁶⁶

2.3. Problémy v Arménii

Císař Nero nevystupoval jako válečník a během své vlády ani neprojevoval potřebu svoji říši rozšiřovat. Během čtrnácti let vlády se vydal jen na dvě tažení, a to do Acháje a do Alexandrie.¹⁶⁷ Přesto během jeho vlády došlo k několika významným událostem, které ohrožovaly jeho říši. Na rozdíl od svých předchůdců, jako např. Augusta, se však císař nepostavil do čela vojsk a nevyjel vypořádat se s povstalci

---

¹⁶⁴ Suet. Nero, 34.

¹⁶⁵ BARRETT, 2001, c. d., s. 156-157.

¹⁶⁶ Cass. Dio, LXI. 4,2.

¹⁶⁷ Suet. Nero, 18-19.

a zajistit říši klid a mír. Místo toho svěřil velení jiným a sám zůstal v bezpečí a pohodlí Říma, kde se věnoval svým zálibám.

Jedním z ohnisek nepokojů byla Arménie. Ještě v roce Neronova nástupu došlo k povstání Parthů, kteří začali dobývat Arménii. Ke střetům mezi Římany a Parthy došlo i za Claudia. Tehdy vznikly spory o moc mezi Mithridatem, který s římskou pomocí ovládal Arménii, a jeho bratrem Farasmanem, pánem Hibérů. Farasman spolu se synem Radamistem bojovali s Armény a Mithridata nakonec zavraždili i s jeho manželkou a dětmi. Správce v Kappadokii Iunius Paelignus měl původně přimět Radamistu, aby odtáhl od arménských hranic, ale nakonec se nechal uplatit. Proto sem byl vyslán legát Heldivius Priscus, který měl uspořádat poměry v provincii. Situaci ale využil parthský král Vologaisés, který vtrhl do Arménie, kde chtěl dosadit svého bratra Tiridata.¹⁶⁸

Nero se rozhodl posílit legie na východě, které pak měly být přemístěny blíže k hranicím Arménie. Pomoci měla také vojska palestinského krále Agrippy a kommagénského krále Antiocha. Parthové se ale nakonec z Arménie stáhli sami, protože syn krále Vologaisa využil otcovy nepřítomnosti k povstání.¹⁶⁹

V Římě bylo oslavováno vítězství, zároveň však byla učiněna opatření, pro případ, že by se Parthové vrátili. Velitelem vojsk, jejichž úkolem bylo uhájit Arménii, se stal generál Domitius Corbulo. Tento vojevůdce se proslavil už za Claudia, když porazil Chatty, kteří napadli Dolní Germánii. Vojska byla rozdělena a část jich zůstala v Sýrii pod velením Quadrata Ummidia. Oba velitelé se snažili přesvědčit parthského krále, aby byl zachován mír. Parthský král odpověděl tak, že k římským velitelům vyslal několik šlechticů jako rukojmí. Kvůli nim vypukl mezi Corbulonem a Ummidiem spor kvůli tomu, u koho rukojmí zůstanou. Císař oba velitele smířil tím, že uznal zásluhy obou.¹⁷⁰

V roce 58 n. l. byla válka s Parthy obnovena. Corbulo se nejdříve musel vypořádat se špatným stavem armády, která k němu přišla ze Sýrie.¹⁷¹ Poté, co nahradil veterány čerstvě odvedenými vojáky, rozmístil vojenské posádky pod velením Paccia Orfita s rozkazy, že dokud nedostanou rozkaz, nemají útočit. Paccius tento zákaz jednou porušil a došlo k bitvě, v níž byl poražen, ale jinak se Římané do bojů nepouštěli. Zatím Tiridatés podnikal vpády do Arménie, ale nakonec on

---

¹⁶⁸ Tac. Ann., XII, 44-50.

¹⁶⁹ Tac. Ann., XIII, 7.

¹⁷⁰ Tamtéž, 9.

¹⁷¹ Tamtéž, 5.

i Vologaisés začali žádat o obnovení přátelství. Bylo umluveno, že Tiridatés se sejde přímo s Corbulonem, ale k tomuto setkání nakonec nedošlo, protože obě strany se bály zrady.¹⁷²

Corbulo tedy znovu přistoupil k řešení sporu bojem. Tentokrát se rozhodl do něj zapojit i Armény. Vojska pod jeho vedením postupně dobývala opevněné tvrze a nakonec se rozhodl udeřit i na hlavní město Artaxatu. Obyvatelé města nakonec Římanům dobrovolně otevřeli brány. Životy lidí byly ušetřeny, ale město samotné bylo zapáleno.¹⁷³

Zatímco Corbulo postupně porážel další a další nepřátele Říma, Nero vyslal do Arménie Tigrana, který se měl stát novým arménským králem. Po jeho nástupu Corbulo odešel do Sýrie, kde nastoupil na místo zemřelého legáta Umidia.¹⁷⁴

Klid v Arménii nevydržel dlouho. V roce 62 n. l. se připomněl král Vologaisés, který se nechtěl smířit s tím, že jeho bratr byl připraven o trůn. Proto se rozhodl dát Tiridatovi vojska, s jejichž pomocí měl Tigrána vyhnat a znovu usednout na arménský trůn. Vologaisés mezitím začal ohrožovat Sýrii. Proto Corbulo musel nejdříve zabezpečit provincii, která mu byla svěřena. Ochranou Arménie byl pověřen Caesennius Paetus. Když se Vologaisés odhodlal k válce, dopustil se Paetus velké chyby. Po několika menších vítězstvích totiž propustil část vojsk na dovolenou. Ve chvíli, kdy byli Římané oslabeni, přiblížil se se svými vojsky Vologaisés. Paetus nakonec musel požádat o pomoc Corbulona, jehož vojska mezitím obsadila břeh Eufratu. Corbulo nakonec Paetovi vyrazil na pomoc. Podle Tacita cestou potkával vojáky prchající z boje. Paetovy legie byly mezitím obleženy a jejich velitel místo boje poslal svému protivníkovi list, v němž si stěžoval na jeho postup. Mezi zástupci stran došlo k jednání, jehož výsledkem byla dohoda o tom, že bude ukončeno obležení legií, všechna vojska odejdou z arménského území a Parthům budou vydány tvrze i zásoby potravin. Vologaisés pak měl vyslat posly k Neronovi.¹⁷⁵

Přestože válka ještě nebyla rozhodnuta, v Římě se již slavilo vítězství. Na jaře následujícího roku do města dorazili parthští vyslanci s dopisem, v němž Vologaisés upouští od dříve vznesených nároků na držení Arménie, kterou podle něj Parthům svěřili sami bohové. Ve svém dopise také tvrdil, že jeho bratr je ochoten přijet do Říma, aby od císaře přijal královskou korunu. Nero se ale rozhodl pokračovat

---

¹⁷² Tamtéž, 36-38.

¹⁷³ Tamtéž, 40-41.

¹⁷⁴ Tac. Ann., XIV, 23-26.

¹⁷⁵ Tac. Ann., XV, 1-14.

v bojích. Velení bylo svěřeno muži, který se již v boji s Parthy osvědčil, Corbulonovi. Ten se s vojskem vydal na cestu, během které ale stále přijímal vyslance Tiridata i Vologaisa, kteří chtěli jednat o míru. Poslové odcházeli s radou, že by pro všechny zúčastněné strany bylo nejlepší, kdyby se dosáhlo dohody, a kdyby Tiridatovi byla Arménie darována Římem. Nakonec byla dohodnuta schůzka, na které se ujednálo, že Tiridatés složí své královské odznaky před Neronovým obrazem a znovu je přijme pouze z jeho rukou.¹⁷⁶

Definitivně byly dlouhé boje ukončeny Tiridatovým příjezdem do Říma, kde ho Nero slavnostně přijal. Cassius Dio líčí jeho pochod do Říma. Celá cesta podle něj trvala devět měsíců. Oba vládci se setkali v Neapoli, odkud společně jeli do Říma. Tiridatés předstoupil před Nerona sedícího na pódiu, poklekl a řekl mu, že k němu přichází jako otrok ke svému bohu. Nero si vyslechl jeho řeč a předal mu odznaky královské moci. Následovaly oslavy v divadle, během kterých císař vystupoval jako zpěvák. Pocity Tiridata vůči císaři byly podle Cassia Diona smíšené. Především ho znechutilo císařovo vystupování coby zpěváka během oslav jeho korunovace. Přesto když Tiridatés přestavěl město Artaxatu, přejmenoval ho na Neronii.¹⁷⁷

2.4. Británie

V roce 61 n. l. došlo k bojům v Británii. Legáti Didius a jeho nástupce Veranius se během doby svého působení v úřadu omezili spíše na udržení Římem ovládaných území, ale Paulinus Suetonius, který byl správcem Británie v roce 61 n. l., chtěl dosáhnout stejných úspěchů jako Corbulo v Arménii. Rozhodl se proto podniknout tažení na ostrov Monu, který byl útočištěm uprchlíků a kde stále žili druidové. Obyvatelé ostrova sice byli poraženi, ale mezitím vypukl odboj v provincii.¹⁷⁸

Icenský¹⁷⁹ král se snažil zajistit svoji říši i rodinu tím, že císaři odkázal část ze svého ohromného majetku. Římané se ale nakonec nezachovali tak, jak král očekával. Zemi pustošili a dopustili se i násilí na králově manželce Boudicce a jeho dvou dcerách. Po těchto událostech se Icenové včetně Boudikky chěli pomstít. Boudicca, která byla podle Cassia Diona velmi odvážná, shromáždila množství mužů, kteří se začali připravovat k boji s Římany.¹⁸⁰ K povstání se přidaly i další kmeny. Jejich prvním cílem bylo město Camulodunum (dnešní Colchester), kde byli

---

¹⁷⁶ Tamtéž, 24-29.

¹⁷⁷ Suet. Nero, 13.; Cass. Dio, LXIII, 1-7.

¹⁷⁸ Tac. Ann., XIV, 29-30.

¹⁷⁹ Icenové – kmen Indoevropanů žijící ve východní Británii.

¹⁸⁰ Cass. Dio, LXII, 2-8.

usazení římských vysloužilců, kteří zabavovali majetek místním lidem a navíc si z nich dělali zajatce. Kromě toho byl v tomto městě postaven chrám císaři Claudiovi. Jelikož byl Suetonius v té době stále na ostrově Mona, měl se o záchranu Camuloduna postarat prokurátor Catus Decianus. Ten ale povstání podcenil, vyslal jen málo vojáků, kteří byli navíc nedostatečně vyzbrojeni. Díky tomu povstalci v prvním boji zvítězili. Suetonius se tedy vydal přímo do města, kterému Římané říkali Londinium a které bylo proslulé obchodem. Toto místo se Suetonius rozhodl obětovat a římská armáda se odtud stáhla. Krátce na to sem dorazili povstalci, kteří ty, kdo ve městě zůstali, zmasakrovali. Podobný osud čekal i další města.¹⁸¹

Suetonius mezitím shromáždil vojsko a připravil se k boji. Římané své protivníky porazili v krvavé bitvě. Vojska královny Boudikky byla rozprášena a královna sama se otráвила. Potlačit zbytky odporu mělo Suetoniově pomoci vojsko z Germánie, které do Británie vyslal císař. Definitivní ukončení bojů bylo pozdrženo spory mezi Suetoniem a novým prokurátorem Iuliem Classicianem, který trval na velitelově odvolání. Nero tedy do Británie vyslal propuštěnce Polyclita, který měl celou věc přešetřit. Na základě jeho zprávy pak byl Suetonius ponechán ve své funkci.¹⁸²

2.5. Vražda Agrippiny

Jak již bylo zmíněno, i přes počáteční projevy synovské lásky a udělování nejrůznějších poct, došlo mezi Neronem a jeho matkou Agrippinou k odcizování, které vyvrcholilo matkovraždou.

Tacitus potvrzuje to, že jedním z důvodů ochladnutí vztahů mezi matkou a synem byla Akté, propuštěnka, do které se císař údajně zamiloval. Císařovi rádci proti tomuto vztahu nic nenamítali, protože císař u ní našel uspokojení svých potřeb, a přitom jejich vztah nikomu neubližoval.¹⁸³ Zato Agrippina údajně nesnesla pomyslení, že její konkurentkou je propuštěná otrokyně. Když u syna ničeho nedosáhla po zlém, obrátila a snažila se získat si ho lichocením, dary a dokonce nabídkou vlastní ložnice. Tacitus i Suetonius se shodují v tom, že skutečně hrozilo nebezpečí intimního vztahu mezi matkou a synem. Rozcházejí se pouze v bodě, kdo byl tím, od koho pocházely výzvy. Seneca se tomu rozhodl zabránit tím, že poslal Akté, aby Neronovi řekla, že se Agrippina chlubí jejich krvesmilstvem. Agrippině

---

¹⁸¹Tac. Ann., XIV, 32-33.

¹⁸²Tamtéž, 35-39.; Cass. Dio LXII, 12.

¹⁸³Tac. Ann., XIII, 12.

nejenže nevyšel plán, ale navíc syna popudila tak, že začal různými způsoby trestat její spojence. Rozhodla se tedy změnit taktiku a začala mu vyhrožovat. Podle Tacita prý hrozila dokonce tím, že se přizná i k travičství, pokud to povede k tomu, aby na Neronovo místo došel Britannicus.¹⁸⁴

Tyto výhrůžky Nerona pobouřily a zřejmě i přispěly ke zpečetění Britannikova osudu. Krátce před tím prý Nero chtěl nevlastního bratra zesměšnit, když ho donutil, aby veřejně zazpíval. Jeho záměr se ale nezdařil. Spíše naopak. Text Britannikovy písně narážel na to, jak byl císařův syn připraven o své místo otcova nástupce. Nero si tehdy podle pramenů všiml, jak píseň zapůsobila na další hosty, v jejichž tvářích údajně zaznamenal nenávist vůči své osobě. Císař si uvědomil, že Britannicus představuje trvalou hrozbu, a proto se rozhodl ho odstranit. Povolal travičku Locustu, která měla připravit jed. První pokus o otrávení Claudiova syna skončil jen nevolností. Tento nezdar ale neznamenal, že by se Nero vzdal myšlenky na odstranění nevlastního bratra. Způsob, jakým byla vražda nakonec spáchána, byl velmi zákeřný. Silnější jed byl podán přímo u stolu a před svědky. Traviči byli vynalézaví. Museli se totiž vypořádat s překážkou v podobě zvyku, že veškeré jídlo a pití ochutnával sluha. Britannikovi byl podán nápoj, který sluha ochutnal, ale který byl úmyslně příliš horký. Proto byl naředěn vodou, ve které však byl jed. Tak byl Britannicus otráven přímo před zraky dvořanů, císaře i své sestry. Agrippina přišla o prostředek, díky kterému mohla na svého syna vyvíjet nátlak k prosazování své vůle.¹⁸⁵

Vraždou Britannika však boj mezi Neronem a jeho matkou neskončil. Agrippinin hněv vůči synovi ještě zesílil, když ji Nero nechal přestěhovat z paláce. Nejenže se od Agrippiny odvrátili její přátelé, ale někteří z nich využili toho, že Agrippina upadla v nemilost k tomu, aby se jí pomstili. To byl případ i Iulie Silany, kterou Agrippina připravila o manžela. Nyní tato žena přišla s obviněním, že Agrippina chce pomocí sňatku s Rubelliem Plautem, po matce ve stejném příbuzenském vztahu s Augustem jako Nero, získat vládu. Tentokrát se ještě Agrippině podařilo všechna obvinění vyvrátit.¹⁸⁶

Nakonec bylo rozhodnuto, že Agrippina musí zemřít. V tomto záměru Nerona podporovala i jeho milenka Poppaea Sabina, pro kterou císařova matka

---

¹⁸⁴ Tac. Ann., XIII, 13-14.; Suet. Nero, 28.

¹⁸⁵ Tac. Ann., XIII, 15-16.

¹⁸⁶ Tamtéž, 19.

představovala velkou překážku na cestě stát se císařovnou. Poppaea si byla vědoma toho, že Agrippina nikdy nepřipustí, aby se její syn rozvedl s Octavií a vzal si ji. Zvláště po Britannikově smrti, kdy se Agrippina soustředila právě na Octavii, ve které hledala nového spojence. Proto Poppaea Nerona všemožně popichovala. Neustále mu říkala, že je jen loutkou a ne skutečným vládcem. Vyčítala mu, že se s ní neoženil a vyhrožovala, že než aby se dívala na to, jak je císař ponižován, raději se vrátí ke svému manželovi Othonovi.¹⁸⁷ Spoluviníky Neronova zločinu se stali i Seneca a Burrus. Ti chtěli zlomit moc Agrippiny, i když Burrus se nejdříve zdráhal přímo ublížit dceři slavného Germanika.¹⁸⁸

Když se Nero rozhodl, že se své matky navždy zbaví, začal přemýšlet o vhodném způsobu, jak čin provést a přitom neupadnout v podezření. Podle Suetonia chtěl nejdříve použít jedu, ale po několika neúspěšných pokusech od tohoto způsobu upustil.¹⁸⁹ Podle Tacita o jedu jen uvažoval, ale nakonec se této myšlenky z několika důvodů vzdal. Za prvé si byl vědom toho, že po odstranění Britannika by se otrava dalšího člena rodiny jen těžko svedla na náhodu. Za druhé prý Agrippina preventivně užívala protijedy.¹⁹⁰ Tento způsob vraždy tedy nepřicházel v úvahu, a tak bylo nutné vymyslet něco ještě důmyslnějšího.

Tehdy přišel s odvážným návrhem Anicetus, velitel loďstva v Misenu a jeden z Neronových vychovatelů. Jeho plán spočíval v tom, že se Agrippina měla stát obětí zdánlivé nehody na moři. Z té by císaře samozřejmě nikdo podezírat nemohl. Podle pramenů Nero začal předstírat, že se s matkou chce usmířit. Navrhl jí setkání v Bajích, kde měli společně oslavit svátek Minervy. Agrippina pozvání přijala a zúčastnila se hostiny, během které jí syn chtěl lichotkami přesvědčit o tom, že si skutečně přeje smír. Hodování se protáhlo do pozdních hodin. Agrippina uvěřila synově přetvářce a nastoupila na loď, kterou jí nabídl. Neronova loď jí však ve skutečnosti neměla odvézt domů, ale zapříčinit její smrt. Byla totiž postavena tak, aby se v příhodnou chvíli dala rozložit. Agrippina si bezstarostně užívala se svými přáteli. Nebyli ještě daleko od břehu, když se najednou zřítily střecha komnaty. Pak ale plán přestal vycházet, protože loď se nerozpadla tak, jak měla. Tehdy začala Agrippinina přítelkyně Acerronia křičet, že je matkou císaře, aby jí přispěchali na pomoc. Tím si ale podepsala rozsudek smrti, neboť veslaři, kteří přiběhli, ji

---

¹⁸⁷ Tac. Ann., XIV, 1.

¹⁸⁸ Tamtéž, 7.; FUHRMANN, c. d., s. 217.

¹⁸⁹ Suet. Nero, 24.

¹⁹⁰ Tac. Ann., XIV, 3.

v domnění, že se skutečně jedná o Agrippinu, ubili. Skutečná Agrippina tragédii přežila. Dostala se z trosek a plavala pryč od lodi, která se měla stát jejím hrobem, a nakonec byla zachráněna jednou z lodí, které nešťastníkům vypluly na pomoc.¹⁹¹

V té chvíli už nebylo pochyb. Agrippina usoudila, že se nejednalo o nehodu, ale že ji chce vlastní syn sprovodit ze světa. Zřejmě jí bylo jasné i to, že nebezpečí ještě úplně nepominulo. Musela tedy rychle uvažovat, jak svoji záhubu odvrátit. Rozhodla se, že nejlepší možností bude předstírat, že synovy záměry neprohlédla. Poslala tedy k císaři posla se vzkazem, že „*laskavostí bohů a štěstím jemu vlastním unikla těžké pohromě; že ho prosí, aby odložil svou starostlivou návštěvu, i když je polekán matčiny nebezpečím.*“¹⁹²

Mezitím se Nero dozvěděl o nezdaru svého pokusu a začal se bát, že se mu matka bude chtít pomstít a veřejně ho obviní, že jí ukládal o život. Povolal Seneku a Burra, kteří mu měli pomoci situaci vyřešit. Burrus císaře varoval, že nemohou počítat se zásahem vojáků, protože ti by Agrippině z úcty ke Germanikovi jen tak neublížili. Anicetus se tedy přihlásil, že dílo dokončí. Vrahům nakonec nahrála nadcházející situace. V té chvíli, kdy ujednali svůj plán, totiž přišel posel s Agrippininým vzkazem. Císař toho okamžitě využil, hodil mu k nohám dýku a následně ho dal spoutat. Poté prohlásil, že je to vrah vyslaný jeho vlastní matkou. Tímto falešným obviněním vytvořili dokonalou záminku k odstranění císařovy matky. Anicetus její dům obklíčil. Poté vešel do Agrippininy ložnice v doprovodu velitele lodi a jednoho setníka. Ten také tasil meč, aby jí zasadil smrtelnou ránu. V té chvíli prý Agrippina zvolala: „*Bodni do břicha.*“¹⁹³

Prameny se rozcházejí v tom, jestli se císař přišel podívat na matčino mrtvé tělo. Údajně ho ale pronásledovaly výčitky svědomí. Podle Cassia Diona byl sice chvílemi vyděšen až k smrti, ale díky tomu, že v jeho blízkém okolí nebyl nikdo, kdo by mu tento čin přímo vytkl, přesvědčil *princeps* sám sebe, že to, co udělal, bylo vlastně správné.¹⁹⁴ Následovalo rozšíření zpráv, že Agrippina chtěla připravit syna o život, ale když její záměry nevyšly, raději se sama zabila. Byla připojována i další obvinění, podle kterých chtěla získat podíl na vládě atd.¹⁹⁵ Nikdo neměl pochybovat o tom, že její smrt je ku prospěchu všech. Tady ale Neronovy plány zcela nevyšly.

---

¹⁹¹ Tac. Ann., XIV, 3-5.

¹⁹² Tamtéž, 8.

¹⁹³ Tamtéž, 9.

¹⁹⁴ Cass. Dio, LXI, 14-15.

¹⁹⁵ Tac. Ann., XIV, 10-11.

Na jednu stranu senát i lid veřejně děkovaly bohům za záchranu císaře. Na druhou stranu i přes nenávisť, kterou v Římě podle pramenů k Agrippině cítili, její osud lidmi otřásl. Podle Cassia Diona se mezi lidmi brzy začalo mluvit o tom, že Nero matku nechal zabít. Tyto domněnky měl podpořit i výskyt zlých znamení, jako např. zatmění slunce během obětování Agrippině.¹⁹⁶ Poslední potupy se Germanikova dcera dočkala po smrti. Nebyl jí vystrojen žádný slavnostní pohřeb, nedočkala se poct. Její tělo bylo spáleno ještě té noci, kdy zemřela. Pohřeb sestry jednoho císaře, manželky druhého a matky třetího byl velmi chudý a jen díky služebnictvu byly její ostatky uloženy alespoň do skromného hrobu.¹⁹⁷

2.6. Smrt Burra a pád Seneky

Jak již bylo uvedeno výše, filozof Seneca zůstal po boku svého někdejšího svěřence i poté, co se stal císařem. Na počátku Neronovy vlády mohl být Seneca se svým žákem spokojen. Po čase se ale situace změnila. Císař, který se zpočátku zdál jako dobrý panovník, stále více času věnoval svým zálibám a své milence Akté. Po roce 56 n. l. se k tomu přidaly nejrůznější výstřednosti jako např. celonoční popíjení v hospodách Říma. Seneca se tak společně se Sextem Afraniem Burrem museli stále více starat o chod říše. Podle pramenů si přitom nevedli zle. Podle Cassia Diona vládli tak dobře, jak jen bylo v jejich možnostech. Vedle péče o Řím měli ještě jednu velkou starost. Šlo o Neronovo chování. Seneca a Burrus císaři v jeho výstřednostech bránili, ovšem jen do jisté míry. Doufali totiž, že jednoho dne se všeho nabaží a věci selepší.¹⁹⁸

Jak se časem ukázalo, Senekovy a Burrovy naděje byly marné. Císařovo chování bylo horší a horší a Nero postupně přestával brát ohledy. Podobně jako někteří jeho předchůdci i on nechával odstranit ty, o kterých byl přesvědčen, že by mohli ohrozit jeho postavení.

Situace se výrazně zhoršila po Agrippinině smrti. Matčinou smrtí ztratil Nero svého zřejmě největšího kritika. Svoboda, kterou tím získal, vedla k tomu, že padaly další a další zábrany. Aby toho nebylo málo, začal slábnout i vliv Seneky a Burra, kteří tak dlouho dokázali udržet císařovo chování v jistých mezích. Za zlomový je pak považován rok 62 n. l., kdy zemřel Burrus. Tacitus uvádí, že není jisté, zda

---

¹⁹⁶ Cass. Dio, LXII, 16.

¹⁹⁷ Tac. Ann., XIV, 9.; Cass. Dio, LXII, 16.

¹⁹⁸ Cass. Dio, LXI, 3-4.

zemřel na nemoc nebo na otravu.¹⁹⁹ Většina lidí údajně byla přesvědčena o tom, že Nero nechal svého vychovatele a rádce otrávit, protože se ho snažil omezovat. Tento názor ve svém díle zastává i Suetonius, který tvrdí, že Nero slíbil poslat Burrovi lék na jeho problémy s bolením v krku. Namísto toho mu ale poslal jed, který *praefekta praetoriánů* zahubil.²⁰⁰ Císař tak přišel o jakéhosi dozorce, který mu bránil dělat si, co chce. Na Burrovo místo *praefekta praetoriánů* dosadil hned dva muže. Jedním z nich byl u lidu i vojska oblíbený Faenius Rufus. Druhým pak Ofonius Tigellinus. Tohoto muže provázela velmi špatná pověst. Navíc už dříve dokázal, že nebude císaři nijak bránit v jeho výstřednostech, naopak se jich bude účastnit spolu s ním. Díky tomu také Tigellinus získal Neronovu přízeň.²⁰¹

Ten, jehož vliv po Burrově smrti naopak slábl, byl Seneca. Filozof si byl vědom toho, že jeho postavení se změnilo a že císař měl stále blíže k jeho nepřátelům. Rozhodl se tedy požádat o svolení, aby se mohl stáhnout z veřejného života. Senekova klesajícího vlivu totiž začali využívat jeho nepřátelé, kterým byly trnem v oku především jeho majetek a vliv. Zahájili útok namířený proti filozofovi. Věděli přitom velmi dobře, čím císaře proti jeho dosavadnímu rádci popudit. Zaznělo např. obvinění, že Seneca se snaží získat větší oblibu u lidu, než sám Nero. Zlé jazyky také císaře upozorňovaly na to, že všechny velké věci v Římě jsou přičítány ne jemu, ale Senekovi. Neodpustily si ani upozornění, že filozof císaře omezuje. Zlehčuje jeho záliby, neoceňuje jeho pěvecký talent a jako nějaký dozorce kontroluje chování císaře, kterému brání, aby se věnoval svým zábavám. A Nero těmto hlasům naslouchal.²⁰²

Senekovi naštěstí zůstal dostatek přátel, kteří ho upozornili na to, co se v císařově okolí děje. Nad Senekou se stahovala mračna, ale on se stále ještě nevzdával. Naopak se rozhodl pokusit se situaci zvrátit. Doufal, že císař se spokojí s tím, když mu jeho vychovatel půjde z cesty a přenechá mu svůj majetek. První překážkou, kterou musel překonat, bylo dostat se vůbec ke svému někdejšímu žákovi. Nero se setkání vyhýbal. Nakonec se Senekovi podařilo vyprosít si rozhovor. Během rozmluvy filozof připomínal císaři, jak dlouho už stojí po jeho boku. Mluvil o štědrosti, kterou vůči němu Nero projevil, když ho zahrnul ohromným majetkem, vyznamenal ho nejrůznějšími hodnostmi, které si snad ani nezasloužil. Dle jeho slov

---

¹⁹⁹ Tac. Ann., XIV, 51.

²⁰⁰ Suet. Nero, 35.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Tac. Ann., XIV, 52.

jedinou jeho zásluhou bylo to, že se podílel na přípravě mladého muže pro jeho budoucí kariéru. Seneca se přiznával k tomu, že se v posledních letech mnohem více staral o svůj majetek, než o duchovní otázky. Nyní ale podle něj nastal okamžik, aby se věci změnily, neboť se cítí starý a unaven. Navíc ho trápila i závist lidí. Proto prosil císaře, aby ho zbavil jeho břemene a aby jeho majetek připojil ke svému. Nero si Senekovu řeč vyslechl, ale nevyhověl mu. Argumentoval tím, že mu zdaleka nedal tolik, kolik by si zasloužil. Nesouhlasil také s tím, že je Seneca starý a potřebuje odpočinek. Naopak tvrdil, že potřebuje Senekovu podporu. Kdyby přistoupil na jeho požadavky, tak by se mezi lidmi začalo mluvit o tom, že filozof odešel ze strachu před krutým císařem. Nakonec svého vychovatele objal a líbal. Seneca se ale nedal oklamat falešnými projevy náklonnosti. Byl přece svědkem podobných projevů falešných citů vůči Agrippině krátce před tím, než byla zavražděna. Od císaře sice odešel s nepořízenou, svého úmyslu být více v ústraní se ale úplně nevzdal. S výmluvami na svůj zdravotní stav či práci na řešení filozofických otázek se začal vyhýbat větší společnosti a omezil i přijímání návštěv. Přes všechnu snahu si holý život nezachránil a nakonec byl stejně zavražděn. Jeho smrt i její okolnosti budou popsány později.²⁰³

Senekova pádu využil Tigellinus, který nakonec získal obrovskou moc. Pomohlo mu k tomu nejen to, že se stal císařovým spojencem v páchání zločinů, ale uměl také rozpoznat, z čeho měl císař obavy. Následně ho zbavil příčin jeho obav, čímž jen stoupl v Neronových očích. To byl příklad i Rubellia Plauta a Cornelia Fausta Sully, kteří byli vyhoštěni z Říma, Plautus do Malé Asie a Sulla do Narbonské Gallie. Sulla byl druhým manželem Claudiovy dcery Antonie. Za jeho odchodem z Říma stálo falešné obvinění propuštěnce Grapta, který tvrdil, že Sulla chtěl císaře přepadnout při návratu z jedné z jeho tajných výprav za nočními dobrodružstvími. Nero byl podle něj zachráněn jen díky náhodě, protože se nakonec rozhodl vrátit se druhou stranou. Přestože na daném místě nebyl viděn nikdo jiný, než skupinka rozjařených mladých lidí, Sulla byl donucen Řím opustit.²⁰⁴ Vyhnanství, jak se zdá, nestačilo. Tigellinus úmyslně dělal vše proto, aby císař v obou mužích i nadále viděl hrozbu. Varoval císaře, že Sulla i Plautus by se mohli spojit s vojsky, jeden s východními, druhý

---

²⁰³ Tac. Ann., XIV, 55-56.

²⁰⁴ Tac. Ann., XIII, 47.

s germánskými. Nakonec Nero vyslal vrahy, kteří ho měli Plauta a Sully zbavit. Oba muži byli zavražděni a jejich useknuté hlavy byly přivezeny císaři do Říma.²⁰⁵

2.7. Octavia a Poppaea Sabina

Nero se nakonec zcela propadl do temnoty. Jedna z věcí, ke které se nakonec odhodlal, bylo zapuzení Octavie a později i její zabití. Manželství Claudiovy dcery s Neronem nebylo šťastné. Podle svědectví pramenů pocítoval císař ke své manželce odpor. Když mu lidé v jeho okolí vytýkali způsob, jakým s ní jednal, odpověděl údajně slovy: „*Musí se spokojit s manželskými odznaky*“.²⁰⁶ Definitivně ji odstranit se však odvažoval dlouho. Teprve když se zbavil matky, Seneky a když nad sebou neměl dohled ani Burra, odhodlal se jednat. Nutno říci, že ho k tomu pobízela i nová žena jeho života Poppaea Sabina.

Tacitus ji popisuje jako krásnou a bystrou ženu, které chybělo jedině, počestnost. Jejím otcem byl Titus Ollius. Otcova jména se Poppaea vzdala, protože byl kompromitován přátelstvím se Seianem²⁰⁷. Místo toho přijala jméno svého děda z matčiny strany, Poppaea Sabina, který byl kdysi vyznamenán triumfem. Poppaea využívala své proslulé krásy k získání postavení a nakonec se jí podařilo okouzlit i nejmocnějšího muže říše. Neronovi ji představil jeho přítel z dětství Otho, podle líčení pramenů člověk se stejnými neřestmi jako císař, což je sblížilo. Podle Tacita byl dokonce pokládán za Neronova nejmilovanějšího přítele. Otho Poppaeu nejdříve svedl a později odvedl od jejího prvního manžela Rufria Crispina. Poté se s ní sám oženil. Tacitus dále popisuje, že se svojí chotí před císařem často chlubil. Jeho řeči o manželčině kráse vyvolaly u Nerona zvědavost, a tak se rozhodl setkat se s ní. Poppaea císaři dávala najevo, že v ní probouzí vášeň, ale na druhou stranu se mu bránila. Mluvila o svém manželství, o tom, jak je k manželovi připoutána. Tvrdila, že Otho žije způsobem, jakému není rovno, zatímco císař si vztahem s otrokyní Akté osvojil jen sprostotu a nízkost. Její slova měla na císaře značný vliv. Nero začal omezovat styky se svým přítelem a nakonec ho poslal do Lusitánie.²⁰⁸

Poppaea se zbavila manžela, ale na cestě k titulu císařovny musela překonat ještě několik překážek. Jak již bylo uvedeno dříve, jednou z těchto překážek byla Neronova matka Agrippina, která by nikdy nepřipustila rozvod s Octavií. Po smrti

---

²⁰⁵ Tac. Ann., XIV, 57.

²⁰⁶ Suet. Nero, 35.

²⁰⁷ Viz kapitola č. 1. 2.

²⁰⁸ Tac. Ann., XIII, 45-46.

Agrippiny a Burra a po odchodu Seneky však byl Octaviin osud zpečetěn. Nero se s ní nejdříve rozvedl pro její neplodnost a poslal ji pryč z Říma. Přestože již nebyla císařovou manželkou a ani nesídlila v Římě, zůstávala Claudiova dcera mezi Římany velmi oblíbená, což těžce nesla především Poppaea. Ta se také obávala, že by se Octavia mohla vrátit. Poppaejiny obavy vzrostly poté, co propukly nepokoje namířené právě proti její osobě. Podle Tacita se totiž mezi lidmi začala šířit pověst, že císař svého činu lituje a Octavii povolá zpět do Říma. To vyvolalo takové nadšení, že lidé začali strhávat Poppaejiny sochy a nosili obrazy Octavie, zasypané květy. To vše doprovázely projevy úcty k císaři. Vojáci sice zjednali pořádek, ale Poppaea se rozhodla své konkurentky definitivně zbavit. Už dříve se pokusila připravit ji o život, když navedla jednoho z Octaviiných sloužících, aby ji falešně obvinil z milostného poměru s otrokem. Kdyby byla Octavia usvědčena, byla by odsouzena k smrti. Tehdy ale Poppaejiny intriky narazily na věrnost Octaviiných služek, které podle pramenů měly na mučidlech prohlásit, že rodidla jejich paní jsou čistší než ústa vyšetřujících. Obvinění nebylo možné dokázat a Octavia byla protentokrát ušetřena.²⁰⁹

Poppaea se ale nevzdala. Nyní přesvědčila Nerona, že jeho bývalá manželka představuje trvalé nebezpečí a že ho dokonce může připravit o trůn. Nedůvěřivý císař nakonec Octavii nechal zavraždit. Po zkušenostech s neúspěšným obviněním ze vztahu s otrokem se Nero rozhodl přitvrdit a obvinit nebohou Octavii nejen z cizoložství, ale i z toho, že připravovala vzpouru. Musel tedy najít někoho, kdo by prohlásil, že byl milencem bývalé císařovny a že se zapojil do onoho spiknutí. I tentokrát se císaři osvědčil Anicetus. Císař seznámil svého služebníka se svým plánem a přislíbil mu velikou odměnu, pokud mu pomůže. Pokud by však císaři tuto laskavost odmítl, zemře. Podle pramenů se Anicetus úkolu zhostil výborně a sám přidal ještě více obvinění. Po svém doznání byl sice vypovězen z Říma, jeho další osud však nebyl nijak špatný. Odešel na Sardinii, kde podle pramenů žil bez jakéhokoliv nedostatku a nakonec zde zemřel přirozenou smrtí.²¹⁰

Mezitím Neronova zavržená manželka krutě doplatila na žárlivost a strach svého bývalého manžela a jeho milenky. Octavia, která viděla, jak byla celá její rodina zabita kvůli palácovým intrikám, měla nyní sama skončit předčasně svůj život. Marně se dovolávala společných předků i Agrippiny, marně prohlašovala, že je jen

---

²⁰⁹ Tac. Ann., XIV, 59-60.

²¹⁰ Tamtéž, 62.

císařovou sestrou. Na ostrově Pandateria, kam ji císař vyhnal, byla svázána a násilím jí byly otevřeny žíly. Krev jí ale netekla dost rychle, a proto byla ponořena do horké vody. Nakonec jí byla useknuta hlava, kterou Nero nechal přivést do Říma. Octavia zemřela ve věku dvaceti let.²¹¹ Dvanáctý den po Octaviině smrti se novou manželkou Nerona stala Poppaea Sabina.²¹²

S Poppaeou měl Nero dceru, která se narodila v r. 63 n. l. v Antiu, místě narození Nerona. Holčička dostala jméno Augusta. Stejně jméno pak dostala i matka dítěte. Nero oslavoval narození svého potomka děkovnými slavnostmi, zavedením závodů i jinými činy. Manželé se ale ze svého dítěte netěšili dlouho, protože zemřelo už ve čtyřech měsících.²¹³

Cassius Dio ve svém díle píše, že Poppaea se obklopovala luxusem a všemožně se nechávala hýčkat. Jako příklad uvádí, že císařovna nechávala denně podojit na pět set oslic, aby se mohla koupat v jejich mléce. Velmi si zakládala na své pověstné kráse a podle Diona se dokonce modlila k bohům, aby zemřela dříve, než pomine její sláva. Příkladem její marnivosti bylo i to, že zvířatům, která ji vozila, nechala pozlatit kopyta.²¹⁴

Přestože podle pramenů Nero svoji druhou manželku skutečně miloval, nakonec to byl právě on, kdo ji připravil o život. Stalo se tak po skončení Neronií, které se roku 65 n. l. konaly už podruhé. Poppaea prý manželovi vyčetla pozdní návrat z vozatajských závodů, což ho rozzuřilo natolik, že ji i přesto, že byla znovu těhotná, kopl do břicha. Podle tvrzení Cassia Diona je možné, že císařův čin nebyl úmyslný.²¹⁵ Ať tak či tak, císařovna po tomto manželově útoku zemřela. Tacitus ve své knize píše, že někteří historikové byli přesvědčeni o tom, že ji Nero ve skutečnosti otrávil. Podle něj je ale toto tvrzení nepravdivé, protože císař ke své ženě cítil lásku a těšil se i na jejich dítě. Poppaea byla pohřbena jinak, než bylo tehdy v Římě zvykem. Místo spálení na pohřební hranici bylo její tělo nabalzamováno a následně uloženo do hrobky Iuliů.²¹⁶ Poppaea podle Diona Neronovi velmi chyběla, a tak, když viděl ženu, která se jí podobala, nechal ji unést k sobě.²¹⁷

---

²¹¹ Tac. Ann., XIV, 64.

²¹² Suet. Nero, 35.

²¹³ Tac. Ann., XV, 23.

²¹⁴ Cass. Dio, LXII, 27.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tac. Ann., 16, 6.

²¹⁷ Cass. Dio, LXII, 27.

Poté, co Poppaea zemřela, připravil Nero tragický konec i Claudiově dceři Antonii. Císař z ní chtěl nejdříve učinit svoji novou manželku. Antonia však sňatek se svým bývalým švagrem a nevlastním bratrem odmítla. Za toto své rozhodnutí zaplatila vysokou cenu, vlastní život. Antonie byla obviněna z přípravy převratu a byla zavražděna.²¹⁸

2.8. Požár Říma

Jednou z nejznámějších událostí, ke kterým došlo v době vlády Nerona, byl rozsáhlý požár Říma, který vypukl v noci z 18. na 19. července roku 64 n. l. Oheň vypukl v obchodech na jihovýchodním konci *Circu Maxima* a následně se rozšířil do dalších částí města, čemuž napomáhal i silný vítr. Během devíti dní, po které požár podle záznamů trval (Tacitus píše pouze o 6 dnech), bylo poničeno nebo zničeno mnoho paláců, včetně Domu Transitoria, který nechal Nero postavit, aby spojil Palatinum s mocenskými zahradami. Z celkem 14 obvodů byly 3 úplně zničeny. Suetonius píše, že požár zničil vše „*co ze staré doby přetrvalo hodného pohledu a paměti.*“²¹⁹

Podle Suetonia dal císař, znechucený pohledem na staré domy, město zapálit sám. Svým úmyslem se podle něj ani nijak netajil, a tak, když *konsulové* viděli u svých domů muže s pochodněmi, neopovážili se jim v jejich úmyslu zabránit. Císař v době vypuknutí požáru pobýval v Antiu a do města se vrátil teprve ve chvíli, kdy se plameny přiblížily k jeho paláci. Suetonius také popisuje, že zatímco vyděšený a nešťastný lid hledal útočiště před ohněm, císař s nadšením pozoroval nešťastnou událost z věže a přitom zpíval píseň o dobytí Tróje.²²⁰ O opěvování hořící Tróje se ve svých letopisech zmiňuje také Tacitus.²²¹ I Cassius Dio ujišťuje čtenáře o tom, že Nero pozoroval hořící město a zpíval přitom.²²² Zatímco Tacitus upozorňuje na to, že se jedná o moderní pověst, Suetonius i Cassius Dio jsou přesvědčeni o pravdivosti svého tvrzení i přes to, že je podle Champlina zpochybňuje minimálně jeden důvěryhodný zdroj.²²³

---

²¹⁸ Suet. Nero, 35.

²¹⁹ Tamtéž, 38.; CHAMPLIN, c. d., s. 178.

²²⁰ Suet. Nero, 38.

²²¹ Tac. Ann., XV, 39.

²²² Cass. Dio, LXII, 18.

²²³ CHAMPLIN, c. d., s. 49.

Požár připravil o střechu nad hlavou velké množství lidí. Pro ně dal císař otevřít ty z veřejných budov, které požár neponičil, jako např. Agrippovy budovy, dále Martovo pole, a dokonce své vlastní sady. Sem se měl nešťastný lid Říma uchýlit.²²⁴

Po uhašení požáru začal Nero se svými plány na obnovu Říma. Měl velkolepou představu o jeho nové podobě. Při stavbě dbal na to, aby se v případě nového požáru oheň nešířil tak rychle a nenapáchal tolik škod. Ulice proto byly podstatně širší. Domy byly stavěny v pravidelných řadách. Stavitelé od určité výšky nesměli používat dřevěné trámy. Místo nich se používal ohnivzdorný kámen. Bylo také nařízeno, aby na každém nádvoří bylo připraveno hasicí nářadí.²²⁵

Dechberoucí stavbou se stal Neronův nový palác, *Domus aurea*, jehož stavba trvala řadu let. Za architektky zvolil císař Severa a Celera. Ti nešetřili ničeho, aby císaři postavili jeho dům snů. Po dokončení paláce Nero podle pramenů prohlásil: „Konečně začínám bydlet jako člověk.“²²⁶ Palác byl obrovský. Do předsíně se vešla 120 stop vysoká bronzová socha, která měla rysy císaře. Císař si také přál, aby součástí jeho domu byly rybníky, vodopád, louky apod. Architekti tedy zřídili vodní nádrž, která připomínala spíše moře, dále pole, vinice a háje, ve kterých pobíhala divoká zvěř. Některé části paláce byly celé pozlacené, vykládané drahými kameny apod. V jídelně pak byly otočné stropy, ze kterých se rozhazovaly květy a rozprašovaly voňavky.²²⁷

Na velkolepou výstavbu města císař potřeboval ohromné množství peněz, kvůli kterým neváhal drancovat říši. Z jeho rozkazu nebyly ušetřeny ani chrámy, jejichž poklady, zasvěcené bohům, nechal odvézt. V Řecku a Malé Asii nechal ukrást i sochy bohů. Podle Tacita byly tyto Neronovy krádeže jedním z důvodů, proč se od něj chtěl distancovat Seneca. Ten se údajně obával, že plenění chrámů vzbudí nevoli vůči jeho osobě.²²⁸ Nero ale peníze nutně potřeboval a chytal se každé naděje na jejich získání. Ne vždy ale uspěl. To byl i případ aféry, kdy byl Nero údajně přesvědčen, že se mu podaří najít bájný poklad královny Dídó. Podle Tacita za ním v roce 65 n. l. přišel jakýsi Caesellius Bassus, který císaři tvrdil, že našel jeskyně, ve kterých je poklad ukrytý. Císař, zaslepený vidinou lehce získaného bohatství okamžitě vyslal své služebníky, aby poklad přivezli. Zprávy o tom, že získá poklad

---

²²⁴ Tac. Ann., XV, 39.

²²⁵ Tamtéž, 43.

²²⁶ Suet. Nero, 31, 2.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tac. Ann., XV, 45.

dávné královny, rozšířil i mezi lid. Jeho plány ale nevyšly, žádný poklad se nenašel.²²⁹ Zato peníze císaři díky jeho lehkomyšlnému rozhazování a nákladné přestavbě města došly. Bylo tedy nutné najít jiný způsob jak naplnit pokladnu. S penězi na tom byl totiž *princeps* tak špatně, že i výplaty vojákům musely být odkládány. Nero si ale našel způsob, jak přijít k penězům. Pod nejrůznějšími záminkami zabavoval majetek. Zvýšil také svůj podíl na dědictví po propuštěncích, kteří neměli prokazatelný důvod k tomu, aby užívali jména některé z rodin s ním spřízněných a přesto to dělali.²³⁰

Kromě výstavby nových budov, ulic apod. bylo samozřejmě nutné najít i viníka požáru, protože městem se šířily řeči o tom, že oheň byl založen na rozkaz. „*Ale ani pomocí lidskou, ani štědrým rozdáváním císařovým či usmiřováním bohů se nedala zažehnat zlá pověst: věřilo se dál, že požár byl nařízen.*“²³¹ Podle Griffina nebyly pověsti o zhářství nijak překvapivé, stejně jako to, že podezření padlo na císaře, který byl podle něj v té době značně neoblíbený a především ztrácel důvěru obyvatel Říma. Přestože bylo toto obvinění zřejmě neoprávněné, najdeme dodnes množství lidí, kteří věří tomu, že Nero skutečně nechal Řím zapálit.²³² Aby od sebe císař odvrátil podezření, předhodil jako obětního beránka ty, které lid podle pramenů nenáviděl, křesťany.²³³

Během 1. stol. n. l. se především díky činnosti apoštolů rozšířilo křesťanství. Přesto, že počet vyznavačů tohoto náboženství nebyl nijak závratný, mluví se přibližně o 1 % obyvatel, existovala v době vlády císaře Nerona ve všech větších městech říše křesťanská obec. Křesťané samozřejmě žili i přímo v Římě. Zde bylo nové náboženství spojeno především se jmény Pavla z Tarsu a apoštola Petra. Tacitus ve svých *Letopisech* píše, že křesťané byli u ostatního římského lidu velmi neoblíbení a že jimi lidé dokonce opovrhovali kvůli jejich nectnostem. Za tyto nectnosti bylo považováno to, že křesťané nepovažovali císaře za boha nebo že nepřinášeli bohům zápalné oběti.²³⁴

V Římě tedy začalo zatýkání těch, kdo se přiznávali k víře v Krista. Zatčených díky udáním brzy přibývalo. Tito lidé pak byli pro údajnou nenávist k lidskému pokolení odsouzeni ke kruté smrti, kdy byli buď rozsápáni zvěřmi, nebo ukřižováni

---

²²⁹ Tac. Ann., XVI, 1-3.

²³⁰ Suet. Nero, 32.

²³¹ Tac. Ann., XV, 44.

²³² GRIFFIN, c. d., s. 132.

²³³ Tac. Ann., XV, 44.

²³⁴ MALÝ Radomír, *Církevní dějiny*, Olomouc 2001, s. 27-28.

a upálení.²³⁵ Jak se k tomu trestání stavěl lid? Tacitus o tom píše toto: „*třebaže šlo o viníky zasluhující nejhorsích trestů, vzámhala se útrpnost s nimi, protože byli trestáni ne ve veřejném zájmu, nýbrž pro ukrutnost jednoho člověka.*“²³⁶ Mezi oběťmi tohoto řádění byli i apoštolové Petr a Pavel. Podle některých historiků byl Pavel popraven až o tři roky později. S Petrem souvisí i legenda, podle které se chtěl zachránit odchodem z Říma, ale na *Via Appia* se mu údajně zjevil Ježíš. Petr se ho zeptal: „*Quo Vadis, Domine?*“ (Kam kráčíš, pane?) Ježíš mu odpověděl, že jde do Říma, aby se tam nechal podruhé ukřižovat. Po těchto slovech se Petr údajně zastyděl, otočil se a vydal se zpět do města vstříc mučednické smrti. Sv. Petr byl odsouzen k smrti na kříži. Na vlastní žádost byl ukřižován hlavou dolů. Jeho hrob se podle pramenů nachází na vatikánském pahorku.²³⁷

Ať už Nero Řím zapálit nechal nebo nenechal, události, které následovaly, poznamenaly to, jak ho svět vnímá. Byl prvním, kdo pronásledoval křesťany a k jeho obětem patřili i apoštolové Petr a Pavel. Díky tomu je Nero nazýván Antikristem či jeho předchůdcem.²³⁸

2.9. Pisonovo spiknutí

Koncem roku 64 n. l. došlo podle Tacita k několika úkazům, které věštily neštěstí.²³⁹ K tomu skutečně došlo, a to příštího roku. Nero svým jednáním už delší dobu vyvolával strach, ale i nenávist a někteří lidé začali pomýšlet na jeho odstranění. Myšlenka se měla stát skutečností v roce 65 n. l., kdy vzniklo tzv. Pisonovo spiknutí.

Gaius Calpurnius Piso, podle kterého bylo spiknutí v historických pramenech pojmenováno, pocházel z urozené rodiny a patřil k velmi bohatým Římanům. Celá akce se sice nazývá podle něj, ale podle pramenů mohli být prvními iniciátory celého spiknutí *praetoriáni* Subrius Flavus, tribun císařské tělesné stráže, a Sulpicius Asper. Do celé věci se vedle řady jiných zapojil i synovec Seneky, básník Lucanus, který se podle Tacita ke spiklencům přidal i z osobních důvodů, protože císař zakazoval vydávání jeho básní.²⁴⁰

---

²³⁵ Tac. Ann., XV, 44.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ MALÝ, c. d., s. 27.

²³⁸ CHAMPLIN, c. d., s. 19.

²³⁹ Tac. Ann., XV, 47.

²⁴⁰ Tamtéž, 48-49.

Cílem akce bylo jediné, zabít císaře. Podle Tacita jakási propuštěnka jménem Epicharis, která chtěla spiknutí co nejvíce posílit, o něm pověděla Volusiu Proculovi, veliteli lodě a jednomu z těch, kdo se podíleli na smrti Agrippiny. Proculus před touto ženou pronesl, že za své činy nebyl odměněn tak, jak čekal. Epicharis ho tedy chtěla přesvědčit o tom, že je nutné zbavit se císaře. Proculus ale zachoval věrnost císaři a Neronovi řekl, že se proti němu chystá spiknutí. Nikdo sice nemohl nic prokázat a Epicharis před tím nikoho nejmenovala, přesto byl od té doby Nero velmi obezřetný.²⁴¹

Mezitím spiklenci museli vymyslet, kde bude císař zabit. Nakonec zvolili den her v cirku zasvěcený Cereře, kdy bylo podstatně snazší dostat se do jeho bezprostřední blízkosti. Podle plánu měl před Nerona předstoupit Pautius Lateranus pod záminkou prosby o pomoc ve finanční tísní a ve vhodné chvíli ho srazit k zemi, aby pak mohli přistoupit ostatní a společně ho zabít.²⁴²

Celý plán byl ale nakonec nešťastně vyvráten. Podle dohody měl mít největší podíl na smrti císaře senátor Flavius Scaevinus, který si za tímto účelem přinesl z chrámu bohyně Štěstěny dýku. Ve svém domě se rozhodl, že ji nechá nabrousit. Uspořádal tak hostinu, při níž obdaroval své otroky, a nakonec nechal připravit obvazy a léky na rány. Jeho propuštěnec Milchius, který měl na starost nabroušení dýky a který buď teprve nyní pojal podezření, nebo byl do celé věci zasvěcen už dříve a na poslední chvíli dostal strach, se rozhodl zradit svého pána a o celé věci informovat Nerona.²⁴³ Nejdříve byl předveden Scaevinus, který sice obvinění téměř vyvrátil, ale pak Milchiova manželka upozornila na pánovy časté styky s Antoniem Natalem. Postupně tak byl předváděn jeden spiklenec za druhým a každý ze strachu z mučení uváděl další a další jména. Podle Tacita nepromluvila jen Epicharis, která byla až do této doby pro jistotu držena ve vazbě. Tato žena podle něj statečně snášela mučení a nakonec v nestřeženém okamžiku spáchala sebevraždu. Vyšetřovatelům však neprozradila nic.²⁴⁴

Jeden z vyslýchaných uvedl jméno Seneky. Císař toho využil jako záminky k tomu, aby se definitivně zbavil svého dřívějšího rádce. Překážkou nebylo ani to, že proti Senekovi neexistovaly přímé důkazy. Antonius Natalis během svého výslechu vypověděl, že navštívil Seneku a ptal se ho, proč nepřijímá Pisona. Seneca mu měl

---

²⁴¹ Tamtéž, 51.

²⁴² Tamtéž, 53.

²⁴³ Tamtéž, 54-55.

²⁴⁴ Tamtéž, 55-57.

odpovědět, že jejich rozhovor by neměl smysl. Do Senekova domu byl tedy vyslán tribun tělesné stráže, který se měl filozofa zeptat na pravdivost těchto slov. Zastihl ho u večeře s jeho přáteli. Seneca mu potvrdil, že se s Pisonem nesešel s výmluvou na svůj zdravotní stav. Tribun přetlumočil Senekova slova císaři, kterého zajímalo především to, zda se Seneca chystá na smrt. Když mu bylo řečeno, že nic takového nedělá, vyslal císař tribuna znovu, aby filozofovi oznámil, že zemřít musí. Seneca císařova rozkazu uposlechl. Nejdříve chtěl sepsat závěť, to mu ale nebylo dovoleno. Přímo ve svém domě si tedy otevřel žíly. Krev ale tekla příliš pomalu, a proto si přetřal žíly i pod kolena a na holeních.²⁴⁵ Ani to však nestačilo. Umírající tedy požádal svého přítele, aby mu přinesl připravený jed. Když ani ten neurychlil filozofovu smrt, odešel Seneca do horké páry, kde konečně zemřel. Spolu se Senekou se rozhodla zemřít i jeho manželka Pompeia Paulina, která k smrti odsouzena nebyla. Když se Nero dozvěděl, že i ona si otevřela žíly, přikázal, aby ji zachránili.²⁴⁶

Další z obětí Pisonova spiknutí byl tribun císařské tělesné stráže Subrius Flavius. Ten podle Tacita na dotaz, proč porušil svoji přísahu, Neronovi odpověděl toto: „*Nenáviděl jsem tě. A nikdo z vojáků ti nebyl věrnější, dokud jsi lásku zasluhoval. Nenávidět jsem tě počal, když si se stal vrahem své matky i manželky, vozatajem, hercem a žhářem.*“²⁴⁷ Flavius se podle svědectví pramenů choval po celou dobu velmi statečně. Popraven byl také *praefekt praetoriánů* Faenius Rufus. Ti, již nebyli zabiti, přišli o své hodnosti, odešli z Říma apod.²⁴⁸

Jedním z odsouzených byl i Gaius Petronius Arbiter. Petronius patřil mezi Neronovy důvěrníky a měl titul *elegantiae arbiter*, rozhodčí ve věcech vkusu. Na císaře měl značný vliv, což vyvolalo žárlivost Tigellina. Ten využil odhalení Pisonova spiknutí a obvinil Petronia, že se na něm podílel. Petronius se chtěl nejdříve hájit přímo před císařem, ale když k němu nebyl vpuštěn, rozhodl se vzít osud do vlastních rukou a během večeře s přáteli si nechal otevřít žíly.²⁴⁹

Kromě toho, že potrestal spiklence, využil císař příležitosti, aby se zbavil i dalších, kteří se mu nějakým způsobem znelíbili. Jednou z obětí byl i *consul* Vestinus, který sice nebyl do spiknutí zapojen, ale přesto byl donucen zemřít. Tohoto muže sice s císařem dříve pojilo přátelství, ale to se změnilo v zášť. Nero byl totiž

---

²⁴⁵ Tamtéž, 61-63.

²⁴⁶ Tamtéž, 63-64.

²⁴⁷ Tamtéž, 67.

²⁴⁸ Tamtéž, 68,1-71.

²⁴⁹ Tac. Ann., XVI, 18-19.

často terčem Vestinových jízlivých poznámek, kterými ho jeho přítel častoval, když poznal jeho zbabělou povahu, pro kterou jím začal opovrhovat. Navíc se oženil se Statilií Messalinou, jednou z Neronových milenek. Spiklenci se Vestinovi se svým plánem nesvěřili, neboť se, stejně jako sám císař, obávali jeho prchlivosti. Nero ani při výsleších nezískal jediné svědectví, které by mluvilo přímo o Vestinovi. Nařídil tedy obsadit jeho dům. Když vojáci vstoupili do jeho domu, konzul zrovna pořádal hostinu. Dostal příkaz dostavit se před tribuna. Vestinus se okamžitě zavřel v ložnici, kde mu byly otevřeny žíly. Pak byl přenesen do lázně, kde teplá voda uspíšila jeho konec.²⁵⁰

Nero oslavoval své vítězství. Zachránil se, potrestal spiklence a zbavil se přitom řady lidí, kteří mu byli nepohodlní. Tigellinus, Nerva, Milchias a řada dalších byli odměněni stejně jako obyčejní vojáci, kterým císař rozdával peníze. Stejně tak byly vzdány díky bohům. Dýka, která měla ukončit Neronův život, pak byla zasvěcena na Capitolu s nápisem „Jovu Mstiteli.“²⁵¹

2.10. Povstání v Judeji

Po vypořádání se s posledními účastníky Pisonova spiknutí se musel císař zabývat předposledním ze zahraničních problémů, které se objevily v době jeho vlády, a který jediný zůstal prozatím nevyřešen. Tímto problémem byly nepokoje v Judeji, které v roce 66 n. l. přerostly v povstání.

V Judeji docházelo k různým nepokojům často. V roce 66 n. l. přerostly ve vzpouru.²⁵² K vyostření situace došlo za prokuratury Gessia Flora, který podle Flavia, autora knihy o židovské válce, páchal zlo vůči židovskému národu, a dokonce se jím i veřejně vychloubal. Když si Židé začali stěžovat a obrátili se i na správce Sýrie, rozhodl se, že je vyprovokuje k tomu, aby povstali. Byl totiž přesvědčen, že povstání jeho zločiny zakryje. Florus sídlil ve městě Caesarea Maritima, které založil král Herodes. V tomto městě panovalo napětí mezi Židy a Řeky, kteří vedli spory o to, komu město vlastně patří. Docházelo kvůli tomu k bitkám a nakonec měl o celé věci rozhodnout Nero. Jeho rozhodnutí, které znělo ve prospěch Řeků, přišlo právě v době, kdy Florus vystupňoval svůj teror. Povstání vypuklo v květnu roku 66 n. l.²⁵³

---

²⁵⁰ Tamtéž, 68-69.

²⁵¹ Tamtéž, 72-74.

²⁵² CARATINI, c. d., s. 168-169.

²⁵³ J. BJ., II, 277-284.

Jednoho dne došlo k úmyslnému porušení židovských zákonů obětováním ptáků před jejich modlitebnou. Několik předáků odešlo do Sebasty, kde se Florus zdržoval, aby si stěžovali. Ten je ale místo pomoci nechal zatknout za to, že s sebou vzali knihy zákonů. Toto zatčení vyvolalo u obyvatel Jeruzaléma rozhořčení, které Florus cíleně zvyšoval. Židé samozřejmě chtěli jeho odvolání. Florus následně odjel do Jeruzaléma, kde se chtěl zmocnit pokladů a kde nechal, pod záminkou urážek namířených proti jeho osobě, vojáky vyplenit jedno z tržišť. Navíc jim rozkázal zabít každého, koho potkají. Kromě toho nechal zbičovat a ukřižovat příslušníky jezdeckva.²⁵⁴

Když ani tyto zločiny nevedly k vypuknutí války, vymyslel Florus další lest. Nařídil velekněžím, aby přiměli lid vyjít před brány města a přivítat římské kohorty. Vojáci na jejich pozdravy úmyslně nereagovali, což vyvolalo u Židů protesty, které byly záminkou k tomu, aby je vojáci napadli. Obyvatelé města po tomto činu povstali proti Florovi a napadli Římany. Prokurátorovi bylo znemožněno, aby se zmocnil židovských pokladů, a tak nakonec přistoupil na dohodu, která boje ukončila. Vzápětí ale Židy obvinil, že to byli oni, kdo vyprovokoval boje.²⁵⁵

Část vzbouřených Židů napadla hrad Masada, pobili římskou posádku a dosadili sem posádku vlastní. Jeruzalém se rozdělil na dvě části: vzbouřence a ty, kteří si přáli zachovat mír. Příslušníci obou stran mezi sebou bojovali a nakonec došlo i na vypálení královského paláce a radnice. Na chvíli to sice vypadalo, že povstání bude potlačeno, když lid využil bojů mezi vůdci povstání, zaútočil na ně a jejich přívržence a oni museli utéci. Vzbouřenci se ale nevzdali, dobývali město, a když se římské vojáky vzdali, pobili je.²⁵⁶

Nepokoje a povstání proti Židům donutily k jednání i syrského místodržitele Cestia Galla. Ten s vojskem vytáhl po vyvraždění Židů v Alexandrii. Přidal se k němu i židovský král vazal Agrippa II. Gallova vojska se dostala až před Jeruzalém, který začala obléhat. Po několika dnech měl Gallus podle Flavia vítězství na dosah, ale v rozhodujícím okamžiku se najednou stáhl a dal se na ústup.²⁵⁷

Když se Nero dozvěděl o událostech v Judeji, začal se rozhlížet po vhodné osobě, které by mohl svěřit vyřešení situace. Jeho volba padla na Tita Flavia Vespasiana, který se už dříve osvědčil jako vynikající válečník, když uklidnil

---

²⁵⁴ Tamtéž, 289-308.

²⁵⁵ Tamtéž, 316-332.

²⁵⁶ Tamtéž, 408-456.

²⁵⁷ Tamtéž, 487-551.

nepokoje v Germánii a podnikl úspěšné tažení do Británie, kterou získal pro římskou říši. Vespasianus vyjel s vojskem z Achaie.²⁵⁸ Po cestě vojáky zabezpečil největší město Galileje, Sepfóridu, což bylo podle Flavia zároveň jediné město v okolí, které toužilo po míru.²⁵⁹ V Galileji se Vespasianus utkal s Josefem, ze kterého se po vypuknutí povstání stal vladař obojí Galie. Poté, co Římané díky zradě jednoho z obyvatel dobyli město Iótopatu, padl Josef do zajetí. Podle Iosepha Flavia Josef Vespasianovi předpověděl, že jednoho dne bude císařem a Vespasianus s ním pak jednal s úctou a zahrnul ho dary.²⁶⁰

V červenci roku 67 n. l. se Vespasianus vydal do Ptolemaidu a odtud do Caesareie. Mezitím se vzbouřenci sbíhali do opevněných Tarichají. I Vespasianus se vydal směrem k tomuto městu a utábořil se na cestě mezi ním a Tiberiadou. Jeho syn Titus dobyl Tarichaje. Po dobytí města měli ti, kdo nepocházeli přímo z Tarichají, odejít do Tiberiady, kde Vespasianus nechal část z nich pobít. Po dobytí měst Gamaly a Gischal, což bylo poslední nepodmaněné galilejské město, zbývalo Vespasianovi dobýt Jeruzalém.²⁶¹ Obyvatelé města tehdy bojovali sami mezi sebou. Toho se rozhodl využít Vespasianus, který byl podle Flavia přesvědčen, že je pro ně výhodnější vyčkávat a nechat Židy, aby bojovali sami mezi sebou. Teprve když se k němu donesla zpráva o Vindikově povstání v Galii²⁶², rozhodl se jednat. Jeho cesta vedla nejdříve k městu Jericho, kde se spojil s velitelem legií Traianem. Odtud chtěl vytáhnout přímo na Jeruzalém.²⁶³ Do dalších událostí ale zasáhla zpráva, že císař Nero spáchal sebevraždu. Vespasianus věděl o neklidu, ve kterém se říše zmítala, a rozhodl se, že nejdříve vyčká, jak se situace vyvine. Uznal Galbu jako nového císaře, ale tím vše neskončilo. Ještě téhož roku se u moci vystřídali ještě další dva císaři, Otho a Vitellius. Právě Vitelliova volba vyvolala nespokojenost a mnozí volali potom, aby se císařem stal Vespasianus, který mezitím působil v Egyptě.²⁶⁴ Jak bude popsáno v kapitole o událostech po smrti císaře Nerona, nakonec se mu podařilo získat titul *principa*. Až do roku 74 n. l. pak bojoval v Judeji.

---

²⁵⁸ J. BJ., III, 1-8.

²⁵⁹ Tamtéž, 31-34.

²⁶⁰ Tamtéž, 141-408.

²⁶¹ J. BJ., IV, 11-120.

²⁶² Viz kapitola 2.13.

²⁶³ J. BJ., IV, 131-451.

²⁶⁴ Tamtéž, 588-595.

2.11. Nero umělec a vozataj

Císař Nero se od dětství věnoval umění. Velmi miloval hudbu a hru na lyru. O svůj hlas podle Suetonia vzorně pečoval a dodržoval všechny možné rady profesionálních zpěváků, od nejrůznějších cvičení až po to, jakým jídlům se vyhýbat. Přes veškerou péči byl jeho hlas podle pramenů slabý a přidušený.²⁶⁵ V roce 64 n. l. se rozhodl své přání proměnit ve skutečnost. Prvním místem, kde v této roli vystoupil, byla Neapol, ze které chtěl pokračovat do Řecka. V Římě se totiž prozatím veřejně vystupovat neodvážil. Věřil ale, že získá-li úspěch v Řecku, přijmou ho jako velkého umělce i Římané. Vystoupil tedy v neapolském divadle. Podle Suetonia nepřestal zpívat ani ve chvíli, kdy se divadlo začalo třást kvůli zemětřesení.²⁶⁶ Císař Nero Řecko miloval a svoji náklonnost k této zemi dával veřejně najevo. Nic se na tom nezměnilo ani poté, co začal vystupovat v Římě. Když byl jednou vyzván, aby během jídla zazpíval, měl prý císař prohlásit toto: „*Jediní Řekové dovedou naslouchat a oni jediná jsou hodni mne i mého umění.*“²⁶⁷ Rok po Neronově premiéře v Neapoli nadešla chvíle, aby vystoupil před římským publikem. Vhodnou příležitostí byly *Neronie*, jejichž termín se v té době blížil. Císař byl natolik nedočkavý, že konání závodů uspíšil. Na výzvy diváků, aby jim zazpíval, se nechal zapsat jako jeden ze závodníků ve zpěvu ke kithaře. V závodech císař samozřejmě vyhrával. Nakonec mu byly ze všech měst, ve kterých se závody tradičně konaly, posílány věnce vítězů. Podle Suetonia prý nikomu nebylo povoleno během císařova vystoupení opustit divadlo. Odchod údajně nebyl možný dokonce ani v těch nejzávažnějších důvodech, a tak prý dokonce během jeho výstupů několik žen porodilo děti přímo v hledišti. Nero nevystupoval jen jako zpěvák a hráč na lyru, ale také jako herec v tragédiích.²⁶⁸

Císařovou zálibou ale nebyla jen hudba. Jeho velkou vášní byli také koně. Nejdříve přihlížel závodům vozatajů jen jako divák, ale to mu nestačilo. Burrus a Seneca doufali, že postačí, když mu poskytnou prostor, kde by se své zálibě mohl věnovat. Začal tedy trénovat ve svých zahradách, samozřejmě skryt před zraky veřejnosti. Císaři ale zřejmě nestačilo závodit jen tak pro sebe a nedočkat se ocenění a potlesku za své umění. Brzy začal zvat římský lid, který jeho výkony náležitě

---

²⁶⁵ Suet. Nero, 20.

²⁶⁶ Tamtéž.; Podle Tacita se divadlo zřítilo poté, co z něj odešli všichni diváci. Tac. Ann., XV, 34.

²⁶⁷ Suet. Nero, 33, 3.

²⁶⁸ Tamtéž, 21-23.

chválil. Zašel přitom i tak daleko, že potomkům vznešených, leč chudých rodin zaplatil, aby se i oni účastnili závodů.²⁶⁹

2.12. Nero v Řecku

Ani úspěch, který sklízel od římského publika za své vozatajské umění, císaři lačnému po slávě nestačil. Jak bylo uvedeno dříve, Nero byl přesvědčen, že jediní Řekové dokážou skutečně ocenit jeho umění, a tak se v roce 67 n. l. vydal na cestu k nim. Nejdříve jel do Acháje. Pak putoval po celém Řecku a účastnil se množství závodů. Řada z nich se sice běžně konala v různých letech, ale Nero je dal uspořádat v jednom roce.²⁷⁰

Císař Nero se v této době dopouštěl dalších skandálních věcí. Podle pramenů se během svého pobytu v Řecku oženil s chlapcem jménem Sporus, který byl podle Cassia Diona Poppaeji Sabině podobný. Nechal ho tedy vykastrovat, a pak uspořádal skutečný obřad, během kterého svatebčané podle Cassia Diona dokonce novomanželům přáli narození potomka. O tom, jaké asi byly skutečné pocity k císaři a jeho činům, si můžeme udělat obrázek podle výroku jednoho ze studentů filozofie, který podle Cassia Diona prohlásil „*vedeš si velmi dobře, císaři, když vyhledáváš společnost takových manželek. Kéž by tvůj otec měl ty samé potřeby a ambice.*“²⁷¹ Tím ale výstřední chování císaře nekončilo. Kromě vztahu se Sporem, který byl jeho manželkou a byl oslovován jako paní a královna, měl Nero poměr i s mužem. Cassius Dio mluví o jakémsi Pythagorovi, Suetonius zase o Doryforovi. Oba se ale shodují, že tak, jako Sporus hrál manželku, tak ve vztahu s oním druhým mužem byl ženou právě Nero.²⁷²

Během císařova pobytu v Řecku byla správa Říma svěřena propuštěnci Heliovi. Podle Cassia Diona se dalo jen těžko určit, kdo z těch dvou byl horším člověkem, neboť stejně jako císař se ani jeho propuštěnec neštítel vražd.²⁷³ Helius si povšimnul, že ve městě vládne nespokojenost s vládou člověka, který se v průběhu let stal tyranem. Hněv vyvolaly také vraždy významných vojenských velitelů. Nero se totiž po odhalení Pisonova spiknutí cítil ohrožen významnými vojenskými veliteli. Proto nechal řadu z nich odstranit. Tak byl k sebevraždě donucen Domitius Corbulo či

---

²⁶⁹ Tac. Ann., XIV, 14.

²⁷⁰ Suet. Nero, 22-23.

²⁷¹ Cass. Dio, LXII, 28, 3.

²⁷² Suet. Nero, 29.; Cass. Dio, LXIII, 13.

²⁷³ Cass. Dio, LXIII, 12.

místodržící v Horní a Dolní Germánii.²⁷⁴ Nero byl stále častěji vnímán spíše jako zpěvák, který svým vystupováním zahanbuje Římany, než jako důstojný vládce obrovské říše. Heliuss zasílal císaři množství dopisů, ve kterých ho žádal, aby se vrátil do města. Jeho snahy ale vyšly naprázdno. Nakonec se tedy vydal do Řecka osobně a Nerona přiměl k návratu vymyšleným tvrzením o tom, že se v Římě chystá nové spiknutí. Teprve tato zpráva císaře donutila vrátit se do Říma.²⁷⁵

Domů se Nero vracel jako vítěz olympijských a pýthijských her. U příležitosti vítězného návratu císaře-umělce byla pobožena část městských hradeb. Do města vjel Nero na Augustově triumfálním voze, oblečen do purpurového šatu. Jeho průvod nesl vítězné věnce z jednotlivých měst, ve kterých císař vyhrál. Lid ho vítal provoláváním slávy. Nero pak zamířil do chrámu Apollóna na Palatinu.²⁷⁶

2.13. Vindikovo povstání

Na jaře roku 68 n. l. pobýval Nero v Neapoli, když se k němu dostaly zprávy, že v Gallii došlo k povstání, které vedl galský aristokrat a místodržící Lugdunské Gallie, Gaius Iulius Vindex. Vindex byl nespokojen s tím, jak Nero řídil říši. Pobuřovalo ho, že porušoval sliby, které dal při svém nástupu. Obnovil např. procesy za velezradu, namířené proti členům urozených rodin. Podle Cassia Diona ho kritizoval i pro jeho chování, sexuální delikty, vraždy apod. Vindex došel k závěru, že je třeba *principa* svrhnout a nahradit ho někým jiným. Začal hledat spojence, ale většina z těch, které oslovil, vše řekla Neronovi. Jediný, kdo souhlasil, byl správce Hispánie Tarraconské Galba. Ten Vindikovi přislíbil pomoc při sesazení císaře, který podle Vindika vedl říši do záhuby. Ke Galbově rozhodnutí přidat se k povstání přispělo i to, že krátce před tím se mu podařilo zadržet rozkaz k jeho popravě, který Nero poslal prokurátorům.²⁷⁷

Vzniklo tedy nové povstání. Nero se o něm dozvěděl v den výročí smrti Agrippiny. Podle pramenů zpočátku v povstání neviděl ani tak nebezpečí, jako spíše záminku k tomu, aby vpadl do Gallie a vyloupil ji. Podle Suetonia trvalo přibližně týden, než se Nero k celé situaci vyjádřil. K jednání ho vyburcovaly až Vindikovy urážky namířené proti jeho osobě, z nichž některé se týkaly jeho schopností coby zpěváka. Urážkou bylo také to, že ho nenazýval Neronem, ale Ahenobarbem. V té

---

²⁷⁴ GRIFFINOVÁ, c. d., s. 165.

²⁷⁵ Cass. Dio, LXIII, 19.

²⁷⁶ Suet. Nero, 25.

²⁷⁷ Suet. Gal., 7.

chvíli také údajně plánoval, že se krutě vypořádá se všemi svými nepřáteli. Jeho plány měly zahrnovat nejen zavraždění všech vojenských velitelů a místodržících provincií, ale také zabití senátorů, zapálení města apod. Podle Suetonia od těchto svých plánů nakonec upustil jen proto, že došel k závěru, že je nelze provést.²⁷⁸

Nero tedy písemně požádal senát, aby zakročil. On sám zbavil moci oba *consuly* a sám převzal jejich úřad. Dále se chystal k tažení do Gallie. Podle Suetonia nechtěl získat vojska zpět na svoji stranu zbraněmi, ale pouhým pláčem. Začal také shromažďovat vojsko, se kterým chtěl vytáhnout proti povstalcům. Suetonius dále píše, že součástí tohoto vojska byly i Neronovy souložnice, které císař nechal ostříhat na krátko, aby připomínaly amazonky.²⁷⁹

Tím, kdo se nakonec s Vindikem střetl v rozhodující bitvě, byl správce Horní Germánie Lucius Verginius Rufus. K boji došlo u Vesentia (dnešní Besançon), kde byla Vindikova vojska poražena. Vindex byl porážkou natolik zdrcen, že spáchal sebevraždu.²⁸⁰

Přestože byl Vindex nakonec ve svém boji poražen, bylo jeho povstání počátkem konce císaře. Už měsíc po vzbouřencově smrti totiž senát císaře Nerona zbavil všech jeho pravomocí. Novým císařem byl prohlášen Vindikův spojenec Galba.

2.14. Neronova smrt

Po čtrnácti letech nakonec vláda výstředního císaře skončila. Zároveň s ním skončila i vláda císařů z iulsko-claudiovské dynastie. Jako v mnoha jiných případech mělo i tentokrát rozhodující podíl na vývoji událostí vojsko.

Nero se dozvěděl, že od něj jedna po druhé odpadají jeho jednotky. To v něm vyvolalo strach a paniku. Vyděšený císař začal plánovat svůj útěk do Ostie, ke kterému přemlouval i další osoby. Zároveň zvažoval nejrůznější možnosti, jak se zachránit. Údajně zvažoval i to, že se s prosbou o pomoc obrátí na Galbu či dokonce na Parthy. Doufal také, že by se mu mohlo podařit obměkčit lid svým zpěvem. Nakonec ale nenašel odvahu pokusit se o cokoliv. Rozhodl se odložit vše na další den. Ale ještě té noci se prý probudil a zjistil, že jeho stráže jsou pryč. Nepřišel ani nikdo z jeho přátel. Císaře opustili téměř všichni. V první chvíli chtěl Nero podle Suetonia skončit se svým životem přímo v paláci, ale nenašel nikoho, kdo by mu v jeho úmyslu pomohl. Pak ale přišel Faón, propuštěnec, který císaři navrhl, aby se

---

²⁷⁸ Suet. Nero, 40-41.

²⁷⁹ Tamtéž, 43-44.

²⁸⁰ Cass. Dio, LXIII, 24.; SCULLARD, c. d., s. 269.

ukryl v jeho domě na venkově. Císař Nero tak opustil palác. Ten, který vystupoval před lidem, utíkal, aby ho nikdo neviděl, doprovázen jen Sporem a dalšími třemi jezdci. Část cesty se konala podle Suetonia dokonce pěšky a bosý se prodíral mezi křovím. Uprchlíkům se nakonec podařilo dostat se až do Faóntova domu.²⁸¹ Podle Griffina existují náznaky, že reagoval Nero na situaci v Římě poněkud unáhleně a uprchl ve chvíli, kdy se ještě situace dala zvrátit.²⁸²

Ti, kdo ještě zůstali, naléhali, aby císař dobrovolně ukončil svůj život. Zatímco jeho služebníci konali přípravy k pohřbu, císař sám podle pramenů nařikal nad svým osudem a opakoval větu „*Qualis artifex pereo!*“ (Jaký to umělec ve mně hyne!). K sebevraždě ho nakonec dohnal strach. Byl mu totiž doručen dopis, podle kterého ho senát prohlásil nepřítelem státu, který má být potrestán umrskáním k smrti. Po této zprávě se skutečně chopil dýky, kterou si přivezl. Neprobodl se ale hned. Snad mu chyběla odvaha, a tak pobízel Spora k nářkům, žádal přítomné, aby se také zabili a dodali mu tím odvahy. Podle Suetonia i sám sebe káral za svoji zbabělost.²⁸³ Teprve bezprostřední blízkost jezdců, kteří ho měli přivést do Říma, kde měl zahynout onou krutou smrtí, donutila císaře, aby se zachoval jako muž a sebevraždu dokončil. Císař si s pomocí svého tajemníka Epafrodita probodl hrdlo dýkou. Jeden z příchozích centurionů ho zastihl krátce před tím, než skonal. Přistoupil k umírajícímu a předstíral, že mu přišel na pomoc. Nero neprohlédl tuto lež a podle pramenů pronesl svá poslední slova: „*Pozdě*“ a „*To je věrnost!*“²⁸⁴ Podle Champlina tato slova Nero ve skutečnosti nepronесl a ani pronést neměl.²⁸⁵

Nero zemřel ve věku třiceti dvou let, přesně v den, kdy nechal zabít i Octavii. Přestože mnoho lidí oslavovalo císařovu smrt, našli se i tací, kteří na něj nevzpomínali s nenávisť, ale kteří naopak nosili květiny na jeho hrob. Podle Champlina musela být dokonce většina těch, kdo Neronovy smrti litovali.²⁸⁶ K těm, kdo na něj zřejmě nevzpomínali ve zlém, byli Parthové. Jejich král Vologaisés při jednání o obnovení spojení žádal, aby památka na císaře Nerona byla uchovávána uctivě. Tacitus, Suetonius i Cassius Dio tvrdí, že ještě léta po císařově smrti se objevovali muži, kteří prohlašovali, že jsou Nero. Celkem se objevili tři falešní Neronové. Dva z těchto falešných Neronů získali podporu a ochranu

---

²⁸¹ Suet. Nero, 47- 48.

²⁸² GRIFFIN, c. d., s. 185.

²⁸³ Suet. Nero, 49.

²⁸⁴ Tamtéž, 49, 3,4.

²⁸⁵ CHAMPLIN, c. d., s. 51.

²⁸⁶ Tamtéž., s. 7.

Parthů.²⁸⁷ Ti, kdo císařovi smrti v žádném případě neželeli, byli Židé, o čemž svědčí *Sibyllské předpovědi* z roku 79 n. l., které popisují Neronův příběh a píše o něm jako o vyhnanci, který se ukrývá u Parthů, kde se připravuje na zničení nejen Říma, ale i celého světa.²⁸⁸

Místem posledního odpočinku císaře Nerona se stala rodinná hrobka Domitiů. Jeho ostatky sem podle pramenů uložily jeho chůvy Eklogé a Alexandria spolu s Neronovou milenkou Akté.²⁸⁹

2.15. Po smrti Nerona

Neronovou smrtí vymřela iulsko-claudiovská dynastie. Následující rok a půl byl ovlivněn dvěma faktory. Císař nezanechal dědice, a tak vyvstala otázka, kdo stane v čele rozsáhlého impéria. Navíc se také v zemi rozhořela občanská válka. Není tedy divu, že se v krátké době na trůně vystříдалo hned několik císařů.

Prvním z nich byl správce Hispánie Tarraconské, Servius Sulpicius Galba, podle Plútarchových životopisů jeden z nejbohatších mužů v Římě, který kdy vstoupil do císařského paláce.²⁹⁰ Nezanedbatelný byl i jeho původ. Byl spřízněn nejen s významnými římskými rodinami, ale i s Livíí Drusillou, manželkou božského Augusta. Podle Plútarcha měl pověst vynikajícího velitele vojsk a výborně si počínal i ve své funkci *proconsula* v Africe. Za Nerona se pak stal místodržícím Hispánie.²⁹¹

Galba byl už během Vindikova povstání prohlášen imperátorem a *principem* senátu. Podle Plútarcha mu měl napsat sám Vindex a vyzvat ho, aby se s ním spojil.²⁹² Tehdy ale ještě žil nevyzpytatelný Nero, a proto Galba odmítl tituly císař či vladař s tím, že si ponechá jen hodnost důstojníka senátu a římského lidu. A to i přes to, že měl podporu vojska, které Nymfidius Sabinus, velitel Neronovy osobní stráže, přesvědčil, že císař uprchl z Říma, a že mají provolat císařem právě Galbu.²⁹³ Později z Říma dorazily zprávy o tom, že Nero je mrtvý a že všichni přísahali právě Galbovi, který se vzápětí vydal do Říma.²⁹⁴ Ještě před jeho příjezdem se vojáci vypořádali s Nymfidiem Sabinem, který se po Neronově smrti snažil strhnout

---

²⁸⁷ Cass. Dio LXIV, 9, LXVI, 19.; Suet. Nero, 57.; Tac. Hist., II, 8-9.

²⁸⁸ CHAMPLIN, c. d., s. 13-15.

²⁸⁹ Suet. Nero, 50.

²⁹⁰ Plut. Galb., 3.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Tamtéž, 4.

²⁹³ Tamtéž, 4-5.

²⁹⁴ Suet. Gal., 11.

veškerou moc na sebe.²⁹⁵ Sabinus na svoji stranu získal několik příznivců a dokonce bylo domluveno, že v noci bude odveden do vojenského tábora a prohlášen císařem. První vojenský tribun, Antonius Honoratus, ale vojáky přesvědčil, že provolání Nymfidia císařem by byla zrada a ostuda. Místo toho by ho měli ztrestat za zradu Nerona. A tak, když Nymfidius vešel do tábora, zabili ho.²⁹⁶ Ti z jeho spojenců, kteří nespáchali sebevraždu, pak byli popraveni Galbou.

Nový císař si svým počínáním si brzy zneprátelil jak *praetoriány*, tak obyvatelstvo. Rušením výhod, odmítáním vyplatit odměny, popravami těch, které považoval za Neronovy stoupence a naopak odmítnutí popravít Halóta a Tigellina. Především Tigellinovu popravu si podle Plútarcha přál římský lid a diváci v divadle či na závodištích ji dokonce hlasitě žádali.²⁹⁷ To vše Galbu odcizovalo od všech a především od vojáků. Ti nezapomněli na to, že v době, kdy mu přísahali, jim byla přislíbena obrovská odměna, kterou jim ale teď nikdo nevyplatil. Nejvíce nespokojeni byli vojáci v Horní Germánii, kteří potlačili Vindikovo povstání, a kteří měli nyní pocit, že za své služby nebyli dostatečně odměněni. Podle Plútarcha Galba namísto římských vojáků odměnil Galy.²⁹⁸ Římští vojáci cítili křivdu a začala se u nich rodit hluboká nenávist ke Galbovi. Ta se projevila mimo jiné i tím, že namísto každoroční přísahy se vojáci vrhli na císařovy podobizny a zničili je.²⁹⁹ Následně pak čtyři legie v Dolní Germánii provolaly císařem Aula Vitellia, který tehdy přijal jméno Germanicus. Tuto volbu podpořily i legie Horní Germánie.³⁰⁰

Galba si uvědomoval, že jeho situace není příznivá, a tak se ji pokusil zachránit přijetím svého nástupce. Podle Tacita se mezi lidem mluvilo jako o možném nástupci o Titu Vespasianovi, který by na cestě z Judeje, oficiálně kvůli tomu, aby císaři projevil úctu a ucházel se u úřady.³⁰¹ Císař ale nakonec svým nástupcem určil mladého Pisona Frugi Liciniána, syna Crassa, kterého nechal popravit Nero. Galba Pisona adoptoval přímo před shromážděnými vojáky. Jeho záměr se ale nezdařil. Podle Plútarcha byla Galbova řeč doprovázena řadou znamení, podle kterých bohové adopci neschvalovali.³⁰² V té době už totiž pro sebe začal získávat podporu *praetoriánů* Marcus Salvius Otho. 15. ledna bylo Galbovi poté, co vykonal oběť

---

²⁹⁵ Plut. Galb., 8.

²⁹⁶ Tamtéž, 13-14.

²⁹⁷ Tamtéž, 15-17.

²⁹⁸ Plut. Galb., 18.

²⁹⁹ Tamtéž, 22.

³⁰⁰ BOATWRIGHT – GARGOLA – TALBERT, c. d., s. 363.

³⁰¹ Tac. Hist., I, 1.

³⁰² Plut. Galb., 23.

řečeno, že podle vnitřností obětních zvířat mu hrozí nebezpečí. Otho byl této předpovědi přítomen a ihned po ní odešel. Při odchodu byl zastaven malým počtem vojáků a v nosítkách odnesen do kasáren, kde ho vojáci prohlásili císařem.³⁰³ Galba si byl vědom toho, jakou převahu získal jeho dřívější spojenec a uzavřel se v paláci. Teprve když se doslechl, že vzpoura byla potlačena a Otho zabit, rozhodl se vyjít. Císař neprohlédl, že je to jen léčka, která ho měla vylákat. Vydal se na *Forum Romanum*, aby vzdal oběť bohům. Během cesty byl obstoupen vojáky a před zraky obyvatel zavražděn. Jeho hlava byla useknuta a odnesena do tábora Othonovi. Hned nato byl na Othonovu výzvu zabit i Piso.

Vespasianus, který se o Galbově smrti dozvěděl v Korintu, se po delší úvaze vzdal cesty do Říma a odjel do Sýrie, kde se spojil s místodržitelem provincie Mucianem. Společně pak vyčkávali, jak se vyvine situace.

Po zavraždění Galby se tedy císařem stal Marcus Slavius Otho. Podle Plútarcha to byl muž proslulý různými neřestmi. Na Neronově dvoře měl tento muž jedno z nejpřednějších postavení. Těšil se dokonce takové důvěře, že byl účastníkem atentátu na Agrippinu a byl to také on, kdo nejdříve svedl Poppaeu Sabinu, tehdy vdanou za Crispina. Poté se naoko stal jejím manželem, zatímco ve skutečnosti byla milenkou Nerona. Otho ale na Poppaeu žárlil a zároveň se bál, že ho kvůli ní císař nechá zabít, stejně jako zabil svoji matku a manželku. Jeho štěstí bylo, že se za něj přimluvil jeho přítel Seneca, a tak byl „jen“ odklizen jako místodržitel do Lusitánie, kde čekal na příležitost, jak se pomstít.³⁰⁴ Ta se mu naskytla poté, co se Galba spojil s Vindikem, kdy se jako jeden z prvních připojil ke Galbovi. Podle Suetonia už tehdy pomýšlel na císařský trůn pro sebe.³⁰⁵ Otho sice doufal, že ho Galba adoptuje, nicméně na to nespolehal a různými úplatky se snažil získat co největší oblibu. Po vraždě císaře odešel do senátu, kde prohlásil, že byl lidem donucen převzít vládu.

Po svém zvolení se Otho snažil co nejvíce upevnit své postavení a zajistit si podporu. Ponechával tedy úřady těm, kdo byli zvoleni za Nerona i Galby, vracel majetek těm, kteří museli za Nerona odejít do vyhnanství. Rozhodl se také vyhovět přání lidu a konečně potrestat Tigellina. Ten, vida, že je jeho osud zpečetěn, spáchal sebevraždu.³⁰⁶

---

³⁰³ Tac. Hist., I, 27.

³⁰⁴ Plut. Galb., 19-20.

³⁰⁵ Suet. Gal., 4.

³⁰⁶ Plut. Oth., 1-2.

Othonovo zvolení císařem znamenalo problém, protože ve stejné době přísahala římská vojska věrnost Vitelliovi, místodržiteli Dolní Germanie zvolenému Galbou. Vitellius si stejně jako Otho zajišťoval podporu vojsk udělováním darů apod. Nastala tedy situace, kdy byli dva muži prohlášeni císaři. Otho se nejdříve pokusil Vitellia přesvědčit, aby se vzdal titulu císaře výměnou za peníze a některé město.³⁰⁷ Oba muži si vzájemně posílali dopisy, ve které se nejdříve jeden druhého snažili přimět k tomu, aby se dobrovolně vzdal titulu císaře, později se vzájemně napadali. Situaci ale nevyřešili. Neúspěšné byly i pokusy o zavraždění protivníka. Vojenský střet byl neodvratný. Vitellius poslal proti Othonovi část svého vojska s tím, že on se připojí ke zbytku, který dorazí později. Došlo k několika krvavým bitvám. V poslední bitvě, u Bedriaka, Vitelliova vojska vítězila. Othona jeho muži ujišťovali o tom, že za něj rádi položí svůj život. On jim ale řekl, že v boji, ve kterém proti sobě bojují Říman s Římanem, je jedno, kdo zvítězí, vždy se škodí Římu.³⁰⁸ Proto se rozhodl spáchat sebevraždu a ve svém stanu nalehl na meč. Vládl 95 dní.

Othonovi vojáci byli vyzváni, aby přísahali věrnost Vitelliovi. Když se zpráva o Othonově smrti donesly do Říma, lid začal provolávat slávu Vitelliovi. Změnil se také postoj Římanů k zavražděnému císaři Galbovi. Zatímco krátce po jeho násilné smrti zůstalo jeho tělo dlouho ležet na ulici, bylo jen skromně pohřbeno a jeho hlava byla dokonce pohozena, nyní lidé začali nosit květiny a věnce k jeho obrazům a ozdobili jimi i místo, kde Galba zemřel.³⁰⁹

Vitellius se nevydal do Říma hned po svém vítězství, pouze vzkázal, že prozatím odkládá titul Augustus a titul Caesar dokonce odmítl.³¹⁰ V prvních dnech po skončení války se pak také musel vypořádat s vojáky z různých legií, protože ani Othonova smrt některé z nich nezlomila. Nový císař měl podle Plútarcha strach z kohort *praetoriánů*, a tak se nejdříve postaral o to, aby si je udobřil.³¹¹

Suetonius popisuje Vitellia jako člověka prostopášného vyhledávajícího nejrůznější požitky. Píše o něm jako o člověku zhýralém a krutém, který byl schopen odsoudit na smrt kohokoliv a z jakékoliv příčiny.³¹² Jeho pochod do Říma podle jejich líčení vypadal tak, že *„čím více se k němu blížil, tím nevázanější byl další pochod, poněvadž se k nim přimíchali herci, houfy kleštěnců a ostatní příznačné*

---

³⁰⁷ Tamtéž, 4.

³⁰⁸ Tamtéž, 4-15.

³⁰⁹ Tac. Hist., II, 55.

³¹⁰ Tamtéž, 62.

³¹¹ Plut. Oth., 119.

³¹² Suet. Vit., 13-14.

postavy dvora Neronova.“³¹³ S mrtvým císařem měl Vitellius zřejmě mnoho společného. Zatímco jeho předchůdce nechal znovu postavit busty císaře Nerona, Vitellius si ho dokonce zvolil za svůj vzor.³¹⁴

Vitellius si vládu dlouho neudržel. Postupně ho opouštěly vojenské jednotky v různých částech říše a začaly přiklánět k novému adeptu na trůn, Vespasianovi, kterému 1. července 69 n. l. přísahaly věrnost legie v Alexandrii a o dva dny později i jednotky v Judeji. Později se k nim přidala i Sýrie. Vojáci zdravili Vespasiana jako Augusta a Caesara.³¹⁵ Císař se nejdříve pokusil zachránit tím, že se vzdá své vlády, ale davy ho vybízely k tomu, aby to nedělal. Pokusil se tedy ještě o odpor, kdy nechal Vespasianova bratra i další jeho příbuzné zabít. Krátce nato se ale přiblížila nepřátelská vojska. Vitellius se nejdříve pokusil uprchnout, poté skrýt v paláci. Vojáci ho ale našli. Císař byl spoután a vlečen na forum, kde byl zavražděn.³¹⁶ Vitelliovou smrtí a nástupem Vespasiana se uklidnila rozbouřená situace v Římě, která byla důsledkem posledních měsíců života a císaře Nerona a jeho smrti.

---

³¹³ Tac. Hist., II, 71.

³¹⁴ Suet. Otho, 7.; Suet. Vit., 11.

³¹⁵ Tac. Hist., II, 79-81.

³¹⁶ Suet. Vit, 15-17.

3. Antika ve filmu

Historie měla odnepaměti důležité místo v lidské kultuře. Od dávných dob lidé zaznamenávali události ze své historie. Pomocí příběhů byla uchovávána kultura pro další generace. Zpočátku se lidé mohli spolehnout jen na ústní předávání. Později je začali zaznamenávat i písemně. Dlouhá staletí byly nejběžnějším způsobem uchovávání a předávání historie knihy. Své kouzlo mělo jistě i divadlo, na jehož scéně ožívaly slavné postavy dějin. Na konci devatenáctého století patřila k nejoblíbenějším díla s náměty z antiky. Není tedy divu, že když se v té době objevilo nové médium, film, vraceli se jeho tvůrci právě k tématům ze starověkého Řecka a Říma.

Až do dnešní doby vznikla celá škála děl, od filmů s nízkým rozpočtem až po velkofilmů s milionovými rozpočty. Bohatá výprava, mnoho luxusu a často i erotiky umožňovaly divákovi unikat do jiného světa. Historické filmy ze starého Říma pomáhaly lidem především v dobách krize a nedostatku před či po světových válkách přenést se do jiné doby a na jiné místo. Krom *eskapismu*³¹⁷ nabízí historické filmy také identifikaci. Orientují se totiž i na očekávání a problémy současné doby. Negativní stránkou historických filmů je to, že dávají prostor k propagandistickému zneužití.³¹⁸ To se týká např. filmu *Scipio l'Africano* (1937), který Mussolini využíval jako důkaz toho, že Itálie je právoplatným majitelem severní Afriky.³¹⁹

Žánr historických filmů ze starověkého Říma je velmi populární a svým tvůrcům přináší ohromné zisky. Starověký Řím, představující město plné intrik, hříchu, krutosti, ale také krásy a bohatství, lákal velké množství diváků. Díky tomu patří historické filmy vracející se k tomuto období, již dlouhou dobu mezi nejoblíbenější a nejúspěšnější díla s tematikou starověkých států.³²⁰

Počátky historických filmů o starověkém Římě jsou spojeny s němým filmem *Cabiria (Boj o světovládu)*, který v roce 1914 natočil režisér Giovanni Pastrone. Jedná se o jeden z pěti filmů, zabývajících se obdobím punských válek. Děj se odehrává během druhé z těchto válek. Hrdinkou je římská dívka Cabiria, kterou unesou kartaginští piráti a prodají ji jako otrokyni. Dívka je zachráněna římským špiónem a jeho otrokem Macistem. Na jedné straně bezstarostná a nevinná Cabiria,

³¹⁷ Únik od reality do imaginárního (iluzorního) světa.

³¹⁸ KOVENJAK M., TÖCHTERLE K., c. d., s. 13-14.

³¹⁹ SOLOMON, J., *The Ancient World in the Cinema*, Yale University Press 2001, s. 14.

³²⁰ SILVEIRA CYRINO, M., *Big Screen Rome*, Oxford 2005, s. 1. Dostupné z WWW: <http://ancientworldinfilm.s3.amazonaws.com/Big%20Screen%20Rome.pdf> (23. 11. 2014).

na druhé straně silný a statečný Maciste představují typický kontrast postav. Kromě jejich příběhu jsou ve filmu vyobrazeny slavné události jako Hannibalův přechod přes Alpy či ničivý výbuch Etny.³²¹

Ve třicátých letech se do kin dostává zvukový film. Režisér Cecil Blount DeMille natočil film *Cleopatra* (1934) zahrnující i takové exotické scény, jako je královnina koupel v mléce. Zvukové verze se dočkal také film *Poslední dny Pompejí* (1935).³²²

K poklesu zájmu o filmy s antickou tematikou došlo během druhé světové války. Vedle tanků, bomb, samopalů a další vojenské techniky dvacátého století nemohly působit makety zbraní v historických filmech jinak než komicky. To ovšem neznamená, že v té době žádné historické filmy ze starověkého Říma nevznikly. Jmenovat můžeme např. *The Great Commandment* (1942).³²³

Na začátku padesátých let se pak filmoví tvůrci k námětům z antického Říma opět vrátili. V roce 1951 natočil DeMille film *Quo Vadis?*, který je podrobněji popsán v kapitole *Císař Nero v historických filmech*. K dalším významným filmům zpracovávajících témata z období nadvlády starověkého Říma ve Středomoří, natočeným v padesátých letech, patří *Roucho* (1953) či *Ben-Hur* (1959). Tyto filmy odrážejí nejen vztah k Římu plnému luxusu a smyslnosti, ale také sociální a kulturní prostředí v Americe padesátých let. Kromě toho se zde odráží i atmosféra doby poznamenané studenou válkou.³²⁴

V šedesátých letech vznikl zřejmě jeden z nejvelkolepějších historických filmů, *Cleopatra*. Jméno slavné egyptské královny, která si dokázala podmanit velkého Caesara a po něm i Marka Antonia, dnes zná asi každý. Její příběh byl námětem mnoha filmových zpracování. Příkladem již dříve zmíněná *Cleopatra* z roku 1934. Ovšem nejslavnější filmové zpracování příběhu egyptské královny je jistě dvoudílný velkofilm *Cleopatra*, který natočil v roce 1963 režisér Joseph L. Mankiewicz. Titulní roli zde ztvárnila Elizabeth Taylor.³²⁵

S rozpočtem více než 44 milionů dolarů je *Cleopatra* nejnákladnějším filmem v historii. Jen kostýmy Elizabeth Taylor stály 130 000 dolarů. Z toho 6500 dolarů stály legendární zlaté šaty, ve kterých Kleopatra poprvé vstoupí do Říma a do

---

³²¹ SOLOMON, c. d., s. 47-48,

³²² Tamtéž, s. 11.

³²³ Tamtéž.

³²⁴ SILVEIRA CYRINO, c. d., s. 3.

³²⁵ Viz příloha č. 3. 1 (Elizabeth Taylor jako filmová Cleopatra).

kterých ji po její smrti převléknou její služebné. Dalšího čtvrt milionu dolarů stála loď, na které se Kleopatra setká s Markem Antoniem (Richard Burton). Ovšem nejnákladnější byla scéna, ve které Kleopatra spolu se svým synem slavnostně přijíždí do Říma. Forum bylo rekonstruováno na masivní skále v ateliérech Cinecittà. Sedm minut trvající scéna stála téměř milion dolarů.³²⁶

Film se proslavil i skandály. Ty se týkaly především vztahu Elizabeth Taylor a Burtona. Kromě toho *Cleopatra* také do jisté míry provokovala svým pohledem na rovnost pohlaví. Už ve dvacátých a třicátých letech se ve Spojených státech prosazoval nový ideál ženy, což souviselo s tím, že ženy střední třídy zažívaly finanční, politické a další svobody.³²⁷ Pohled na ženu a její postavení ve společnosti se měnil také v šedesátých letech. Jednou z žen, které tehdy měly velký vliv, byla právě Elizabeth Taylor, označovaná jako jedna z nejkrásnějších žen v Hollywoodu. V *Cleopatře* pak ztvárnila ženu krásnou i moudrou, která přesně věděla, co od života chce a dokázala za tím jít. Svým šarmem si pak dokázala podmanit ty nejmocnější muže tehdejšího světa.³²⁸

Slavný je také historický velkořím film amerického režiséra Stanleyho Kubricka *Spartacus*, který byl natočen roku 1960 na motivy románu Howarda Fasta. Děj se odehrává v 1. stol. př. n. l. Titulní postavu ztvárnil Kirk Douglas. *Spartacus* je považován za jeden z nejúspěšnějších historických filmů. Jeho natáčení trvalo celkem 167 dní, přičemž celých šest týdnů se natáčela scéna zachycující bitvu mezi vzbouřenými otroky a římskými vojáky. Film získal celkem čtyři Oscary.

Dalším filmem natočeným v šedesátých letech byl *Pád říše římské* (1964). Novinkou šedesátých a sedmdesátých let byly adaptace antických příběhů. Především se jednalo o postavy z řecké mytologie, které byly přeneseny do moderní doby. Tak vznikl např. film *The Gorgon* (1964), který se inspiroval příběhem o Medúze. Arnold Schwarzeneger pak ztělesnil Herkula ve filmu *Herkules v New Yorku* (1970). Především ve Spojených státech amerických, a pak také v Itálii, se rozvíjely televizní seriály, které byly určeny pro širší publikum. V televizích byly uváděny také filmové minisérie. Příkladem takové minisérie bylo zpracování *Posledních dní Pompejí* z roku 1984 či *Já, Claudius* natočený v britské produkci.³²⁹

---

³²⁶ SOLOMON, c. d., s. 141.

³²⁷ SILVEIRA CYRINO, c. d., s. 138.

³²⁸ Tamtéž, s. 153.

³²⁹ SOLOMON, c. d., s. 15-17.

V devadesátých letech se objevily televizní seriály. Zřejmě nejznámější jsou *Xena s Lucy Lawless* v titulní roli. Druhým úspěšným seriálem byl *Herkules*. Hlavní postavu ztvárnil herec Kevin Sorbo. Ten také vytvořil postavu Herkula v pěti celovečerních televizních filmech.³³⁰

Kolosální úspěch znamenal film režiséra Ridleyho Scotta *Gladiátor* (2000). Hlavní hrdina, římský generál Maximus (Russel Crowe), se po vítězství v Germánii chce vrátit domů k ženě a synovi. Jeho rodina je ale povražděna na rozkaz Commoda, následníka císaře Marka Aurelia. Maximus sám smrti unikne, dostane se ale mezi otroky v gladiátorské škole. V aréně získává stále větší slávu a nakonec se dostane do Říma, kde hodlá pomstít smrt své rodiny.

3.1. Císař Nero v historických filmech

Život císaře Nerona, nebo alespoň jeho část, se dočkaly několika knižních i filmových zpracování. Můžeme zmínit např. *Nero; or the burning of Rome* (1909), který natočil italský režisér Luigi Maggi, jehož filmy zaznamenaly velký úspěch.

Zřejmě nejslavnějším dílem zachycujícím Řím za vlády císaře Nerona je román polského spisovatele Henryka Sienkiewicze *Quo Vadis?* z roku 1894. Stejný název nese i jedna kaple na Via Appia Antiqua, postavená v 9. stol. n. l. Legenda³³¹, podle které získala kaple své jméno, se pro Sienkiewicze stala inspirací.³³² Jeho kniha vypráví milostný příběh římského vojáka a patricije Marka Vinicia a křesťanské dívky Lygie. Děj začíná krátce před tím, než vypukne velký požár Říma a následné pronásledování křesťanů. Sienkiewicz v rešerši ke své knize píše, že dílo psal s Tacitem v ruce. Autor ve svém díle představuje několik skutečných postav a také historických událostí. Román se brzy stal světovým bestsellerem přeloženým do více jak čtyřiceti jazyků a Sienkiewicz za něj v roce 1905 získal Nobelovu cenu za literaturu. Ještě před získáním tohoto ocenění vzbudila kniha zájem filmařů a dočkala se celkem šesti filmových zpracování, z nichž první je z roku 1901 a poslední bylo natočeno v roce 2001.³³³

---

³³⁰ Tamtéž, s. 19.

³³¹ Podle legendy prchal apoštol Petr z Říma, kde císař Nero pronásledoval křesťany. Na místě, kde byla postavena kaple, měl potkat Ježíše Krista a zeptat se ho „*Domine Quo vadis?*“ (Kam kráčíš pane?) a Ježíš mu měl odpovědět, že jde do Říma nechat se znovu ukřižovat. V té chvíli se Petr údajně rozhodl vrátit se zpět do města, kde také nakonec zemřel mučednickou smrtí.

³³² KOVENJAK M. - TÖCHTERLE K., *Pontes II - Antike im Film*, Innsbruck 2002, s. 201.

³³³ Tamtéž.; SILVEIRA CYRINO, c. d., s. 17.

Nejznámější filmová adaptace Sienkiewiczova románu je zpracování z roku 1951 režiséra Mervyna LeRoye³³⁴ s Robertem Taylorem jako Markem Viniciem a Deborah Kerr v roli Lygie.³³⁵ Marcus se náhodně setká s Lygií, žijící v Římě jako rukojmí, je okouzlen její krásou a rozhodne se získat dívku pro sebe. V tom mu pomůže Petronius, který přesvědčí císaře Nerona (Peter Ustinov), aby ji jako otrokyni předal právě Markovi. Přestože se Lygie do Marka také zamilovala, uprchne a skryje se mezi křesťany. Otázka víry je něčím, co po nějakou dobu Lygii a Marka rozděluje. Do jejich životů ale zasáhne tragická událost, požár Říma. V díle autor pracuje s verzí, že Řím nechal zapálit sám Nero. Na myšlenku zničit město ho podle filmu přivedla poznámka Petronia, že pouze kdyby viděl hořící město, dokázal by skutečně procítěně zazpívat píseň o zkáze. Po uhašení požáru se lid vzbouří a žádá potrestání viníků. Tehdy se Nero zalekne a začne hledat obětního beránka, kterého by předhodil lidu místo sebe. Nejdříve chce po Tigellinovi, aby se veřejně přiznal ke zhářství. Ten to ale odmítne s tím, že jen uposlechl rozkaz, a že pokud by mu hrozilo nebezpečí, *praetoriáni* se za něj postaví. Petronius Nerona nabádá, aby lidu řekl pravdu, ale císař se nakonec přikloní k návrhu Poppaeji, která přijde s nápadem, aby rozzuřenému davu předhodil ne jednu, ale mnoho obětí, na kterých by lid mohl uspokojit svoji touhu po odplatě. Připomene mu, že v Římě žijí křesťané, které ostatní obyvatelé města nenávidí, a tak snadno uvěří, že to oni zapálili město. Podle Kovenjaka a Töchterleho k tomu Poppaeu vedla prostá ženská mstivost. Chtěla potrestat Marka za to, že ji odmítl právě kvůli křesťance Lygii.³³⁶ Následuje zatýkání křesťanů, kteří jsou odsouzeni k smrti. Nejde ale jen o obyčejné popravy.³³⁷ Z utrpení a smrti se císař rozhodl udělat podívanou pro svůj lid. Křesťané tak byli zaživa předhozeni lvům či ukřižováni. Zvláštní osud přichystala Poppaea Lygii. Nechala ji přivázat u kůlu, kde ji měl zabít býk. Marcus Vinitius měl celou scénu v poutech sledovat. Lygie je nakonec zachráněna svým sluhou Ursem. Mezitím se Markovi podaří osvobodit se. Předě všemi pak řekne, že to Nero zapálil město. Dav mu uvěří a rozlítí se. Císař nakonec ze strachu z trestu, který by ho čekal v případě, že by byl zajat, spáchá sebevraždu.

V tomto filmu nalezneme celou řadu kontrastů. Na počátku padesátých let se v historických filmech velmi často setkáváme se strukturou, která dává do protikladu

---

³³⁴ Např. *Little Woman* (1949).

³³⁵ Viz příloha č. 3. 2 (Plakát k filmu *Quo Vadis?*)

³³⁶ KOVENJAK - TÖCHTERLE, c. d., s. 206.

³³⁷ Popravy se staly námětem např. obrazu Siemiradzkiho *Neronova pochodeň*.

křesťany a ostatní římskou společnost.³³⁸ Ve filmu *Quo Vadis?* tak stojí na jedné straně císař Nero, doslova karikatura panovníka, který se stará jen o svoje básnické a pěvecké umění. Císař je obklopen neméně zhýralou společností, která svému vládci jen pochlebují, užívá si nevázanosti na jeho hostinách, ale za zády ho pomlouvá. Na druhé straně stojí křesťané. Pokorní, oddaní své víře. Jaký je rozdíl mezi Neronem, který za sebe nechává trpět jiné a i v posledních chvílích se chová zbaběle, a křesťany, kteří jdouce vstříc smrti na kříži či ve spárech lvů dokonce zpívají. Mezi těmito dvěma odlišnými světy stojí Marcus Vinicius. Na začátku filmu pyšný římský voják, který je přesvědčen, že si může vzít vše, po čem zatouží. Díky Lygii a její víře se postupně mění. Podle některých kritiků vpravil Sienkiewicz do svého příběhu současnou populistickou zprávu. Lygie a Ursus podle nich vytvářejí asociaci katolických Poláků, bojujících za svobodu, zatímco Řím představuje moderní aspekty autokratického Ruska a Německa.³³⁹

LeRoyovo zpracování Sienkiewiczova románu bylo natolik úspěšné, že se dokonce objevovaly reklamy, na kterých stálo „make like Nero in ... *Quo Vadis*.“³⁴⁰

Mimo jiné i díky Sienkiewiczově díle rozšířenou teorii, že Nero nechal zapálit Řím, zpochybňuje 1. díl dokumentárního cyklu BBC *Starověký Řím: Vzestup a pád impéria*, který je věnován právě Neronovi. Dokument pracuje s teorií, že Nero Řím nejen nezapálil, ale během požáru dokonce dělal vše, co bylo v jeho silách, aby požár zastavil.

Dalším známým dílem, které se věnuje tématu antického Říma v období principátu, je televizní seriál *Já, Claudius* natočený podle stejnojmenného historického románu anglického spisovatele Roberta Gravesa. Ve třinácti dílech retrospektivně sledujeme osudy Augusta a členů jeho rodiny, tak jak to ve svých vzpomínkách popisuje starý Claudius, který chce ve své knize zaznamenat pravdu pro příští generace. Krom Augusta zde vidíme jeho manželku Livii, která obratně řídí svého muže i události v Římě. Neváhá přitom odstraňovat členy vlastní rodiny, které Augustus hodlal učinit svými nástupci, a kteří tak stáli v cestě Liviiinu synovi Tiberiovi. Ten se po dlouhém čekání trůnu dočká. Nechybí ani šílený Caligula, který v pomatení smyslů zabije svoji sestru a zároveň i manželku Drusillu, když se pokusí vyříznout z ní jejich dítě, aby je mohl spolknout, stejně jako to podle bájí kdysi učinil

---

³³⁸ SILVEIRA CYRINO, c. d., s. 19.

³³⁹ WYKE M., *Projecting the past. Ancient Rome, Cinda and history*. Londýn 1997, s. 117-118.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 110.

bůh Kronos. Všech těchto událostí je svědkem Claudius, rodinou pokládáný za neškodného blázna. Ovšem tento hlupák, jak ho členové rodiny nazývali, se nakonec stává císařem. Jako vládce se pak podvoluje věštbě, podle které jednoho dne usedne na trůn jeho adoptivní syn Nero. Stejně tak se nebrání ani tomu, když se ho jeho žena odhodlá otrávit.

4. Srovnání filmu *Nero, císař římský* s historickými prameny

*Nero, císař římský*³⁴¹ je druhý film 6 dílné minisérie nazvané *Impérium, vzestup a pád císařství*.³⁴² Dvoudílný film o životě císaře Nerona natočil v roce 2004 britský režisér Paul Marcus.³⁴³ Titulní roli ztvárnil skotský herec Hans Matheson³⁴⁴. Jeho filmovými partnerkami jsou Rike Schmid jako Akté a Laura Morante, která ztvárnila Agrippinu.

Tento hraný historický film se na rozdíl od slavnějšího *Quo Vadis?* nezabývá jen určitým momentem v životě císaře Nerona, ale snaží se ho popsat od raného dětství až do předčasné smrti v roce 68 n. l.

4.1. Obsah filmu

První díl filmu popisuje život budoucího císaře Nerona od smrti jeho otce až do chvíle, kdy se stává římským císařem.

Film začíná scénou představující šťastnou rodinu, tvořenou malým Neronem³⁴⁵, jeho matkou Agrippinou a otcem, který se právě snaží zkrotit divokého koně. Hned na to je malý Nero svědkem toho, jak vůdce *praetoriánů* Tigellinus zavraždí jeho otce. Tuto popravu nařídil císař Caligula, bratr Neronovy matky. Smrt byla trestem za spiknutí, kterého se měl Neronův otec účastnit a jehož cílem bylo Caligulu svrhnout. Agrippinu císař za trest posílá do vyhnanství na opuštěný ostrov. Její syn je poslán na výchovu k Domitii Lepidě, matce Messaliny, manželky budoucího císaře Claudia. Jeden z Domitiiných otroků, Apollónius, se stává jeho vychovatelem a přítelem.

Uplyne deset let. Nero dospěl na venkově, kde se kromě práce učí hře na lyru a cítí se mezi přáteli šťastný. Rozvíjí se zde také příběh jeho lásky k Apollóniově dceři Akté, se kterou se chce dokonce oženit, přestože je otrokyní. V Římě mezitím vrcholí šílenství císaře Caliguly, k jehož výstřednostem patří např. to, že nechává provolat senátorem koně, zabavuje majetek a v neposlední řadě zabíjí. Nakonec je

---

³⁴¹ Viz příloha č. 4. 1 (Plakát k filmu *Nero, císař římský*).

³⁴² 1. díl této série, věnovaný císaři Augustovi, je zpracován v diplomové práci Jany Semiánové. SEMIÁNOVÁ J., *Augustus, první císař římský. Srovnání historického filmu se skutečností a jeho didaktické využití*. Praha: 2014, Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu.

³⁴³ Např. *Záhady starověkého Říma* (2007).

³⁴⁴ Viz příloha č. 4. 2 (Hans Matheson jako císař Nero a Rike Schmid jako Akté).

³⁴⁵ Hlavního hrdinu v průběhu celého filmu oslovují jménem Nero, které ve skutečnosti získal až po adopci císařem Claudiem.

rozhodnuto o jeho odstranění. Caligula je pod falešnou záminkou vylákán z paláce a zavražděn svojí vlastní stráží.

Po Caligulově smrti se císařem stává jeho strýc Claudius. Ten nechává povolát zpět do Říma Agrippinu i Nerona, navrácí jim jejich dům, o který se po celou dobu staral, a také jejich majetek. Na Agrippinino přání je i přes protesty Claudiovy ženy Messaliny z vyhnanství na Korsice povolán také Seneca, který se má stát Neronovým vychovatelem.

Nero stále nemůže zapomenout na Akté, a tak se rozhodne přivést ji i s jejím otcem do Říma. Je ochoten vzdát se čehokoliv, aby s ní mohl být. Agrippina byla ochotná přivést Akté jako Neronovu konkubínu. S tím ale nesouhlasí ani Nero ani Akté. Na druhou stranu Agrippina nehodlá připustit sňatek svého syna s otrokyní, a proto se rozhodne zbavit se Akté i jejího otce. Oba měli být odvezeni na Sardínii. Nero měl uvěřit tomu, že uprchli neznámo kam. Během cesty dojde k potyčce a Appolónius je raněn. Akté se podaří dopravit ho do Říma, kde nachází útočiště u dávného přítele Aetia, ale Apollónius svým zraněním nakonec podléhá.

Mezitím Agrippina pokračuje ve svých plánech jak získat moc a dosadit Nerona na trůn. Především se musí zbavit Messaliny, která jí stojí v cestě. Zajistí tedy, aby se Claudius dozvěděl, že se císařovna účastní magických rituálů. Claudius svoji ženu sleduje a je svědkem toho, jak je oddána s jiným mužem. Císař se nenechá obměkčit manželčinými prosbami a Messalina je na místě popravena. Její místo po Claudiově boku brzy zaujme Agrippina. V den jejich svatby Claudius oznámí, že se rozhodl Agrippinina syna adoptovat. Císař se také rozhodne oženit Nerona se svojí dcerou Octavií a na příští rok ho učinit *consulem*. Nero se této myšlence nejdříve brání, protože se znovu setkal s Akté, ale Agrippina a Seneca ho přesvědčí, že sňatek s císařovou dcerou je nevyhnutelný kvůli jejich bezpečí. Nero musí obětovat své osobní štěstí a s Octavií se ožení. Stále se ale schází s Akté a snaží se najít způsob, jak by mohli být spolu.

Poté, co se Claudius vrátí z přibližně ročního válečného tažení v Británii, oznámí Agrippině, že se rozhodl změnit svoji závěť a svým nástupcem ustanovit Britannika. Claudiovo rozhodnutí přinutí Agrippinu jednat. U večeře si Claudius vychutnává houby, svůj oblíbený pokrm. Náhle se zhroutí a umírá. Hned na to Agrippina zničí novou, dosud nezveřejněnou závěť a Neronovi tak nic nebrání v tom, aby se stal císařem římským. Ten chce v první chvíli z Říma odejít, ale nakonec opět

uposlechne radu Seneky. Za potlesku lidu je prohlášen novým císařem. Touto scénou končí první díl filmu.

Ve druhém díle filmu sledujeme osudy nyní již císaře Nerona od nástupu na trůn až do jeho smrti v roce 68 n. l.

Nero přivádí Akté do paláce, což nelibě nese Agrippina, která v dívce vidí překážku synova vzestupu. Zároveň se bojí dívčina vlivu na císaře. I přes Senekovo varování se jí chce zbavit. Nero donutí Octavii přistoupit na anulování jejich sňatku. Jako příčina je uvedena její údajná neplodnost. Po rozvodu Octavia odjíždí z Říma a Akté je uvedena jako svobodná žena.³⁴⁶

Na počátku své vlády si mladý císař získává oblibu lidu. Namísto zabíjení gladiátorů se rozhodne uspořádat stodenní hry *Neronie*, při kterých se má zápasit v gymnastice, jezdeckví, zpěvu a hudbě. Rozhodne se také vyplatit lidu peníze ze své vlastní pokladny. Dále vyhlásí, že poslední den her bude také dnem jeho svatby s Akté.

Nero chce vytvořit lepší a spravedlivější Řím, a proto začne zavádět reformy, které mají prospět lidu. Rozhodne se například snížit daně a kontrolovat jejich spravedlivé vybírání. Senát sice s jeho návrhy nesouhlasí, ale Nero se rozhodne neohlížet se na ně a reformy přijmout ze svého titulu císaře, tribuna a *consula*. Agrippina s jeho jednáním nesouhlasí, ale její vliv na Nerona slábne a on nedbá jejích rad. Senátoři mezitím uvažují o odstranění mladého císaře. Agrippina však spiklence odhalí a dohodne se s nimi, že s pomocí Claudiovy nezveřejněné závěti Nerona donutí k poslušnosti. Nero se díky Tigellinovi o tajném setkání dozví a matku potrestá. Agrippina musí opustit palác a má zákaz do něj vejít bez císařova vyzvání. Za tuto potupu se Agrippina rozhodne pomstít a svého syna vydírá. Pokud Nero nepřistoupí na její požadavky, zveřejní Claudiovu závěť, podle které se měl moci ujmout Britannicus. Nero vidí v Britannikovi trvalé nebezpečí, a proto se rozhodne zbavit se ho. Umírá také Octavia, která se utopí poté, co jí Domitia Lepida informuje o plánované svatbě Nerona a Akté.

Po Britannikově smrti od Nerona utíká Akté, která se nedokáže smířit s tím, že Nero neváhal kvůli upevnění své moci zabít nevlastního bratra. Do paláce naopak přichází Agrippina, která svému synovi tvrdí, že Claudiovu závěť už dávno zničila. Po této události je císař přesvědčen, že dokud bude jeho matka naživu, nebude svým

---

³⁴⁶ Ve filmu Nero představuje Akté Britannikovi a Domitii. Ta poznamená, že se s Akté zná. Nero ji odpoví, že znala otrokyni, zatímco on teď představuje svobodnou ženu.

vlastním pánem. Proto pošle Tigellina, aby ji zabil. Agrippina svůj osud přijímá, neboť podle věštby měla za synův úspěch zaplatit vlastním životem. Svému katovi řekne: „*Bodni do lůna, z něhož vyšel!*“³⁴⁷

Císař se postupně propadá do šílenství. Pokusí se dostat Akté zpět násilím. Tigellinus dívku sice najde, ale ta ho pod pohrůžkou sebevraždy donutí odejít. Neronovy samoty využívá Poppaea Sabina, která se stává jeho milenkou a nakonec i manželkou. Nero se stále víc vzdaluje i Senekovi. Když se císař od Tigellina dozvídá, že se Seneca tajně sešel se senátory Porridem a Septimem a jednal s nimi o jeho odstranění, odsuzuje všechny tři k smrti. Septimus a Porridus jsou zavražděni Tigellinem a Senekovi přináší dýku sám Nero.

V Římě vypukne požár. Zatímco město hoří, Nero v paláci hraje na lyru. Když jsou plameny uhašeny, představuje Nero svůj velkolepý plán na obnovu Říma, který má být větší a v jehož středu chce vybudovat zlatem a drahokamy osázený palác *Domus aurea*. Jeho rádci ho varují, že pokud chce své plány uskutečnit, musí nejdříve najít viníka požáru. Jinak by se mohlo začít říkat, že požár nechal založit právě on. Poppaea mu navrhuje obvinít křesťany a Nero souhlasí.

Ve stejné době Nero vystupuje jako zpěvák a hráč na lyru před publikem. Tehdy dochází k tragédii, když se těhotná Poppaea, která Neronovi přinesla vavřínový věnec, zraní a umírá. Tigellinus nešťastnému císaři vypráví o tom, že v Římě žije křesťan Pavel z Tarsu, který údajně umí oživovat mrtvé. Tato pověst vznikla na základě toho, že po požáru v Pavlově náruči ožilo dítě, které měli všichni za mrtvé. Nero chce, aby oživil také Poppaeu. Když to Pavel nedokáže, rozhodne se Nero potrestat všechny křesťany. I přes prosby Akté, která se mezitím stala křesťanskou, je nechá ukřižovat a kříže zapálit.³⁴⁸

V roce 68 n. l. do Říma přijíždí generál Galba. Vítá ho Tigellinus, který mu předává Řím s tím, že mu zajistil podporu *praetoriánů*. Tigellinus v paláci marně hledá Nerona, který mezitím sám chodí po ulicích Říma. Když po něm obyčejní lidé začnou házet věci, nasedá na koně a prchá z města. Na břehu řeky, kde se scházeli s Akté, si otevírá žíly. Na konci filmu Akté zapaluje jeho pohřební hranici.

---

³⁴⁷ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 40:11-46:16).

³⁴⁸ O tom, že by se kříže s odsouzenci zapalovali i ve skutečnosti, nemáme zprávy.

4.2. Film versus prameny

Po roce 2000 se objevila celá řada filmů a seriálů, které diváka přenášejí do prostředí starověkého Řecka a Říma a snaží se mu zprostředkovat pohled na významné historické události, osobnosti a na život v dávných dobách. Máme tu např. třináctidílný dokumentární seriál *Řím – vzestup a pád impéria* z roku 2008. Vznikly také velkofilmy jako např. *Alexandr Veliký* z roku 2004 s Colinem Farellem v hlavní roli či hvězdně obsazený film *Trója* z téhož. V neposlední řadě byl natočen film *Nero, císař římský*.

Tvůrci filmu ve dvou dílech popisují životní cestu chlapce Lucia, vnuka Germanikova, která ho dovede až na vrchol moci v Římě. Jako císař Nero zažije skutečnou slávu. Pak ale přichází strmý pád, ze kterého se císař již nevzpamatuje, a tak svoji životní cestu končí sebevraždou. Krom osoby samotného císaře se divák seznamuje i s dalšími významnými postavami, které se zapsaly do dějin starověkého Říma. Patří sem pravděpodobně psychicky nemocný císař Caligula, svojí vlastní rodinou opovrhovaný a podceňovaný císař Claudius, zhýralá Messalina a její nešťastné děti Octavia a Britannicus, po moci toužící Agrippina, krásná Poppaea Sabina, filozof Seneca či krutý velitel *praetoriánů* Tigellinus. V neposlední řadě pak prameny jen na okraji zmiňovaná, ale pro film velmi důležitá, propuštěnka Akté.

Filmoví tvůrci pomocí příběhů těchto postav divákovi přiblíží pohled na dějiny Říma v 1. stol. n. l. Srovnáme-li obsah filmu s odbornými publikacemi, zjistíme, že si tvůrci některá fakta více či méně upravili stejně jako v dalších výše zmíněných historických filmech. Srovnání toho, v čem se film shoduje nebo naopak liší od pramenů, je obsahem následujících kapitol.

4.2.1. Za vlády Caliguly

V prvním díle se tvůrci snažili vystihnout nejdůležitější okamžiky budoucího císaře Nerona od jeho dětství až do chvíle, kdy získává titul římského císaře. Jak již bylo napsáno výše, film začíná dojemnou scénou ukazující milující se rodinu, jejíž štěstí je násilně přerušeno zásahem císaře Caliguly, který nechá zabít otce a matku odtrhne od jejího syna.³⁴⁹ Opravdu byla tato rodina tak šťastná, jak popisuje ona úvodní scéna? Prameny nám o vztahu otce k synovi zanechávají jedinou informaci. Tvrdí, že Neronův otec po chlapcově narození řekl, že z něj a z Agrippiny nemohlo

---

³⁴⁹ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 00:20-10:05).

vzejít nic dobrého, ale něco, co bude k pohromě všech. Na druhou stranu po svém nástupu k moci projevoval Nero svému otci nejvyšší pocty, a dokonce pro něj od senátu vyžádal sochu.³⁵⁰ Co víme určitě, je to, že úplně neodpovídá popis smrti Gnaea Domitia Ahenobarba. Odsouzení k smrti mu skutečně hrozilo, nebylo to však za vlády Caliguly, ale už za jeho předchůdce Tiberia. Důvodem pak nebyla jen účast na spiknutí, jako tomu je ve filmu, ale vlastizrada, cizoložství a krvesmilstvo.³⁵¹ Proč scénáristé přistoupili k těmto úpravám? Ahenobarbova smrt na následky nemoci by diváky zřejmě tolik neupoutala. Navíc jeho zavraždění, které bylo trestem za to, že chtěl Řím zbavit krutého císaře, a které následuje hned po oné idylické scéně se synem a manželkou, jen zdůrazňuje krutost, která zasáhla do života malého chlapce, jenž ze svého úkrytu pod postelí viděl umírat otce a slyšel naříkat zoufalou matku.³⁵² V této scéně také poprvé vstupuje na scénu postava Tigellina, který se podle pramenů sice na výsluní dostává až po smrti Burra v roce 62 n. l., ale zde zasahuje do Neronova života už od jeho dětství.

Tigellinus vystupuje v průběhu celého filmu. Je to právě on, kdo je vykonavatelem mnoha poprav, ke kterým ve filmu dojde, a kdo stojí po boku všech tří císařů, kteří se ve filmu objeví. Je jejich věrným sluhou, který bez rozmýšlení vykoná každý rozkaz. Pokud je ale rozhodnuto o císařově konci, bez zaváhání se postaví proti němu a je připraven ho i zabít. Skutečný *praefekt praetoriánů* Tigellinus získal velkou moc a podle pramenů to byl člověk špatných vlastností, což ho přibližovalo k císaři Neronovi, kterého podle Tacita doprovázel při provádění jeho tajných prostopášností.³⁵³ Scénáristé mu však připsali i činy dalších císařových věrných. To je např. zabití Agrippiny, která ve skutečnosti nezemřela rukou Tigellinovou, ale jednoho ze setníků, který k ní vtrhl spolu s Anicetem. Stejně tak Tigellinus nebyl při zabití císaře Caliguly, kterého ve skutečnosti zavraždili Cassius Chaerea a Cornelius Sabinus.³⁵⁴ Na konci filmu je to právě Tigellinus, kdo zajistí podporu *praetoriánů* generálu Galbovi, který právě přijel do Říma, aby zde převzal moc.³⁵⁵

---

³⁵⁰ Tac. Ann., XIII, 10.

³⁵¹ Suet. Nero, 5.

³⁵² *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 3:05-4:20).

³⁵³ Tac. Ann., XIV, 51.

³⁵⁴ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 32:10-33:50).

³⁵⁵ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 85:26-86:45).

Malý Lucius byl skutečně odevzdán na výchovu otcově sestře Domitii Lepidě. Hned první den se setkává s Akté, která významně zasahuje do děje filmu.³⁵⁶ Filmový syn Agrippiny se zdá ve vyhnanství šťastný. Pracuje, hraje na lyru a žije mezi otroky, které však považuje za přátele. A především prožívá své štěstí s Akté, se kterou se upřímně milují. I přes Apollóniovo varování si nepřipouští překážky, především to, že on je potomek patricijské rodiny a ona otrokyní. Plánují, že odejdou do Řecka, kde by spolu mohli žít. Do jejich životů ale zasáhnou události v Římě, kde mezitím vrcholilo šílenství císaře.³⁵⁷

Pokud jde o vylíčení Caliguly, i zde najdeme několik historických nepřesností jako je např. délka jeho vlády. Film opomíjí v pramenech kladně hodnocené počátky Caligulovy vlády a soustředí se pouze na vylíčení období jeho excesů. Představuje tedy Caligulu především jako nebezpečného šílence. Podle filmu byla Agrippina ve vyhnanství celých deset let a vrátila se teprve po zavraždění svého bratra. To by ovšem znamenalo, že minimálně tak dlouho byl Caligula u moci. Ve skutečnosti Řím trpěl jeho krutost pouze čtyři roky. Film také odůvodňuje Agrippinino vyhnanství faktem, že se měla účastnit spiknutí, zatímco prameny uvádějí navíc jako důvod i její údajný poměr s vlastním švagrem. Stejně tak zde není zmíněna ani její sestra Livilla, která byla rovněž poslána do vyhnanství.³⁵⁸ Ve filmu samozřejmě nechybí známé tvrzení, podle kterého chtěl Caligula učinit senátorem svého oblíbeného koně. Ve filmu císař vjede na zvířeti přímo do senátu a nejvýznamnějším mužům Říma oznámí, že je to jeho dar, a sdělí jim své rozhodnutí udělat z koně nového senátora, se kterým mají všichni ostatní členové senátu jednat jako se sobě rovným. Senátoři, kteří divákovi na začátku filmové scény prozradí, že císař pronásledoval bohaté, svévolně zabavoval majetek a nechával zabíjet lidi, aniž by k tomu měl nějaký vážný důvod, ze strachu neprotestují a císařovo rozhodnutí ocení potleskem. Zároveň si ale uvědomují, že císaře, jeho zabíjení a krádeže už nemohou déle trpět. Proto se rozhodnou ho zabít.³⁵⁹ Tak, jak popisují prameny, Caligula padne rukou své osobní stráže. Skutečný Caligula byl zavražděn cestou z divadla. Vrazi nešetřili ani jeho manželku a dceru.³⁶⁰ Ve filmu zde opět hraje jednu z hlavních rolí Tigellinus, který

---

³⁵⁶ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 11:30-14:50).

³⁵⁷ Tamtéž, (1. díl, 16:28-35:52).

³⁵⁸ Suet. Cal., 24.

³⁵⁹ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 27:35-30:15).

³⁶⁰ Suet. Cal., 58.

spolu s Burrem, Gaiem Siliem a dalšími *praetoriány* odvede císaře do jednoho z nevěstinců pod záminkou, že mu chtějí ukázat někoho pro jeho potěšení. Na místě ho ale společně zabijí.³⁶¹ Tyto scény tedy divákovi ukazují nejen pověsti, které jsou s císařem Caligulou neodmyslitelně spjaty, ale ukazují i to, jak daleko mohla situace ve starověkém Římě zajít.

4.2.2. Za vlády Claudia

Po smrti Caliguly se dostává k moci jeho strýc Claudius. Ve filmu není jednoznačně řečeno, že po Caligulově smrti se Claudius schovával za závěsem a bál se o svůj život. V záběru lze jen vidět, jak Claudius vyjde zpoza závěsu a Burrus mu nabídne vavřínový věnec.³⁶² Divákovi, který není blíže seznámen s historií, tento náznak zřejmě unikne. Pokud ovšem ví, jak se Claudius údajně stal císařem, narážku pochopí.

Nový císař ve filmu stejně jako v pramenech povolává zpět Agrippinu i jejího syna, kteří se tak setkávají po letech odloučení na stejném místě, kde se kdysi museli pod dohledem vojáků rozloučit. Získají zpět také svůj majetek. Claudius vyhoví i Agrippininu přání, aby se učitelem jejího syna stal filozof Seneca, kterého kvůli tomu císař i přes Messalininy protesty povolává z vyhnanství.³⁶³ Na scénu tak vstupuje další postava, která měla ve filmu právě tak jako ve skutečnosti zásadní vliv na císaře Nerona a které se spojení s tímto císařem stalo osudným. Co se týče vykreslení postavy a osudů filozofa Seneky, i zde najdeme několik momentů, ve kterých se filmaři rozcházejí s prameny. Víme, že filozof svojí úlohou vychovatele nebyl nadšen ani ve skutečnosti ani ve filmu. Skutečný Seneca svému svěření nedůvěřoval a vyjádřil se o něm jako o šelmě, jejíž divokost se projeví ve chvíli, kdy ucítí krev.³⁶⁴ Filmový Seneca byl rozladěn z toho, že ho přivedli zpět do Říma. Jak bylo uvedeno výše, pro skutečného filozofa byla Korsika místem nehostinným, zatímco ten filmový je nešťastný, že musí toto rajské místo vyměnit za zkaženost zapáchající Řím. Svého úkolu se ale ujme. Ve filmu ho přesvědčí Luciova odpověď na otázku, co od života chce. Lucius odpoví, že pokud je to možné, rád by přispěl

---

³⁶¹ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 32:10- 33:50).

³⁶² Tamtéž, (1. díl, 33:50-34:30).

³⁶³ Tamtéž, (1. díl, 35:52-44:30).

³⁶⁴ FUHRMANN, c. d., s. 144.

k tomu, aby byl Řím přetvořen v ideální, spravedlivou říši.³⁶⁵ Seneca vděčil za svůj návrat do Říma a své nové postavení Agrippině, která za to očekávala, že jí bude věrný a že bude poslouchat jejích rozkazů. V některých momentech ji Seneca skutečně podpořil. Pomůže jí např. přesvědčit syna, aby se oženil s Octavií nebo aby přijal titul císaře po smrti Claudia. Nestal se ale jejím oddaným služebníkem, odmítal působit na Nerona tak, aby udělal vždy pouze to, s čím souhlasí ona. To mu nakonec vyneslo Agrippinino nepřátelství a ona se ho dokonce pokusila zbavit, když vydírala svého syna Claudiovou závětí. Jednou z jejích podmínek totiž bylo i to, že Seneca musí odejít.³⁶⁶ Z pramenů máme potvrzeno, že Agrippina skutečně měla neshody se Senekou i s Burrem, kteří se spojili proti ní, neboť si uvědomovali její touhu po moci.

Postava, která ve filmu nemohla být opomenuta, je Claudiova manželka Messalina. Jak jsem uvedla výše, prameny o ní hovoří jako o prostopášné a nevěrné ženě, která si se svým manželem dělala, co chtěla a nijak se netajila ani svými avantýrami. Především její poměr s Gaiem Siliem byl veřejným tajemstvím. Messalina ovšem nebyla hlavní postavou filmu, a tak zde nemohlo být tolik prostoru věnováno popisu jejího nemravného chování. Divákovi zcela jistě neunikne otevřené nepřátelství, které Messalina nijak neskryvá před veřejností a které dá neteři svého muže najevo hned, jak se vrátí z vyhnanství. Agrippina jí ale nezůstává nic dlužna. Scéna, v níž Messalina sledována Agrippinou odchází na svůj poslední tajný magický obřad, naznačuje, že to ona prozradila císaři, co jeho manželka provádí.³⁶⁷ Prameny jednoznačně neuvádějí, že Agrippina stála za koncem své rivalky. Jak bylo uvedeno na straně 21 v kapitole věnované Claudiovi, byl to propuštěnec Narcissus, kdo zařídil, aby se císař dozvěděl o šokujícím chování své ženy, která se během jeho nepřítomnosti provdala za svého milence Silia a spolu s ním chtěla převzít moc. Když se k ní donesly zprávy, že se její manžel o všem dozvěděl a jede z Ostie zpátky, aby zjednal pořádek, propadla panice a vyjela mu naproti, aby ho odprosila a dosáhla jeho odpuštění. Zatímco se Siliem se Claudius vypořádal okamžitě, manželčin trest si chtěl rozmyslet. Propuštěnec Narcissus ale nechtěl dopustit, aby se

---

³⁶⁵ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 49:42-54:55).

³⁶⁶ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 27:40-28:00).

³⁶⁷ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 64:05-64:13).

zachránila, a tak se postaral o to, aby byla císařovna neprodleně popravena.³⁶⁸ Film nezatěžuje diváka těmito podrobnostmi, ale zprostředkovává mu jen nejdůležitější informace. Dozvídá se tak jen o sňatku císařovny a jejího milence. Ve chvíli, kdy je obřad ukončen, objeví se Claudius v doprovodu vojáků a Silia i Messalinu potrestá. Film se shoduje s prameny v tom, že krátce po Messalinině smrti se Claudius oženil s Agrippinou a adoptoval jejího syna.³⁶⁹

Z období mezi Neronovou adopcí a Claudiovou smrtí je ve filmu vylíčeno, jak Nero zahájil svou kariéru ve veřejném životě a nedobrovolně se oženil s Octavií. Je zde zařazena také scéna, kdy Agrippina, která poslouchá jednání svého manžela, syna a senátorů, skryta za závěsem náhle vstoupí do jednání.³⁷⁰ Z pramenů víme, že k něčemu podobnému došlo i ve skutečnosti, ovšem stalo se to později až za vlády Nerona. Navíc podle pramenů Agrippina do jednání přímo nezasáhla, protože byla zastavena svým synem, který ji vyšel přivítat.³⁷¹ Dále sledujeme, jak se císař Claudius vydává na válečné tažení do Británie. Po dobu jeho nepřítomnosti v Římě rozhoduje Agrippina, která dokonce nechává razit mince se svojí podobiznou. To, aby byla na mincích vyobrazena žijící žena, bylo v Římě do té doby nevídané.³⁷² Jak bylo uvedeno výše, je prokázáno, že Agrippinin portrét se na mincích skutečně objevoval už za jejího života.

Tvůrci filmu ve svém díle interpretují i obecně rozšířenou verzi toho, jak Claudius zemřel. Jedná se o stejnou verzi, kterou najdeme i v pramenech a kterou ve svém díle použila např. i česká autorka, pišící knihy právě z prostředí antického Říma, Jarmila Loukotková. Podle této verze byl císař otráven svým oblíbeným pokrmem, houbami. Tím, kdo ho nechal otrávit, byla údajně Agrippina, která se obávala, že Claudius na poslední chvíli změní svoji závěť a učiní svým nástupcem Britannika. To ambiciózní Agrippina nemohla dopustit, a tak raději svého muže odstranila.³⁷³ Ve filmu Claudius manželce oznámil, že novou závěť sepsal. Zveřejnit ji ale už nestačil. Bezprostředně po vraždě se jí zmocnila Agrippina. Události, ke kterým došlo po Claudiově smrti, odpovídají líčení pramenů. Agrippina s pomocí Burra nechá uzavřít palác a nakonec vyjde s Neronem, kterému nestálo nic v cestě

---

³⁶⁸ Tac. Ann., XI, 26-38.

³⁶⁹ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 64:13 - 67:03).

³⁷⁰ Tamtéž, (1. díl, 70:18-70:55).

³⁷¹ Tac. Ann., XIII, 5.

³⁷² *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 68:57-82:30).

³⁷³ Suet. Cl., 43-44.

k tomu, aby nastoupil na místo právě zemřelého císaře.³⁷⁴ Filmový Nero ale nechtěl být císařem. Jakmile Claudius zemřel, chtěl odejít z paláce, ale Seneca ho přesvědčí, že by jeho odchod znamenal smrt i Akté a Agrippiny. Pokud ale zůstane, může změnit říši tak, jak si představoval. Nero ho nakonec poslechne.³⁷⁵

4.2.3. Císař Nero

Nero podle filmu nejenže nechtěl nastoupit na místo Claudia, dokonce se původně ze svého vyhnanství ani nechtěl vrátit do Říma. Raději chtěl odejít do Řecka. Pozornému divákovi zcela jistě neujde, že Řecko mělo pro hlavního hrdinu velký význam. Bylo to pro něj místo, kde mohl být svobodný a žít s Akté. Nejdříve tam chtěl odejít a žít se jako hudebník. Později, za vlády císaře Claudia, doufal Nero v to, že ho císař jmenuje guvernérem³⁷⁶ Řecka, aby tam mohl odejít spolu s Akté. K Řecku měl vztah i skutečný císař Nero, který podle pramenů tvrdil, že pouze Řekové dokáží skutečně ocenit jeho umění. Zatímco ve skutečnosti tam Nero strávil delší dobu a jen nerad se vrátil do Říma, ve filmu zůstal jeho odchod jen pouhým snem. Své plány odložil poprvé potom, co se císařem stal Claudius a on byl i s matkou omilostněn. Agrippina ho přesvědčila, že jsou v nebezpečí a on ji musí ochránit. Zpočátku tedy zůstává v Římě proto, aby se postaral o matku. Tento jeho plán ale překazí císařova smrt. Po ní sice Nero chce opustit palác i město, ale opět je tu matka a vychovatel, kteří ho přesvědčí, že musí zůstat a ujmout se nové role, jinak by zemřel on i jeho drazí. Prameny o tom, že by Nero nechtěl být císařem římským, nemluví. Později Nerona žádala o odchod z Říma Akté. Ani tentokrát se ale neodhodlal odejít. Tentokrát už to ovšem bylo jeho rozhodnutí. Nero, oslněný slávou a mocí, se nedokázal vzdát svého postavení. Jeho snem už nebylo dobývat Athény svojí hudbou, ale měnit svět. Potvrdilo se tedy to, co o sobě řekl svému vychovateli v jejich prvním rozhovoru, že je velmi ctižádostivý.³⁷⁷

Film nezapomíná divákovi ukázat, že císař Nero měl dvě stránky. Neukazuje ho jen jako zvrhlého vládce, který se věnoval zábavám, pořádal orgie, drancoval, vraždil a snad i zapálil slavné město. Na začátku druhého dílu tak může divák sledovat, jak se nový císař neváhá postavit senátu, aby prosadil reformy, které mezi senátory

---

³⁷⁴ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 84:43-90:33).

³⁷⁵ Tamtéž, (1. díl, 83:13-90:33).

³⁷⁶ Ve filmu je titul označován jako guvernér. Správně by měl žádat o úřad římského místodržícího.

³⁷⁷ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 53:37-54:00).

vyvolaly pozdvižení, a které byly dokonce příčinou toho, že se někteří z nich na tajných jednáních dohodli na císařově svržení, pokud od svých plánů neustoupí. Tyto reformy se týkaly především daní. Mladý císař se ale nehodlá vzdát, a když senátory nepřesvědčí, aby jeho návrhy přijali dobrovolně, jednoduše jim oznámí, že je přijme sám na základě svých pravomocí. Obyčejný lid si naopak získává, když oznámí uspořádání stodenních her *Neronií*, po jejichž uplynutí se navíc hodlal oženit s Akté, či vyplacením peněz z vlastní pokladny atd.³⁷⁸ Stejně jako filmová postava se i skutečný císař na začátku své vlády věnoval reformám.

Císař Nero je neodmyslitelně spjat s uměním, a tak musel být tento aspekt zmíněn i ve filmu, který se mu věnuje. Nero je vidět s lyrou v průběhu celého filmu. Jak bylo uvedeno výše, ještě jako vyhnanec plánoval odejít do Řecka a stát se hudebníkem. Ve skutečnosti se pravděpodobně nic takového nestalo. Prameny o tom nic neříkají. Navíc ve skutečnosti pobýval Lucius ve vyhnanství v dětském věku, a tak sotva mohl plánovat něco takového. Dále ve filmu už má Nero sice jiné ambice, ale hudby se úplně nevzdává. Hraje o samotě ve chvílích, kdy se cítí opuštěný či smutný, ale také před publikem na veřejnosti.

Mezníkem ve filmu stejně, jako ve skutečnosti, byla smrt Agrippiny. Z vyprávění pramenů víme, že poté, co se Nero zbavil matčina dohledu a káravých poznámek ke svému jednání, ztrácel zábrany, které definitivně padly poté, co se zbavil i posledních osob, které se snažily udržet jeho chování v mezích, Burra a Seneky. Filmový Nero, přesvědčený, že ho Akté opustila a odešla do Řecka, podléhá svodům Poppaeji Sabiny. Z pramenů víme, že Poppaeu přivedl k Neronovi jeho přítel z mládí Otho, který ji nejdříve odlákal manželovi, aby se s ní sám oženil. Víme také, že právě Poppaea byla důvodem k rozchodu dvou přátel a posláním Othona pryč z Říma.³⁷⁹ Historicky přesné popsání tohoto příběhu ve filmu nenajdeme. Scénáristé postavu Othona vynechali a krásnou Poppaeu uvádí ke dvoru už ve chvíli, kdy se Nero stane císařem. Ten ji také označí za přítelkyni Octavie. Ženě se podaří získat přízeň Nerona i Akté a dále je vídána v jejich blízkosti. Zatímco ve filmu se Poppaea před lidmi vyjadřuje tak, že podporuje císaře v jeho úmyslu oženit se s Akté, v pramenech mu poměr s ní vyčítá.³⁸⁰ Jakmile Akté Nerona opustí, využije

---

³⁷⁸ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 61:33-82:30).

³⁷⁹ Tac. Ann., XIII, 45-46.

³⁸⁰ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 9:25-11:55).

svoji šanci a získá ho pro sebe. Stane se jeho milenkou a dává mu drogy, díky nimž se dle jejích slov egyptští faraoni cítili být bohy. Pod jejím vlivem se Nero mění. Císař se namísto reformování Říma věnuje tanci a zábavě. Marně ho Seneca vybízí k tomu, aby se vzchopil a začal pracovat. Nero místo vyjádření k reformám posílá senátorům list, ve kterém jim nařizuje účast na své svatbě s Poppaeou, kde se mimo jiné musí zúčastnit předstíraných gladiátorských zápasů.³⁸¹ Chování skutečného císaře Nerona vedlo ke vzniku rozsáhlého Pisonova spiknutí, jehož cílem bylo zabít císaře, a do kterého se zapojilo množství významných Římanů. Někteří z nich byli dlouho věrnými služebníky císaře. Nero z nich ale svým jednáním a svými zločiny udělal své nepřátele. Spiknutí, které je vylíčeno ve filmu, je podstatně menší. Je to spíše tajná schůzka pěti mužů, kteří došli k závěru, že císař musí být odstraněn. Této tajné schůzky se účastní i Seneca, který se marně snažil přimět císaře, aby se rozpomněl na to, co všechno chtěl uskutečnit, a aby pokračoval v práci, kterou začal. Jeho snažení ale bylo marné a on si uvědomí, že jeho vliv na císaře je stále slabší, a že on sám už zřejmě nemůže udělat nic, aby situaci zvrátil.³⁸² Podle pramenů chtěli spiklenci Seneku do svého plánu skutečně zapojit. On se ale v té době již vyhýbal dvoru a veřejnému životu, neboť si byl vědom, že jeho pozice se změnila, a že v okolí císaře je příliš mnoho lidí, kteří by ho rádi odstranili, a kterým císař až příliš pozorně naslouchal. Proto se odmítl setkat i s Pisonem. Přesto se ale po vyzrazení celé věci stal jedním z těch, kdo byli odsouzeni k smrti.³⁸³ Stejný konec čeká i Seneku ve filmu. Nero se dozvídá o tajné schůzce od Tigellina, který se jí účastnil. Senekova zrada ho šokuje a on se rozhodne všechny potrestat. Během svatby Nerona a Poppaeji tak Tigellinus zabije Porrida a Septima. Seneca zemře vlastní rukou, ovšem ne tak, jak popisují prameny, podle kterých se o rozsudku smrti dozví doma během večeře s přáteli, kde nakonec spáchal sebevraždu. Život filmového Seneky končí na stejném místě, kde rozmlouval s Neronem krátce poté, co se stal císařem. Císař sem svému učiteli přinese jako dar dýku, čímž mu vlastně sdělí, že je odsouzen k smrti. Ve filozofově tváři je v první chvíli výraz zděšení, nakonec ale učiní to, co je nevyhnutelné. Otevře si žíly a umírá.³⁸⁴

---

³⁸¹Tamtéž, (2. díl, 53:35-57:15).

³⁸² Tamtéž, (2. díl, 56:57-58:25).

³⁸³ Tac. Ann., XV, 48-61.

³⁸⁴ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 61:45-65:40).

Ve filmu je dán větší prostor čtyřem ženám, které hrály v císařově životě významnou roli. Především to byla jeho matka Agrippina, dále propuštěná otrokyně Akté a v neposlední řadě Neronovy manželky Octavia a Poppaea Sabina. Všechny tyto postavy mají svoje předlohy ve skutečných ženách, jejichž život byl nějakým způsobem spjat s osobou císaře Nerona.

Hlavní ženskou postavu ve filmu je Akté, kterou Nero poznal u Domitie Lepidy. Podle filmu byla dcerou Neronova vychovatele Apollónia. Zatímco Apollónius je postavou smyšlenou, o Akté se zmiňují prameny věnující se životu císaře Nerona. Mnoho informací nám ale o této ženě nedávají. Vypráví jen to, že to byla propuštěná otrokyně, do které se císař zamiloval a podle Suetonia se s ní chtěl oženit. Údajně kvůli tomu dokonce podplatil několik úředníků, kteří měli veřejně odpřisáhnout, že Akté je ve skutečnosti potomkem královského rodu.³⁸⁵ Podle Tacita se setkala do císařovy přízně někdy v roce 55 n. l. Součástí císařova života se tedy stala mnohem později, než uvádí film.³⁸⁶ Potvrzují také, že tento vztah byl příčinou napětí mezi císařem a jeho matkou, která nedokázala snést pomyslení, že její soupeřkou a možnou snachou je otrokyně. Vytýkala svému synovi poměr s otrokyní, ale podle pramenů tím jen posilovala jeho lásku k ní.³⁸⁷ O Akté se dále prameny zmiňují v momentě, kdy na scénu vstupuje Poppaea Sabina, která Neronovi vztah s propuštěnou otrokyní vytýkala.³⁸⁸ Prameny mlčí o tom, jestli Nero ve vztahu s Akté pokračoval i potom, co se jeho milenkou a později i manželkou stala Poppaea. Zmiňují ji až ve chvíli, kdy císař zemře. Podle pramenů totiž byla Akté jednou z žen, které uložily jeho ostatky. Těch několik málo informací filmaři vzali, rozšířili a vytvořili z nich příběh. Historická fakta ale nelze libovolně měnit, a tak nebylo možné nechat filmové postavy Nerona a Akté žít šťastně až do smrti. Výsledek se změnit nedal. Přesto ale měli scénáristé dostatek prostoru, aby rozvinuli příběh císaře a propuštěnky ve vyprávění o nešťastné lásce, které se do cesty stavělo velké množství překážek a která sice neskončila jako v pohádce, nicméně významně zasáhla do života císaře Nerona. Vždyť pokud je Nero šťastný s Akté, je dobrým císařem. Když ho ale Akté opustí, ztratí vládce všechnu chuť do práce a na místo toho se začne propadat do temnoty. Podle mého názoru vytvořili tento příběh proto, aby vyhověli divákovi, který očekává, že hlavní hrdina prožije nešťastnou osudovou

---

³⁸⁵ Suet. Nero, 28.

³⁸⁶ Tac. Ann., XIII, 12.

³⁸⁷ Tamtéž, 13.

³⁸⁸ Tamtéž, 46.

lásku. Takový příběh u diváka vzbudí soucit. Navíc může v jeho očích alespoň zčásti zdůvodnit, jak se z muže, který zpočátku vystupoval jako spravedlivý vládce, který chtěl napravit Řím a vytvořit lepší svět, stal zločinec.

Kromě Akté je nejvýznamnější ženskou postavou filmu Agrippina. Vztah těchto žen, respektive Agrippinin nesouhlas se vztahem mezi Akté a jejím synem, zasahuje do děje filmu.

Filmová Agrippiny, stejně jako Agrippina skutečná, hrála v životě svého syna významnou roli. Osobám, které mu pomohly na vrchol, ovlivňovaly jeho činy, a které na vlastní kůži pocítily císařovu nenávist. Agrippinin život tak, jak ho líčí náš film, přesně neodpovídá tomu, co se o ní dozvídáme z pramenů, popřípadě z biografie A. A. Barretta. Některé události byly upraveny, jiné vynechány. Ovšem i tak si divák na základě zhlédnutí obou dílů může udělat poměrně přesnou představu o této ženě. Filmová i skutečná Agrippina je silná žena, která přesně ví, co chce, a tvrdě jde za svým. Ona sama v římském světě vládnout nemohla, ale mohla získat moc prostřednictvím jiných. Po svém návratu z vyhnanství Agrippina rozehrála hru, jejímž cílem bylo udělat z jejího syna císaře. Ve filmu je vynecháno Agrippinino druhé manželství s Passienem Crispem. Agrippina se stává rovnou manželkou císaře a začíná připravovat cestu pro svého syna, který se má podle věštby, kterou si vyslechla ve vyhnanství, stát císařem. To se jí skutečně podaří, ale jak již bylo řečeno výše, nenaplní se její představy o tom, že bude vládnout spolu se synem. Jejich vztah se tak zhoršuje, až se změní v nenávist. Nakonec to skončí tragédií.

Smrt Agrippiny je vyličeána zjednodušeně. Ve filmu, stejně jako ve skutečnosti, se Nero cítil matkou omezován. Agrippina se skutečně snažila syna řídit, a když se jí vzepřel, rozhodla se přimět ho poslušností vydíráním. Svým jednáním podepsala ortel smrti nevinnému Britannikovi, který, aniž by to mohl nějak ovlivnit, se stal jen šachovou figurkou v nebezpečné hře palácových intrik. Jeho smrt byla důležitým momentem jak ve skutečnosti, tak ve filmu. Agrippina totiž neváhala vyhrožovat svému synovi tím, že pokud neudělá to, co chce ona, postará se o to, aby se do čela říše postavil Claudiův vlastní syn. Nero nechtěl dopustit, aby nad ním jeho matka měla takovou moc. Agrippina ho svým jednáním navíc upozornila na to, že dokud bude Britannicus naživu, bude pro něj představovat hrozbu. Proto musel bratra odstranit. Zatímco v pramenech je Britannikovi podán jed v nápoji, ve filmu

Britannicus náhle zemře poté, co vejde do senátu. Nero později Akté přizná, že ho nechal zabít.³⁸⁹

Britannikovou smrtí Agrippina přišla o svůj trumf, rozhodně se ale nehodlala vzdát. Skutečná Agrippina, vykázaná ode dvora a opuštěná přáteli, hledala spojenkyni ve své snaše Octavii. Filmová Agrippina naopak sebevědomě přijde do paláce, kde předstoupí před svého syna, kterému pyšně oznámí, že díky ní, ho Claudiova nezveřejněná poslední vůle nijak neohrožuje, protože ji už dávno zničila. Skutečnost, že syn, který se cítil zahrán do slepé uličky a zabil nevlastního bratra, nechala Agrippinu chladnou. Britannikova smrt ji nijak nezasáhla, pro ni to bylo jen něco nezbytného, co Nero musel udělat, aby se zbavil nebezpečí, a také aby poznal, co znamená být císařem.³⁹⁰ Důsledkem Britannikovy smrti ale byla i ztráta Akté, která se nedokázala smířit s tím, že Nero neváhá kvůli udržení moci zabíjet nevinné. Její odchod je tím, co definitivně zničí vztah mezi císařem a jeho matkou. Nero ve své matce vidí překážku k tomu, aby mohl být skutečným vládcem, který bude moci změnit Řím tak, jak si to představoval. Rozhodne se tedy matky zbavit. Agrippinin konec je mnohem rychlejší než ve skutečnosti. Živý císař nejdříve přemýšlel, jak matku zabít, aby na něj nepadlo podezření. Zinscenoval dojemnou scénu, při které předstíral smíření a připravil úplné divadelní představení, kdy měla jeho matka zemřít při nehodě na moři. Ani když jeho plán selhal a bylo nanejvýš pravděpodobné, že matka jeho lest prohlédla, neodvážil se císař matku zabít jen tak. Využil příležitosti, která se mu naskytla, když k němu přišel její člověk, aby mu vyřídil, že matka bez úhony přežila neštěstí na moři. Poslovi byla podstrčena zbraň. Dále byla vymyšlena lež o tom, jak Agrippina poslala vraha na vlastního syna, který však byl šťastným řízením osudu zachráněn. Za tento čin pak byla odsouzena k smrti. Anicetus s několika vojáky odešli do jejího domu, aby ji zbavili života.³⁹¹ Tento příběh scénáristé vynechali. V jejich podání byl rozsudek vynesena nad Agrippinou v návalu vzteku, kdy Nero, nešťastný ze ztráty Akté, vykřikne na Tigellina, že si přeje, aby jeho matka zemřela. Ten neváhá a okamžitě odejde vyplnit přání císaře. Marně Seneca Nerona vybízí, aby svého kata zavolal zpátky. Císař se

---

³⁸⁹ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 37:45-39:30).

³⁹⁰ Tamtéž, (2. díl, 40:15-41:55).

³⁹¹ Tac. Ann., XIV, 3-8.

rozhodl. Když Agrippina uvidí Tigellina, pochopí, že přichází, aby se naplnila věštba, podle níž má za synův úspěch zaplatit vlastním životem.³⁹²

Další ženou, která je spjata s císařem Neronem, je Octavia. Osud Claudiovy a Messalininy dcery byl ve skutečnosti mnohem tragičtější, než jak ho divákům představují scénáristé filmu. Octavia se ve filmu do Nerona zamilovala a snažila se mu přiblížit. Záminkou měla být např. její žádost, aby ji naučil hrát na lyru. Věděla totiž, jak hudbu miloval. Agrippina se pak postarala o to, aby byla zasnoubena s jejím synem. Z pramenů nevíme, jak se Nero stavěl k vyhlídce na sňatek s Claudiovou dcerou, ani jaký byl jeho vztah k ní před tím, než se vzali. Pociťoval k ní odpor už tehdy? Byla mu lhostejná? Nebo k ní pociťoval bratrskou lásku, která se změnila až poté, co se stala jeho zákonnou manželkou? A jaký byl ve skutečnosti vztah Octavie k snoubenci a později manželovi? To už se dnes zřejmě nedozvíme. Stejně tak jako se nedozvíme, co bylo důvodem k odporu, který k ní Nero podle tvrzení pramenů cítil. Podle filmu se Nero s Octavií oženil jen pod nátlakem, který na něj vyvíjela jeho matka a Seneca. Jejich manželství ale bylo jen formální. Nero hned svatební noc strávil raději s Akté, které se snažil vysvětlit, proč nakonec se sňatkem souhlasil.³⁹³ Ihned poté, co se stává císařem, se Nero rozhodne s Octavií rozvést. Ona se ho sice snaží přesvědčit, aby to nedělal, ale Nero stále miluje Akté a Octavii chce dát šanci na štěstí s někým jiným. Filmaři se drží skutečnosti, i co se týče důvodu k rozvodu, kterým byla údajná Octaviina neplodnost. Zatímco ve filmu se nechal rozvést proto, aby se mohl oženit s Akté, podle pramenů byla důvodem rozvodu Neronova druhá manželka, Poppaea Sabina. Navíc ve skutečnosti se k tomuto kroku odhodlal až poté, co se zbavil matky, Seneky i Burra. Ve filmu Octavia poté, co bylo zrušeno její manželství, odešla z Říma.³⁹⁴ Ve skutečnosti žila pod dohledem ve vile v Kampánii. Filmaři ale její další osudy vylíčili poněkud jinak, než jak tomu bylo ve skutečnosti. Podle pramenů se Octavia stala obětí závidivosti a žárlivosti Poppaeji. Její bývalý manžel jí připravil skutečně krutou smrt z rukou svých služebníků. A jakoby nestačilo jen jí násilím otevřít žíly a ponořit ji do horké vody, aby zemřela co nejrychleji, ještě jí usekli hlavu, kterou pak jako trofej přivezli

---

³⁹² *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 43:30-46:30).

³⁹³ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (1. díl, 73:02-78:15).

³⁹⁴ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 6:35-9:25).

císaři, kde se na ni mohla podívat Poppaea.³⁹⁵ Film *Nerona* z toho zločinu částečně očisťuje, a divákovi předkládá dojemnou verzi, v níž se mladá žena nedokázala smířit s tím, že ztratila svého muže, který se rozhodl oženit se s jinou, navíc propuštěnou otrokyní. Z nešťastné lásky se pak sama rozhodne ukončit svůj život a utopí se.³⁹⁶

Ve filmu samozřejmě nemohl být z děje vynechán rozsáhlý požár, který zachvátil Řím. Jak bylo uvedeno výše, právě tato událost byla zpracována např. i v románu *Quo Vadis?* Henryka Sienkiewicze, na jehož základě pak vzniklo několik filmových zpracování. Podle pramenů císař požár sledoval a zpíval přitom.³⁹⁷ Ve filmu sedí uprostřed velkého sálu ve svém paláci a hraje na lyru. Stejně jako v pramenech, tak i ve filmu se Nero po skončení požáru rozhodl splnit svůj sen o novém a krásnějším Římě, v jehož centru měl být nádherný císařský palác ze zlata s otočnými stropy, obklopený vinicemi a lesy s divokou zvěří atd. I ve filmu se ale musel nejdříve postarat o to, aby lid dostal někoho, komu by se mohl pomstít za neštěstí, které ho potkalo, a nepřičítal vinu jemu. Na Poppaejin návrh se rozhodne obvinít křesťany, kterým obyvatelé Říma nedůvěřovali. Zatímco jsou křesťané zatýkáni, Nero vystupuje před publikem jako hráč na lyru a zpěvák. Po jeho vystoupení Poppaea upadne a zemře i se svým nenarozeným dítětem.³⁹⁸ Přestože prameny se shodují v tom, že Nero svoji manželku zabil, scénáristé ze zločinu udělali jen nešťastnou nehodu. I tentokrát tedy filmaři vylepšili císařův obraz. Proč se snaží očistit Neronův obraz v očích diváků? Udělali to v případě smrti Octavie i v případě Poppae. Snaží se snad změnit vnímání jeho osobnosti? Je možné, že ve filmu se záměrně snaží působit na diváka tak, aby s ním soucítil a nakonec byl otevřenější souhlasit s myšlenkou, kterou pronese Akté v závěru filmu, když *Nerona* pohřbívá? Tvrdí zde, že Nero své město nezapálil, že chtěl udělat Řím spravedlivější.³⁹⁹ Vraťme se ale zpět do chvíle, kdy zemře Poppaea. Film se s prameny shoduje v tom, že císař pro svoji manželku velmi truchlil. Co je ovšem zřejmě jen výplod fantazie, je scéna, kdy nešťastný Nero na Tigellinovu radu přivede Pavla z Tarsu, aby učinil zázrak a oživil ji. Když to apoštol nedokáže, odsoudí císař křesťany k smrti a nechá

---

³⁹⁵ Tac. Ann., XIV, 64.

³⁹⁶ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 32:15-32:54).

³⁹⁷ Suet. Nero, 38.

³⁹⁸ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 69:00-78:50).

³⁹⁹ Tamtéž, (2. díl, 90:40-91:30).

je upálit na křížích podél cesty k Římu.⁴⁰⁰ Ve skutečnosti Poppaea zemřela až rok po požáru Říma. Nero také nenechal všechny křesťany upálit. Jejich utrpení bylo mnohem větší a ti, kdo neskončili na kříži, byli rozsápáni zvěřmi.⁴⁰¹ Požár Říma a následné odsouzení křesťanů je poslední událostí, kterou film popisuje před tím, než děj přeskočí události až do chvíle, kdy císař padne.

Po upálení křesťanů film přeskočí přímo do roku 68 n. l. Do chvíle, kdy Galba přebírá moc. Propuštěnec Pallas převrat chladně komentuje slovy, že se jen opakuje to, co už tu bylo, a zuřící Tigellinus pobíhá po paláci a marně hledá císaře. Nero už ale v té době v paláci není. Bloudí ulicemi, opuštěný, bez stráží, jen s koněm. Prochází městem jako zlomený člověk, kterému se zhroutil sen, jako člověk, který ztratil vše, co měl, a který nyní neví jak dál. Zatímco na začátku druhého dílu procházel ulicemi obklopen stráží a lid jásal, nyní po něm tentýž lid začne házet jídlo. Císaři tedy nezbylo nic jiného než vsednout na koně a ujet z města.⁴⁰² Tento skok je dle mého názoru příliš velký. Divák se z předchozích scén vůbec nedozvídá, jak je možné, že císař byl najednou svržen. V jedné scéně Nero plánuje výstavbu spáleného města, vystupuje před veřejností coby hudebník a slaví úspěch, upaluje křesťany a najednou všemi opuštěn prchá, zatímco na jeho místo usedá někdo jiný. Pozorný divák se zcela jistě musí ptát, jak je možné, že věrný Tigellinus najednou nechrání svého vládce, proč předává říši někomu jinému.

Podle pramenů odjel Nero tajně s několika věrnými, kteří mu ještě zbyli, do domu jednoho z propuštěnců, ve kterém se chtěl ukrýt a teprve když zjistí, že je jeho úkryt prozrazen, a že mu hrozí krutá smrt umrskáním, uposlechne rad svých věrných, aby raději dobrovolně skončil svůj život a zabránil tak veřejnému ponižení. V rozhodnou chvíli mu ale museli pomoci.⁴⁰³ Filmový císař Nero o svůj život s nikým nesmlouvá, ani se nikde neskrývá. Odjíždí na místo, kde se dříve scházel s Akté a kde si se slzami v očích sám otevře žíly na ruku.⁴⁰⁴ Skutečný Nero byl ve chvíli, kdy umíral, nalezen *centurionem*, který jen předstíral, že ho chce zachránit. Císař jeho úmysly neprohlédl, a než zemřel, ocenil jeho domnělou věrnost.⁴⁰⁵ Ve filmu je umírající císař Nero nalezen Akté. Na rozdíl od skutečného Nerona neběduje

---

⁴⁰⁰ Tamtéž, (2. díl, 79:05-85:25).

⁴⁰¹ Tac. Ann., XV, 44.

⁴⁰² *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 85:25-87:45).

⁴⁰³ Suet. Nero, 49.

⁴⁰⁴ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 87:45- 89:45).

⁴⁰⁵ Suet. Nero, 49.

nad svým osudem. Filmoví tvůrci se v tomto bodě nedrželi svědeckví pramenů, podle kterých se císař v posledních chvílích života projevoval jako slaboch. Svého hrdinu nechali pronést jedinou větou, a to žádost o odpuštění. Akté mu vše odpouští a Nero umírá. Filmový Nero tedy na rozdíl od toho skutečného litoval svých činů.⁴⁰⁶

V úplném závěru zapaluje Akté Neronovu pohřební hranici. Drží se tím svědeckví pramenů, podle kterých to byla právě Akté, kdo se postaral o Neronův pohřeb.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁶ Tamtéž, (2. díl, 89:55-90:35).

⁴⁰⁷ Suet. Nero, 50.

5. Didaktické využití filmu *Nero, císař římský*

V následující kapitole se budu zabývat problematikou historických filmů v hodinách školního dějepisu. Promítání filmů žákům není samozřejmě ničím novým, ovšem změnil se způsob, jak učitelé takový film vnímají a jak s ním pracují. V této části své práce nejdříve obecně popíši historický film jako didaktické médium. Poté analyzuji film *Nero, císař římský* z hlediska jeho využitelnosti v hodině školního dějepisu.

5.1. Historický film a jeho místo v hodině dějepisu

Chceme-li se zabývat historickým filmem a jeho využitím ve výuce, musíme si nejdříve ujasnit, co to vůbec film je. Podíváme-li se do slovníku, najdeme např. následující definici. „*Film je souhrnný pojem pro veškerou kinematografii s jejími technickými, uměleckými, komerčními a společenskými aspekty. Vedle tisku, rozhlasu a televize největší komunikační prostředek s velkým vlivem.*“⁴⁰⁸ Ve srovnání s jinými výrazovými formami je film velmi mladým druhem umění, který existuje jen něco málo přes sto let. Za tu dobu ale ušel velký kus cesty a získal si pozici jednoho z nejvlivnějších masmédií současnosti.

Počátky filmu spadají do devadesátých let 19. století. Vznik tohoto specifického druhu umění je spojen s průmyslovou revolucí a se jmény bratrů Lumiérových. Ještě před příchodem filmů nabízely lidem zábavu cirkusy, divadelní společnosti, kabarety apod. Svě příznivce měla zcela jistě i různá diorámata. Byl tu ovšem problém. Chtěli-li tehdejší divák zhlédnout ty nejlepší, největší a nejslavnější atrakce, musel za nimi většinou podniknout dlouhou a samozřejmě i finančně náročnou cestu. Naproti tomu kinematografie⁴⁰⁹ přinášela levnější a dostupnější možnost zábavy pro širší publikum. To také přispělo k její rostoucí oblíbě a nakonec z ní učinilo nejpopulárnější audiovizuální uměleckou formu.⁴¹⁰

Své místo našel film i ve školním prostředí. Historický film tedy není ve škole ničím novým. Změnil se ovšem přístup k jeho využívání. Dříve byl často použit spíše jako náplň hodin před prázdninami apod. Většinou přitom chybělo didaktické využití. Dnes je tomu jinak. Historický film je zařazován do hodin školního dějepisu jako didaktické médium, které žákům usnadňuje vytvořit si historickou představu. To je v hodinách dějepisu velmi důležité, protože žákům chybí bezprostřední historická

⁴⁰⁸ *Universum: všeobecná encyklopedie. 3. díl, F-H.* Praha 2008, s. 63.

⁴⁰⁹ Filmové umění, filmová produkce.

⁴¹⁰ BORDWELL, D. – THOMPSONOVÁ, K., *Dějiny filmu*, Praha 2007, s. 21.

zkušenost.⁴¹¹ Historické filmy jsou využívány při prezentaci nového učiva či upevňování nebo shrnutí již získaných vědomostí. Nermalou zásluhu na tom má i fakt, že některé instituce, jako např. Česká televize či Ústav pro studium totalitních režimů se v poslední době aktivně věnovaly otázce využití audiovizuálních vzdělávacích materiálů a didaktickému využití filmu vůbec. Podpořily tak trend zavádění historických filmů do hodin dějepisu.⁴¹²

U historických filmů rozlišujeme několik žánrů. Nejprve jsou tu filmové dokumenty, což jsou vlastně dobové filmové nahrávky. Dále existují dokumentární filmy, které pojednávají o nějaké historické události. Součástí dokumentárních filmů jsou i autentické domovní snímky, komentáře apod. Zřejmě nejširší publikum mají historické hrané filmy, které vypráví skutečný či smyšlený příběh a historie mu přitom vytváří kulisu. Zvláštní skupinu pak tvoří filmy vytvořené přímo pro dějepisné vyučování.⁴¹³

Přínosem využití didaktické techniky je usnadnění procesu osvojování látky žákům, neboť je pro ně zajímavější a názornější.⁴¹⁴ K nepopiratelným kladům patří to, že napomáhá žákům vytvořit si ucelenou představu o probírané době. Žáci tedy jen neopakují fakta, která jim zprostředkuje učitel, ale získají povědomí i o tom, jak se lidé oblékali, jak vypadaly jejich domovy a města. Z některých filmů získají i představu o tom, jak se v tehdejší době mluvilo. Nespornou výhodou je i to, že historické filmy jsou často velmi emotivní. Mohou tedy na žáky silně zapůsobit, probudit v nich empatii atd.⁴¹⁵ Nesmíme zapomenout, že historické filmy často vypovídají spíše o tom, jak ono téma vnímala doba, ve které film vznikl. Tato skutečnost ovšem nemusí být na škodu, spíše naopak. Žáci díky tomu mohou sledovat odlišná vnímání jedné události v různých dobách či režimech. Krom toho může být ono ideologické zabarvení podnětem k diskuzi o tom, jak byl film použit k propagandě.⁴¹⁶

Nespornou výhodou filmu je to, že pro žáky je mnohdy atraktivnější, než pouhý výklad učitele. Mluvíme tedy o značném motivačním potenciálu historických filmů. Zapojení filmu do výuky má výhody i pro učitele, kterým otevírá možnosti pro

⁴¹¹ GRACOVÁ, B. – LABISCHOVÁ, D., *Příručka ke studiu dějepisu*, Ostrava 2008, s. 71.

⁴¹² ČINÁTL, K., *Film ve výuce dějepisu*. [online]. Praha Goethe institut. Dostupné z WWW: http://www.goethe.de/ins/cz/pro/grenzstreifen/Film_ve_vyuce_dejepisu.pdf (22. 11. 2014).

⁴¹³ PANDEL, H. J., – SCHNEIDER, G., *Handbuch Medien im Geschichtsunterricht*, Schwalbach/Ts.2005, s. 367-368.

⁴¹⁴ JULINEK, S. a kol., *Základy oborové didaktiky*, Brno 2008, s. 201.

⁴¹⁵ GRACOVÁ, – LABISCHOVÁ, c. d., s. 123.

⁴¹⁶ ČINÁTL, c. d.

využití různých metod výuky. Ty jsou také efektivnější, než když učitel vykládá žákům látku a oni se snaží si ji zapamatovat. Filmy nebo jen vybrané scény poskytují větší prostor k interakci mezi žáky, a také jejich intenzivnější a aktivnější zapojení do výuky. Žáci přestávají být pouhými pasivními posluchači učitelem prezentované látky.⁴¹⁷

Zařazení filmů do hodin dějepisu má vedle výše zmíněných kladů i svá úskalí. Historický film je umělecké dílo, historická realita upravená spisovatelem, scénáristou či režisérem. Chceme-li jej zařadit do výuky, musíme ho podrobit kritice a především se zjištěnými chybami a nepřesnostmi pracovat, aby si je žáci nezafixovali.

Hrané historické filmy tvoří vlivnou součást historické kultury a podle průzkumů kulturní paměti patří film ke klíčovým médiím ovlivňujícím kolektivně sdílené vědomí. Audiovizuální média jsou navíc neoddělitelnou součástí dnešního života. Není tedy žádným překvapením, že podle průzkumů jsou nejpreferovanějším zdrojem informací a mají větší vliv na vytváření historického povědomí, než výuka dějepisu ve škole. Z tohoto pohledu můžeme film vnímat jako klíčový prostředek sloužící ke kultivaci historického vědomí žáků, což je vzdělávací cíl stanovený v kurikulu.⁴¹⁸

5.2. Využití filmu *Nero, císař římský* v hodině dějepisu

Na tomto místě bych se ráda věnovala možností, jak v hodině školního dějepisu využít film *Nero, císař římský*.

Ve dvou dílech je divák přenesen do období antického Říma, které dnes označujeme slovem *principát*. Výuka dějin římského císařství je na základních školách zařazena do 6. ročníku, během kterého se žáci seznamují s dějinami pravěku a starověku. Podíváme-li se do různých učebnic dějepisu pro tento ročník základních škol, zjistíme, že existují rozdíly v prostoru, který je vládě císařů Caliguly, Claudia a Nerona poskytnut. Dnes poměrně rozšířená učebnice dějepisu nakladatelství Fraus nezmiňuje ani jednoho z výše zmíněných vládců. V učebnici dějepisu vydané v nakladatelství SPN je každému z těchto panovníků věnováno několik řádků. Žáci

---

⁴¹⁷ ČINÁTL, c. d.

⁴¹⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha 2007, s. 43. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf> (24. 11. 2014).

se z nich dozvědí především to, jaký byl ten či onen panovník jako člověk.⁴¹⁹ Učebnice dějepisu nakladatelství Nová škola císaře Caligulu a Claudia nezmiňuje, zato je tu věnován poměrně velký prostor vládě císaře Nerona. Jeho osobnost je tu nastíněna pomocí ukázky ze Suetoniovy knihy *Životopisy dvanácti císařů*. Text učebnice se dále věnuje především křesťanům a jejich pronásledování právě za Neronovy vlády. Autoři učebnice nezapomněli uvést ani podezření, že tím, kdo nechal zapálit Řím, byl sám císař Nero.

Film *Nero, císař římský* je pojat především jako příběh nešťastné lásky dvou mladých lidí, Nerona a Akté. On se narodil jako urozený Říman, který byl na nějaký čas odsouzen k vyhnanství. Později se stal členem císařské rodiny a nakonec samotným císařem římským. Ona vyrostla jako otrokyně. Jejich štěstí se do cesty postaví palácové intriky a touha po moci, které je nejen rozdělí, ale jednoho z nich zcela zničí. Zpracování milostného příběhu samozřejmě není tím, kvůli čemu se učitel rozhodne zařadit film do hodiny. To, co ho na tomto filmu zajímá je zpracování nejdůležitějších událostí a nejnámějších příběhů spjatých s postavami tří císařů, kteří ve filmu vystupují. Najdeme zde sice řadu historických nepřesností, ovšem to nebrání tomu, aby žáci pochopili základní body týkající se hlavních postav a vytvořili si o nich představu. Díky tomu je možné film, přesněji jeho části, použít v hodině školního dějepisu jako názornou pomůcku, která doplní výklad učitele.

5.3. Vybrané sekvence filmu

Film, kterému je věnována tato práce, je samozřejmě příliš dlouhý na to, aby byl v hodině puštěn celý. Z hlediska výuky by to ani nemělo význam. Proto jsem se rozhodla vystříhat jen několik scén popisujících ty nejdůležitější události, ke kterým za vlády císařů Caliguly, Claudia a Nerona došlo. Mým cílem pro tuto hodinu ovšem nebylo jen seznámit žáky s událostmi týkající se politiky, ale také se pokusit přiblížit jim některé zvyky. Proto jsem vybrala i několik scén, které by měly žákům pomoci utvořit si představu o tom, co všechno bylo v tehdejší Římě možné atd. Výběr částí filmu určených pro výuku jsem prokonzultovala s Mgr. Markétou Boškovou, která učí dějepis na stejné škole jako já.

Abych mohla v jedné hodině pustit všechny scény, které jsem se rozhodla použít, a zároveň měla dostatek času ke kontrole pracovního listu a diskuzi o filmu, byla jsem nucena upravit i některé mnou vybrané sekvence. Vystříhala jsem tedy vše, co

---

⁴¹⁹ Viz příloha č. 5. 1 (Dějepis 6 pro základní školy – Pravek a starověk).

bylo dle mého názoru nepodstatné. Vzhledem k věku žáků jsem se také rozhodla vyvarovat se všech replik a scén, které by mohly být považovány za drastické či jinak nevhodné, jako např. vražda Caliguly.

1. část – Vláda Caliguly

První scéna této části se odehrává v paláci za vlády císaře Caliguly. *Praetoriáni* do velkého sálu přivádí císařovu sestru Agrippinu. Žena stojící před trůnem, senátory a vznešenými patriciji je neupravená, jen v noční košili a na obličejí má modřinu. Když stane před Caligulou, vidí, že drží jejího malého syna. Caligula sestru obviní, že se účastnila spiknutí namířeného proti němu a chtěla získat jeho říši. Poté jí oznámí, že bude poslána do vyhnanství.

Caligula: „Rozhodl jsem se, že tě pošlu do vyhnanství. Dožiješ svoje dny na ostrově, který bude tak odlehlý, že se nenajde ani jediná živá duše, která by ucítila zápach tvého rozkládajícího se těla, až se na ně začnou slétat supové.“

Po vynesení tohoto rozsudku Burrus Agrippinu s chlapcem odvádí, ale Caligula je ještě zastaví a oznámí, že Nero bude matce odebrán.

Caligula: „Nero zůstane u tety Domitie, která ho naučí úctě k Římu a jeho císaři.“ Matka se synem tak byli na několik let rozděleni.

Další scéna, kterou jsem vybrala, představuje dnes zřejmě nejslavnější událost spojenou s osobou císaře Caliguly. Děj se odehrává v senátu. Tři senátoři, Septimus, Porridus a Claudius, si nenápadně povídají o poměrech v Římě, přesněji o jednání císaře Caliguly.

Porridus: „Zabijí jenom z pouhé výstřednosti. Zabavuje veškerý majetek. Hrozí, že prodá naše ženy, aby naplnil své truhlice. Pije, bere drogy, je už na půli cesty k Hádu.“

Septimus: „Však tam taky brzy dojde, to mi věř. Zbabělost má mnoho příčin. Strach ze smrti, z bolesti, lásku k postavení či majetku. Ale pokud jsou zbabělci sužováni strachem, potom je možné cokoliv.“

Další diskuze je přerušena příchodem *praetoriánů* a ohlášením příchodu císaře. Ten do senátu vjíždí na bílém koni. **Caligula:** „*Incitatus*, nový senátor Říma. Berte ho jako sobě rovného při všech jednáních.“ Senátoři nejdříve jen mlčky poslouchají, ale nakonec odmění Caligulovo rozhodnutí potleskem, i když z jejich tváří lze vyčíst rozpaky.

Poslední část věnující se osobě císaře Caliguly, je věnována jeho konci. Účelem scény je, aby si žáci uvědomili, že i nejmocnější muži říše mohli být za určitých podmínek připraveni o moc i o život. Dále na této scéně demonstrují moc, kterou měli *praetoriáni*. Jak již bylo popsáno výše, Caligulova smrt byla násilná. Císař se v doprovodu *praetoriánů* vydává do nevěstince. Jeho stráž ho navnadila slibem výjimečných zážitků. Je to ovšem jen záminka. Jakmile císař projde budovou, je obstoupen a nakonec probodnut vlastními ochránci.

2. část – Vláda Claudia

První scénu této části jsem zvolila proto, abych žákům prezentovala jeden z příběhů císařského Říma. Tentokrát se týká toho, jak se Claudius stal císařem. Claudius zde vyjde zpoza závěsu a Burrus mu podává zlatý vavřínový věnec se slovy, aby si ho vzal. Stejně tak Claudia pobízí i jeho manželka Messalina. Claudius věnec nakonec váhavě vezme z Burrových rukou a položí si ho na hlavu. V té chvíli Burrus zvolá „*Ať žije Claudius, císař římský.*“

Další scéna se odehrává v paláci ve velkém sále. Před Claudia, císařovnu Messalinu, senátory a vznešené Římany předstoupí Nero a Agrippina, kteří se po nástupu nového císaře mohli vrátit zpět do Říma. Claudius nabídne Neronovi, že by pro něj rád něco udělal. Zatímco Messalina je přesvědčena, že už dostali víc než dost, Agrippina, která se v tu chvíli vloží do hovoru, má jasnou představu. Pro svého syna žádá vzdělání „*aby mohl jednou zasednout v senátu.*“ Způsob, jakým byl Nero dosud vychováván, mu totiž podle ní nezajistil vzdělání odpovídající jeho postavení. Vzápětí také žádala o to, aby se synovým učitelem stal filozof Seneca. Claudius i přes Messalinin protest souhlasí a nechá ho povolát z Korsiky, kde pobýval ve vyhnanství.

V následující scéně prochází ulicemi Říma slavnostní průvod. V jeho čele jdou Agrippina a Claudius, kteří se právě vzali. Tuto událost komentují senátoři Septimus a Porridus.

Septimus: „*Ted' je jejím manželem i strýcem. Claudius musel vydat zvláštní zákon, aby se ten sňatek stal právoplatným.*“

Porridus: (záběr na uzel na Agrippininých šatech) „*Podarí se mu ten gordický uzel rozetnout?*“

Septimus: „*Nebude to ani zkoušet. Tohle je politika a ne románek.*“

V dalším záběru stojí novomanželé před lidem Říma a Claudius veřejně oznámí, že se rozhodl adoptovat Agrippinina syna.

Claudius: „*Tento den je radostnější, než jste čekali. Nero! (Nero předstoupí) Prohlašuji, že jsem se rozhodl adoptovat tohoto skvělého mladého muže za svého syna, Lucia Claudia Nera.*“⁴²⁰

Ze scény následující po svatbě Claudia a Agrippiny se žáci dozvídají o tom, že se Nero měl oženit s Octavií. Nebyl to ovšem sňatek z lásky a Nero sám si ho ani nepřál. Nechal se však přesvědčit svojí matkou, která ve svazku viděla posílení svých i synových pozic.

Agrippina: „*Upevni své pouto s císařem. Vezmi si Octavii. Přijmi tu milující dívku.*“

V dalším úseku je spojeno hned několik významných událostí. První z nich se týká ovládnutí Británie. V první scéně, kterou žáci uvidí, Claudius triumfálně projíždí Římem, oslavován davem i senátem. Právě se vrátil z tažení do Británie, kterou se mu podařilo získat.

Další událost v tomto úseku se týká úpravy nástupnictví. Žáci tedy vidí scénu, ve které Claudius oznamuje manželce, že se rozhodl změnit závěť a ustanovit svým následníkem Britannika.

Claudius: „*Sepsal jsem novou závěť. Brzy bude veřejně vyhlášena.*“

Agrippina: „*Vždycky mi šlo jenom o naše syny. Právě tak jako tobě.*“

Claudius: „*Proto jsem chtěl, abys byla první, kdo to ví. Nero je aspoň podle zákona můj nejstarší syn. Ale nemohu pominout právo krve a rodiny. Ne Nero, ale Britannicus bude císařem.*“

Poslední scéna tohoto úseku se věnuje obecně rozšířené verzi toho, jak císař Claudius zemřel. Žáci tak uvidí scénu, ve které je císařská rodina u stolu. Claudiovi jsou právě přineseny houby. Když je sní, zhrouť se v křečích a před očima všech umírá. Agrippina neváhá a rychle zničí Claudiovu závěť, podle které je císařovým nástupcem Britannicus.

3. část – Vláda Nerona

V první scéně této části vystoupí Seneca před shromážděný lid, aby mu oznámil, že starý císař Claudius zemřel a dle jeho vůle se novým vládcem stává Nero.

---

⁴²⁰ Ve filmu je používán nesprávný tvar jména Nero.

Seneca: „*Senátoři, vojáci a lidé římský! Claudius, váš císař, je mrtev. Selhání jeho velkého a šlechtného srdce připravilo Řím o jeho otce. Ale ve své moudrosti stačil ještě před smrtí císař jmenovat svého nástupce. Posledního potomka božského Augusta, muže milovaného senátem i římským lidem, Lucia Claudia Nera.*“

Lid po vyslechnutí zprávy o novém císaři propukne v jásot.

V další scéně dochází k rozvodu Octavie s Neronem. Žáci se tedy dozvědí nejen to, že císař Nero anuloval svůj první sňatek, ale i to, co mohlo být ve starověkém Římě příčinou k tomu, aby bylo manželství rozvedeno.

Octavia: „*Já, Octavie, jež neprodila ani syny ani dcery, přiznávám neplodnost ze své strany. Přijímám usnesení consulů anulovat náš sňatek.*“

Cílem dalšího úseku je ukázat žákům, že Nero nebyl vždy takový, jakého ho dnes obecně vnímáme, tedy zhýralec a vrah, ale že na počátku jeho vlády to v některých ohledech vypadalo, že Nero je dobrý člověk a mohl by být i dobrým vládcem. Proto jsem použila scénu, ve které se objeví gladiátoři, kteří mezi sebou bojují. Ve chvíli, kdy jeden z nich zvítězí, dav hlasuje proto, aby byl zabit, ale císař zvedá palec nahoru. Poté odejde přímo k bojovníkům a promluví k lidu.

Nero: „*Lide římský, hovořím teď ke každému z vás. Co kdyby tento muž byl vaším bratrem? Co kdyby byl vaším synem? Ušetřil jsem tyto životy, protože nechci pod svým jménem prolévat krev. Ale dopřeju vám zábavu. Uspořádám jedno sto dní her.*“

Porridus: (v hledišti k Septimovi) „*Ale kdo to zaplatí?*“

Septimus: „*No přece on.*“

Nero: „*Za 7 dní vám chci představit Neronie. ... Budou to souboje v gymnastice, jezdeckví, zpěvu a hudbě. A každý římský občan dostane z mé vlastní pokladny vyplaceno celkem 400 sesterciů.*“

V dalších dvou úsecích už žáci mohou zaznamenat změnu. V první scéně se Nero rozhoduje odstranit Britannika, protože by ho mohl připravit o titul císaře.

Nero: (k Senekovi) „*Pokud chci zůstat císařem, musím zavraždit bratra. Je to tak?*“

Hned v následující scéně pak odsuzuje k smrti svoji vlastní matku, protože nehodlá dále snášet její neustálé zásahy do svého života, a také její touhu po moci.

Nero: „*Chce rozhodovat úplně o všem. Jen císař, který je pánem sám sobě, může být pánem říše. Ale dokud má matka bude dýchat, nebudu mít možnost o ničem rozhodovat.*“

Následující část se odehrává nejdříve v lázních, kde se sejdou Seneca, Septimus, Porridus, Burrus a také Tigellinus. Septimus zde předčítá císařův poslední rozkaz, týkající se účasti senátorů na jeho svatbě a především na gladiátorských hrách, což samozřejmě vyvolává pobouření.

Septimus: „*Senátu se přikazuje účast na svatbě. Máme nařízeno tančit a zúčastnit se předstíraných gladiátorských klání. A to myslí vážně?*“

Seneca: „*Je neustále opilý. O nic se nestará.*“

Porridus: „*Řekni mu, ať se vzpamatuje.*“

Seneca: „*Zkusil jsem to. Zbytečně. On ... už mu nemohu pomoci.*“

Septimus: „*Pak nadešel čas jednat. Porride!*“

Senátoři se tedy rozhodují, že je nutné císaře odstranit. Tigellinus ale Nerona informuje o tajné schůzce i jejím obsahu. Nero je šokován především Senekovou účastí.

Nero: „*Seneca. Seneca také?*“

Tigellinus: „*Ten ze všech nejvíc.*“

Poté se děj přenese do místnosti, na jejíž zdi je vyobrazena mapa římské říše. Před ní se setkávají Nero a jeho učitel.

Nero: „*Nejsi na hostině? Cestu do Hádu tu asi nenajdeš.*“

Seneca: „*Tahle cesta je pro každého člověka jiná.*“

Nero: „*Nevadí. Septimus a Porridus na tebe počkají. Tigellinus je poslal napřed. Je to zvláštní, nemyslíš? Muž, který zavraždil mého otce, zůstal mým jediným přítelem. Proč si mě zradil?*“

Seneca: „*Proč? Proč jsi zradil naši práci?*“

Nero: „*Naše práce. Ta je u konce. A moje teď začíná. Dárek. Na rozloučenou.*“

Dárkem od císaře je nůž. V další scéně je pak záběr na Seneku, který leží mrtev a s podřezanými žilami na podlaze oné místnosti.

Další sekvence začíná ve chvíli, kdy Akté v noci běží po cestě vedoucí k Římu a vidí, že celé město hoří. V následujících záběrech jsou vidět domy v plamenech a vyděšení lidí v ulicích. Pak je záběr na sál v císařském paláci, kde Nero mlčky hraje na lyru.

Poté, co je požár uhašen, dozvídá se císař o škodách, které oheň způsobil.

Pallas: „*Pouze čtyři ze čtrnácti čtvrtí se zachovaly celé. Tři čtvrti zcela lehly popelem. Doposud neznáme přesný počet mrtvých.*“

Nero: „Postavíme Řím znovu, k jeho skutečné slávě. Z našich domů budou paláce. A z našich paláců příbytky bohů. A uprostřed všeho Domus aurea. Kolem jezera budou vinice, pastviny, a také lesy. Na tomto místě bude žít jednou divoká zvěř svobodně. Zdi obložíme zlatem a osázíme je drahými kameny. Střecha se bude otáčet. Pomalu, podle toho, jak se otáčí nebeská tělesa na obloze.“

Senátor: „A kam chceš nastěhovat svůj lid?“

Nero: „Peníze se někde najdou. Já svůj sen proměním ve skutečnost. Řím bude dokonalý.“

Pallas: „Pokud svůj plán uskutečníš, mohli by někteří lidé uvěřit, že si dal požár založit ty.“

Tigellinus: „Předejdi tomu, můj pane. Musíš najít viníka.“

Poppaea: „Spousta lidí nevěří křesťanům. Jejich prorok hlásal lásku a mír, ale plodil násilí. I v chrámu svého vlastního lidu.“

Nero: „No tak to tedy budou křesťané.“

V další scéně žáci uvidí císaře Nerona hrajícího a zpívajícího před publikem. Láska Nerona k umění a jeho touha být nejlepším zpěvákem a hráčem na lyru je známou a v dílech o něm popisovanou skutečností. Proto jsem se rozhodla ukázat žákům i tuto stránkou Neronovy osoby.

Poslední sekvence části věnované Neronovi znázorňuje konec císaře. K tomu došlo v roce 68 n. l., kdy císař postupně přicházel o své věrné, až se nakonec stal štvancem. V prvním záběru přijíždí do Říma generál Galba. Zatímco Pallas událost komentuje slovy „... nic, co by tu ještě nebylo“, Tigellinus Galbu přichází uvítat a předat mu město:

Tigellinus: „Generále Galbo! Řím je tvůj. Zajistil jsem ti podporu svých praetoriánů. Výměnou za to, že se nikdy, nikdy nebudeš plést do mých věcí. Je to jasné?“

Galba se ptá po Neronovi, který mezitím uprchl z Říma a odjel k řece na místo, kde se setkával s Akté. Na břehu řeky nejdříve hodí korunu do vody, a poté si otevře žíly a zemře.

5.4. Návrh hodiny dějepisu s využitím filmu *Nero, císař římský*

Vzhledem k tomu, že v době, kdy vznikala tato práce, jsem působila jako učitelka dějepisu na základní škole, měla jsem možnost nejen navrhnout hodinu, ve které by byl tento film použit, ale svůj návrh také prakticky vyzkoušet.

Mnou navržená hodina je určená žákům 6. ročníku základní školy. Vzhledem k prostoru, který je tomuto tématu vyhrazen tematickým plánem, jsem se rozhodla film použít jako doprovod k výkladu nové látky. Dále jsem se rozhodla využít toho, že ve dvou dílech je divákovi nastíněn příběh hned tří římských císařů, jejichž osudy jsou vzájemně propleteny. V hodině tak byla vyložena nejen látka týkající se císaře Nerona, ale i Caliguly a Claudia.

Do hodiny jsem zařadila i samostatnou práci. Žákům jsem vytvořila krátký pracovní list⁴²¹ (ve struktuře hodiny jen PL), který měli během sledování filmu částečně vyplnit. Nebezpečí zapojení filmu do výuky spočívá v tom, že někteří žáci nebudou filmu věnovat pozornost. Právě v tom spočívá jeden z významů pracovního listu. Učitel si jeho prostřednictvím může snadno ověřit, zda žáci během promítání dávali pozor. Ze stejného důvodu jsem se rozhodla pokládat kontrolní otázky i mezi jednotlivými částmi filmu. Návrh hodiny jsem vyzkoušela ve dvou třídách.

5.4.1. Struktura vyučovací hodiny

Potřebné pomůcky: dataprojektor, počítač, psací potřeby, pracovní list, školní sešit.

1) Organizace hodiny:

- Společné připomenutí látky minulé hodiny - vzniku *principátu* a osoby císařů Augusta a Tiberia.
  - Co si žáci pamatují z minulé hodiny?
  - Jakým jiným slovem by nahradili slovo *principát*? (*Císařství.*)
  - Kdo stál v čele říše? (*Císař.*)
  - Jak se jmenoval první císař? (*Augustus.*)
  - Jak se jmenoval jeho nástupce? (*Tiberius.*)
  - Kdo to byli *praetoriáni*? (*Zvláštní skupina vojáků*)
- Seznámení žáků s tím, jak bude hodina probíhat:
  - Přibližně polovinu hodiny budou žáci sledovat sestříhané úryvky z filmu, jehož děj učitel krátce nastíní.
  - Rozdání PL a vysvětlení jednotlivých úkolů. 1. a 2. úkol žáci vyplní během filmu.
    - V prvním cvičení jsou tři obrázky – kuň, houba a lyra. Žáci na základě toho, co uvidí ve filmu, připíší ke každému z těchto obrázků

---

⁴²¹ Viz příloha č. 5. 2 (Pracovní list).

jméno císaře, který je s obrázkem nějakým způsobem spjat, např. k obrázku koně mají připsat jméno Caliguly, protože tento císař údajně prohlásil senátorem koně.

- Ve druhém cvičení je úkolem žáků prokázat, zda porozuměli vztahům jednotlivých postav k císaři Neronovi.
- Poslední úkol budou žáci plnit až na konci hodiny.

2) Vlastní výklad:

- Prezentace s fotografiemi hlavních postav (kvůli lepší orientaci žáků během ukázek).
- Projekce filmu - rozdělen do tří větších úseků, které odpovídají vládám tří císařů. Po skončení každé části učitel pomocí kontrolních otázek zdůrazní nejdůležitější informace.

I. Doba vlády císaře Caliguly – film + výklad

- Císař se ve skutečnosti jmenoval Gaius Caesar. To slovo Caligula znamená botička a byla to přezdívka, kterou mu v dětství dali vojáci, protože nosil zmenšeninu jejich uniformy.
- Otázky k ukázkám:
  - 1) K čemu odsoudil Caligula svoji sestru a co udělal s jejím synem Neronem? (*Agrippinu poslal do vyhnanství a jejího syna dal na vychování k příbuzné Domitii.*)
  - 2) Koho údajně prohlásil senátorem? (*Koně.*)
  - 3) Jak zemřel Caligula? (*Zavražděn vlastní stráží.*)
- Po nástupu Caliguly to vypadalo, že na rozdíl od svého předchůdce Tiberia bude dobrým panovníkem. To se ale brzy změnilo. Existují teorie, že za to mohla nemoc, která poznamenala jeho psychiku. To už se dnes nedozvíme. Každopádně Caligula se stal tak krutým vládcem, že ho po čtyřech letech vlády odstranila jeho vlastní stráž.

II. Doba vlády císaře Claudia- film + výklad

- Císař Claudius byl strýcem zavražděného císaře Caliguly. Claudia držela jeho rodina v ústraní, protože koktal a kulhal. Považovali ho dokonce za hloupého. On byl ale ve skutečnosti velmi vzdělaný, zabýval se např. historií a dokonce byl i spisovatelem.
  - 1) Kde byl Claudius, když za ním přišli, aby se stal císařem? (*Za závěsem.*)

- Podle vyprávění historiků, se Claudius po zavraždění Caliguly skrýval za závěsem, protože se bál, že by ho mohli také zabít. Voják, který ho našel (pod lemem závěsu viděl jeho nohy) ho ale pozdravil jako vládce, a tak se Claudius stal císařem.
- Další otázky k ukázkám:
  - 2) Kdo byl Seneca? (*Filozof, učitel Nerona.*)
- Seneca byl slavný filozof. Můžete se o něm dočíst, že z funkce učitele Nerona nebyl vůbec nadšený. Přesto se později stal Neronovým rádcem a blízkým spolupracovníkem.
  - 3) V jakém vztahu byla Agrippina ke Claudiovi? (*Neteř.*)
  - 4) Proč bylo důležité, že Claudius adoptoval Nerona? (*Nero se tak mohl stát jeho nástupcem.*)
  - 5) Jak se jmenovala Neronova první manželka? (*Octavia.*)
- Octavia byla dcera Claudia, tudíž Neronova nevlastní sestra.
  - 6) Kterou zemi Claudius dobyl? (*Británii.*)
  - 7) Jak se jmenoval Claudiův vlastní syn? (*Britannicus*)
  - 8) Stačil Claudius zveřejnit svoji novou poslední vůli? (*Ne.*)
- V pramenech se dočtete, že závěť nebyla přečtena ani po pohřbu.
  - 9) Jaké jídlo jedl Claudius před tím, než zemřel? (*Houby.*)
- O císaři Claudiovi se tvrdí, že ho jeho manželka Agrippina otráвила houbami, když se císař začal vyjadřovat v tom smyslu, že lituje svého rozhodnutí adoptovat Nerona.
  - 10) Kdo se stal Claudiovým nástupcem? (*Nero.*)

III. Doba vlády císaře Nerona- film + výklad

- 1) Co bylo oficiálním důvodem Neronova rozvodu s Octavií? (*Její neplodnost.*)
- Ve skutečnosti se Nero s Octavií rozvedl proto, aby se mohl oženit se svojí milenkou Poppaeu Sabinou. Poppaea ale i tak na Octavii velmi žárlila. Nakonec se jí podařilo přesvědčit Nerona, aby svoji bývalou manželku nechal zabít. Octavii svázali, otevřeli jí žíly. Nakonec jí usekli hlavu, kterou poslali Poppaeji do Říma. Octavia zemřela ve věku dvaceti let. Do dvou týdnů se Nero oženil s Poppaeu.
- 2) Které další příbuzné nechal Nero zavraždit? (*Nevlastního bratra a svoji matku.*)

- Britannika, svého nevlastního bratra, nechal Nero otrávit, protože Agrippina mu vyhrožovala, že pokud nevyhoví jejím požadavkům, postará se o to, aby Britannicus usedl na trůn místo něj. Agrippinu Nero otrávit nemohl, protože údajně preventivně používala protijed. Přežila, i když pro ni nechal postavit loď, která se na moři rozpadla. Nakonec ji probodl jeho přítel.

3) Jak zemřel Seneca? (*Císař mu dal dýku, aby spáchal sebevraždu.*)

- Seneca se ve skutečnosti na spiknutí proti Neronovi nepodílel, ale i tak ho císař donutil k tomu, aby spáchal sebevraždu.

4) Co dělal Nero během požáru? (*Hrál na lyru.*)

5) Kdo byl obviněn ze založení požáru? (*Křesťané.*)

- Poté, co byli křesťané obviněni ze zapálení města, následovalo jejich zatýkání a odsouzení k smrti. Císař z poprav udělal podívanou. Římané se tak chodili bavit pohledem na to, jak jsou křesťané předhazováni šelmám, ukřižováni atd. Dodnes panuje přesvědčení, že tím, kdo dal Řím zapálit, byl ve skutečnosti Nero. Ovšem nezvratný důkaz nemáme.

6) Komu byla po pádu Nerona předána vláda nad Římem? (*Generálu Galbovi.*)

- Císař Nero svým jednáním popudil mnoho lidí. Krom vražd mu bylo vytýkáno především to, že veřejně vystupoval jako zpěvák a vozataj (závodil ve voze taženém koňmi). Vypuklo proti němu dokonce povstání. Odpadaly od něj legie a císař nakonec uprchl z města.

7) Jak skončil císař Nero? (*Spáchal sebevraždu.*)

- Císař Nero se sebevraždou dlouho otálel. Měl tehdy také říct: „*Jaký všestranný umělec ve mně hyne.*“⁴²² Zabít se odhodlal, až když se dozvěděl, že se blíží jeho nepřátelé, a že pokud ho zajmou, čeká ho smrt umrskáním. Tehdy se probodl dýkou. Když umíral, dostal se k němu jeden z vojáků, kteří ho hledali. Ten chtěl císaře zajmout živého, tak mu ucpal ránu. Nero si to mylně vykládal jako důkaz věrnosti.

- Společná kontrola 1. a 2. PL.
- Fixace učiva: Žáci nejdříve samostatně vyplní úkol č. 3 na PL. Poté společná kontrola. Nakonec si žáci PL vlepi do sešitu jako součást zápisu.

---

⁴²² Suet. Nero, 49.

3) **Zápis do sešitu:** Žáci si opíší z promítnuté powerpointové prezentace:

- Caligula
  - nástupce Tiberia
  - nejdříve vládl dobře X krutý císař
  - zavražděn
- Claudius
  - připojil jižní Británii
  - údajně otráven houbami
- Nero
  - považoval se za vynikajícího umělce
  - za jeho vlády došlo k požáru Říma
    - údajně zapálen samotným Neronem X z požáru obvinění křesťané→ popraveni
  - po vzbouření vojsk spáchal sebevraždu

4) **Shrnutí látky a závěr hodiny**

5.5. Reflexe hodiny:

Mnou vytvořenou modelovou hodinu jsem si prakticky vyzkoušela ve dvou třídách šestého ročníku základní školy. Vzhledem k tomu, že v obou třídách působím od září roku 2014 jako učitelka, měla jsem představu o tom, jak která třída pracuje, což mi sestavení hodiny ulehčilo.

Přestože jsem si v rámci přípravy vše prošla, abych zjistila, zda hodina časově vychází, měla jsem obavy z toho, jestli i s žáky opravdu všechno stihneme. Po hodině v 6. A, kde jsem hodinu prezentovala poprvé, tyto obavy zmizely. Nejenže jsme vše stihli, ale zbyl nám i dostatek času na otázky a diskuzi o filmu.

Hodina v 6. B proběhla podobně jako v 6. A. Změnila jsem jen jednu věc. Původně byl film upraven tak, že sestříhané scény tvořily jednu souvislou sekvenci. Při sledování, zda žáci dělají to, co mají, bylo obtížnější hlídat, abych film po skončení jednotlivých úseků včas zastavila. Proto jsem ho do příští hodiny rozdělila do tří samostatných částí, které odpovídaly vládám tří císařů.

Závěrem mohu říct, že dle mého názoru měly obě hodiny velký úspěch. Žáci během promítání pozorně sledovali film a vyplňovali cvičení v PL. Velice aktivně se také hlásili, když jsem jim pokládala otázky k jednotlivým úsekům. Kromě toho sami přicházeli s dalšími dotazy k některým scénám. Když jsem se ptala, jak se jim hodina

líbila, odpovídali kladně. Samozřejmě na to mělo vliv především to, že dva z prezentovaných císařů jsou pokládáni za šílence a tyrany, což diváky přitahuje. Z diskuze nad filmem jsem zjistila, že žáci si pamatovali nejen to, co si fixovali pomocí cvičení v PL. Dle mého názoru na ně postavy silně zapůsobily, tudíž byli schopni říct nejen to, co který císař vykonal, ale také mluvit o nich jako o lidech, zhodnotit, zda byli dobrými nebo špatnými vládci. Co mě velmi potěšilo, bylo to, že v každé třídě se našlo několik dětí, které se na konci hodiny ptaly na název filmu s tím, že by ho rády viděly celý.

Závěr

Zavraždil bratra, matku i obě manželky. Odstranil každého, kdo mu stál v cestě, kdo ho ohrožoval nebo se mu prostě jen nějaký způsobem znelíbil. Ze zabíjení odsouzených udělal zábavu. Není tedy překvapením, že se v souvislosti s postavou císaře Nerona objevují asociace jako tyran, despota misantrop, žhář, Antikrist atd. K negativnímu vnímání císaře Nerona jistě přispívá i podezření, kterého ho i přes absenci jednoznačných důkazů zřejmě nikdy nikdo nezbaví, a za jehož všeobecné rozšíření jsou částečně zodpovědné historické filmy. Nero je obviňován z toho, že nechal zapálit Řím.

Nero, císař římský není jediným hraným historickým filmem, který se inspiroval životem posledního císaře iulsko-claudiovské dynastie. Právě naopak. Postava Nerona mnohokrát ožila prostřednictvím nejrůznějších filmových zpracování slavného románu polského spisovatele Sienkiewicze *Quo Vadis?*, snad nejznámějšího díla zachycujícího život tohoto císaře. Právě tato kniha, a pak filmy natočené podle ní, měly zásadní vliv na to, jak je dnes Nero všeobecně vnímán. Především jako žhář a pronásledovatel křesťanů.

V současnosti se objevují filmy, které se snaží ukázat postavu císaře Nerona v poněkud jiném světle. Jedním z nich je i film *Nero, císař římský*, který vznikl jako součást minisérie *Impérium, vzestup a pád císařství*, věnované významným událostem římských dějin. Ve své práci jsem tento historický film srovnala s prameny. Dále jsem se zabývala otázkou využitelnosti filmu ve výuce školního dějepisu a nakonec jsem vytvořila návrh vyučovací hodiny, ve které by byl tento film použit. Svůj návrh jsem vyzkoušela v praxi.

Zhlédnutí filmu předcházelo prostudování pramenů. Nejlépe se mi pracovalo s Tacitovými *Letopisy*. Ty se sice nedochovaly úplné, ale vyhovovalo mi, že události jsou, na rozdíl od Suetonia, zaznamenávány chronologicky.

Na základě studia pramenů a odborné literatury jsem se dozvěděla následující informace. Císař Nero, původním jménem Lucius Domitius Ahenobarbus, byl posledním římským císařem iulsko-claudiovské dynastie. Jeho matka Agrippina byla během vlády císaře Caliguly odsouzena do vyhnanství. Po Caligulově smrti se vrátila do Říma, kde se později provdala za císaře Claudia. Ten zároveň adoptoval jejího syna. Agrippině se podařilo dosáhnout také toho, že se Nero oženil s Claudiovou dcerou Octavií. Po Claudiově smrti se Nero stal novým císařem. Existují domněnky,

že Agrippina Claudia otrávil houbami, ze strachu, že nástupcem bude prohlášen jeho vlastní syn Britannicus.

První léta Neronovy vlády hodnotí historici pozitivně. Císař pečoval o říši i svůj lid s čímž mu pomáhali především filozof Seneca a *praefekt praetoriánů* Burrus. S postupem let se ale Nero měnil. Místo spravování říše se věnoval svým zálibám. Ty, kdo ho dle jeho názoru omezovali, nechal jednoduše odstranit. Postupně se z něj stal nenáviděný vládce, který pobuřoval svým veřejným vystupováním coby zpěvák a vozataj. Po katastrofálním požáru Říma, který během jeho vlády vypuknul, se začala šířit teorie, že oheň byl založen na císařův rozkaz. Toto tvrzení sice dodnes není podloženo nezvratnými důkazy, přesto je Nero i dnes spojován se žhářstvím. Během posledních tří let jeho vlády došlo ke dvěma pokusům zbavit ho trůnu. Pisonovo spiknutí i Vindikovo povstání sice skončilo neúspěchem, přesto Nero nakonec musel z Říma utéct. Ze strachu z trestu, který by ho jako muže prohlášeného za nepřítele státu čekal, spáchal sebevraždu.

Film samotný přichází s novým pohledem na císaře Nerona. Na rozdíl od starších filmů, inspirovaných především románem *Quo Vadis?*, nevykresluje Nerona od počátku jako sebestředného maniaka a tyrana. Marcusovo pojetí příběhu líčí život císaře od jeho dětství a snaží se zachytit jeho proměnu z obyčejného mladíka, jehož největší zálibou je hudba, přes mladého císaře, který se snaží změnit římskou společnost k lepšímu až po opilého a zdrogovaného vládce, který se tak negativně zapsal do dějin.

Po srovnání historického filmu s prameny jsem zjistila celou řadu faktografických nepřesností. To je věc, se kterou divák sledující hraný historický film musí počítat. Jelikož se nejedná o dokumenty, není jejich úkolem podat přesné informace. Tvůrci historických filmů navíc musí myslet na to, aby vyhověli požadavkům publika. Některé z chyb ve filmu *Nero, císař římský* nepovažuji za zvlášť závažné (např. to, že Caligula nebyl ve filmu zavražděn cestou z divadla, ale v nevěstinci), některé změny ale byly zásadní a dle mého názoru i značně zkreslují pohled na Nerona. Za všechny uvádím jako příklad příběh Octavie. Osud Claudiovy dcery byl ve skutečnosti velmi tragický a značnou zásluhu na tom měl právě Nero. Ve filmu je však veškeré odpovědnosti zbaven, neboť Octavia se sama utopí z nešťastné lásky k Neronovi, který miluje jinou ženu.

Během práce s filmem jsem došla k závěru, že se na něj lze dívat ze dvou různých úhlů. Jako divák, který blíže zná období vlády iulsko-claudiovské dynastie,

jsem film hodnotila negativně. Vyhledala jsem si tedy recenze a diskuze diváků, a zjistila jsem, že naprostá většina hodnocení se podobala tomu mému. Když jsem ale film rozebírala pro využití v hodině dějepisu, uvědomila jsem si, že pro učitele může být přínosný a i přes faktografické nesrovnalosti ho lze zařadit do výuky. Učitel, který hodinu připravuje, se však musí nejdříve zamyslet nad tím, k čemu přesně film využije, a pak pozorně vybírat části, které žákům pustí.

V hodině, kterou jsem navrhla, film slouží jako názorná pomůcka, která doplňuje výklad. Hodinu jsem vyzkoušela ve dvou třídách šestého ročníku základní školy. Žáci tuto hodinu hodnotili jako zajímavou a zábavnou. Z mého pohledu byly obě hodiny velmi úspěšné. V 6. A i 6. B jsme stihli všechny naplánované aktivity. Film dle mého názoru žáky upoutal. Soudím tak na základě toho, jak reagovali na moje otázky, které se vtahovaly k jednotlivým ukázkám. Kromě toho měli během výkladu řadu vlastních dotazů. Díky tomu, že v obou třídách dějepis běžně vyučuji, mohla jsem si následující hodinu ověřit, kolik si toho žáci zapamatovali. Někteří si sice z hlavy nevybavili jména všech postav, ale co se týče popisu událostí, pamatovali si více, než z běžné hodiny. Prakticky jsem si tak ověřila to, co tvrdí výsledky průzkumů. Tedy že hraný historický film usnadňuje žákům osvojit si novou látku.

Během tvorby této práce jsem se podrobně seznámila s historickými prameny, odbornou literaturou i televizními filmy a seriály, které se zabývají obdobím římského císařství v 1. stol. n. l. Především u historických filmů jsem zaznamenala změny v pohledu na Nerona. Zatímco starší díla ukazují Nerona jako zkaženého, šíleného a především krutého vládce, novější filmy dávají divákovi možnost poznat, že císař nemusel být vždy oním misantropem, za jakého ho dnes obecně považujeme.

Dle mého názoru je vnímání Nerona ovlivněno tím, že jako první pronásledoval křesťany. Antičtí historikové popisují tuto událost jen jako jeden z mnoha Neronových zločinů. Mnohem větší význam ovšem měla celá záležitost pro křesťany. Ukřutnosti, kterých se na nich Nero dopustil, z něj v jejich očích udělaly jednoho z nejhorších lidí vůbec. A spolu s rostoucím vlivem křesťanství se šířila i tradice, podle které byl Nero přirovnáván k Antikristu. Tento Neronův obraz se navíc přenesl i do uměleckých děl. Důkazem toho, jak hluboce byla představa Nerona coby vraha křesťanů zakořeněna, je dle mého názoru to, že ještě v roce 1894 se požár Říma a následné pronásledování křesťanů stává námětem románu *Quo Vadis?* Toto dílo, stejně jako historické filmy natočené podle něj, pak ovlivnily názor

na Nerona hned u několika generací. V novějších dílech jsem však zaznamenala změnu

„*Nero snil o lepším Římu, o spravedlivém světě. Ten požár nezaložil, ale požár v jeho duši ho zahubil. Odpuštěme mu a snad bude odpuštěno i nám.*“⁴²³ Tato slova pronáší Akté na konci filmu a završuje tak příběh jedné z nejpozoruhodnějších postav římských dějin, císaře Nerona. Shrnuje tím vlastně myšlenku, která se nese celým filmem, že císař Nero se sice dopustil řady krutostí, ovšem k řadě z nich byl dohnán svým okolím. Odpověď otázku, zda toto tvrzení přijmout či nikoliv, to už záleží na každém z nás.

---

⁴²³ *Nero, císař římský* (film). Režie Paul MARCUS. Itálie, Velká Británie, Španělsko, 2004 (2. díl, 90:44-91:15).

Použité prameny, literatura a internetové zdroje

Prameny a jejich zkratky

- **Aug. RG – AUGUSTUS, *Res Gestae Divi Augusti***
  - Použitá edice: AUGUSTUS, *Res gestae divi Augusti. The achievements of the divine Augustus* (introduction and commentary by P. A. Brunt and J. M. Moore), London 1975. ISBN 0-19-831772-7.
Dostupné z WWW:
http://historiantigua.cl/wp-content/uploads/2011/12/brunt+moore_res.gestae.divi_.augusti-the.achievements.of_the_divine.augustus-0198317727.pdf (31. 5. 2014)
- **Cass. Dio – CASSIUS DIO, *Historiae Romanae***
  - Použitá edice: L. CASSIUS DIO, *Roman History* (translated to English by Earnest Cary), Harvard University Press, 1914-1927. Dostupné z WWW:
http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/home.html (25. 10. 2014)
- **J. BJ. – FLAVIUS Josephus, *Bellum Iudaicum***
  - Použitá edice:
    - FLAVIUS, Iosephus, *Válka židovská I. Válečná předehra*, Praha 2004. ISBN 80-200-1172-2.
    - FLAVIUS, Iosephus, *Válka židovská II. Zkáza Jeruzaléma*, Praha 2004. ISBN 80-200-1173-0
- **Plut. – Plútarchos**
  - **Plut. Galb.** – PLÚTARCHOS, *Galba*
  - **Plut. Oth.** – PLÚTARCHOS, *Otho*
  - Použitá edice: PLÚTARCHOS, *Životopisy slavných Řeků a Římanů II.*, Praha 1967.
- **Suet. – Gaius Suetonius Tranquillus**
  - **Suet. Aug.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Divus Augustus*
  - **Suet. Tib.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Tiberius*
  - **Suet. Cal.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Gaius*

— **Suet. Cl.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Divus Claudius*

— **Suet. Nero.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Nero*

— **Suet. Gal.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Galba*

— **Suet. Otho.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Otho*

— **Suet. Vit.** – C. SUETONIUS TRANQUILLUS, *Vitellius*

— Použitá edice: SUETONIUS TRANQUILLUS, Gaius, *Životopisy dvanácti císařů spolu se zlomky jeho spisu O významných literátech*, Praha 1998. ISBN 80-902300-5-9.

• **Tac. Ann.** – P. CORNELIUS TACITUS, *Annales*

— Použitá edice: TACITUS, Publius Cornelius, *Letopisy*, Praha 1975. ISBN 25-029-75.

• **Tac. Hist.** – P. CORNELIUS TACITUS, *Historiae*

— Použitá edice: TACITUS, Publius Cornelius, *Z dějin císařského Říma, Dějiny, Život Iulia Agricoly, Germánie, Rozprava o řečnících*, Praha 1976.

• **Vell. Paet.** – PATERCULUS VELLEIUS, *Historiae Romanae ad Marcum Vinicium*

— Použitá edice: *The Roman History* (translated to English by Frederick W. Shipley)

Odborná literatura:

• BARRETT, A. A. (ed.), *Životy císařů*, Praha 2012. ISBN 978-80-200-2082-6.

• BARRETT, A. A., *Agrippina: Sex, power and Politics in the Early Empire*, London 2001. ISBN 978-030-0078-565.

• BOATWRIGHT, M. T. – GARGOLA, D. J. – TALBERT, R. J. A., *Dějiny římské říše od nejranějších časů po Konstantina Velikého*, Praha 2012. ISBN 978-80-247-3168-1.

• BORDWELL, D. – THOMPSON, K., *Dějiny filmu*, Praha 2007. ISBN 978-80-7331-207-7.

• BURIAN, J., *Římské impérium: Vrchol a proměny antické civilizace*, Praha 1994. ISBN 80-205-0391-9.

- BURIAN, J. – LIŠOVÝ, I. – PSÍK, R., *Úvod do dějepisectví antického starověku*, Ostrava 2007. ISBN 978-80-7368-315-3.
- CHAMPLIN, E. *Nero*, Cambridge 2003. ISBN 0-674-01822-2.
- *Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike* (DNP), Hrsg. von Hubert Cancik, Metzler, Stuttgart 1996–2010. ISBN 3-476-01470-3.
- ECK, W. *Augustus: Augustus a jeho doba*, Praha 2004. ISBN 80-7021-688-3.
- FRIDRICHOVSKÝ, J. – PETRÁŇ, Z. *Encyklopedie římských císařů a císařoven z pohledu jejich mincí*, Praha 2008. ISBN 978-80-7277267-4.
- FUHRMANN, M. *Seneca a císař Nero*, Jinočany 2002. ISBN 80-86022-77-3.
- GRACOVÁ, B. – LABISCHOVÁ, D. *Průručka ke studiu dějepisů*, Ostrava 2008. ISBN 978-807368-584-3.
- GRIFFIN, M. T. *Nero, the End of Dynasty*, Londýn 1987.
Dostupné z WWW:
http://www.preteristarchive.com/Books/pdf/1984_griffin_nero-dynasty.pdf
(26. 11. 2014)
- HUDECOVÁ, D. *Jak modernizovat výuku dějepisů: výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*, Praha 2007. ISBN 978-80-7361-037-1.
- CHARVÁT, P. – MAREK, V. – OLIVA, P. *Encyklopedie dějin starověku*, Praha 2008. ISBN 978-80-7277-201-8.
- JULÍNEK, S. a kol. *Základy oborové didaktiky dějepisů*, Brno 2008. ISBN 80-210-3495-5.
- KEPARTOVÁ, J. *Císařové antického Říma*, Praha 1995. ISBN 80-85809-30-3.
- KOVENJAK, M. – TÖCHTERLE, K., *Pontes II - Antike im Film*, Innsbruck 2002. ISBN 978-3706517157.
- LABISCHOVÁ, D. *Vybraná didaktická média a jejich místo ve výuce dějepisů*.
Dostupné z WWW:
<http://www.zkola.cz/sofia/pedagogove/spolvedy/metodickematerialy/Documents/DSUcebniceDidaktickamedia.pdf> (22. 11. 2014)
- MALÝ, R. *Církevní dějiny*, Olomouc 2001. ISBN 80-7266-083-7.

- PANDEL, H. J. – SCHNEIDER, G. *Handbuch Medien im Geschichtsunterricht*, Schwalbach/Ts. 2005. ISBN 978-3-89974-665-5.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007)*, Praha 2007.
Dostupné z WWW:
http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
(22. 11. 2014)
- SILVEIRA CYRINO, M. *Big Screen Rome*, Oxford 2005. ISBN 978-1-4051-1683-1., 978-1-4051-1684-8.
Dostupné WWW:
<http://ancientworldinfilm.s3.amazonaws.com/Big%20Screen%20Rome.pdf>
(23. 11. 2014)
- SOLOMON, J. *The Ancient World in the Cinema*, Yale University Press 2001. ISBN 978-0300083378.
- SVOBODA, L. a kol. *Encyklopedie antiky*, Praha 1973.
- TERRY, M. S. *The Sibylline Oracles. Translated from Greek into English Blank Verse*. New York 1989.
Dostupné z WWW: <http://www.sacred-texts.com/cla/sib/sib.pdf> (4. 12. 2014).
- *Universum: všeobecná encyklopedie. 3. díl, F-H*. Praha 2008. ISBN 80-207-1063-9.
- WYKE, M. *Projecting the past. Ancient Rome, Cinema and History*, New York, London 1997. ISBN 0-415-91614-8.

Filmy

- *Nero, císař římský* (film). Režie Paul Marcus. Itálie, Španělsko, Velká Británie, 2004.
- *Quo Vadis?* (televizní seriál). Režie Mervyn LeRoy. Podle literární předlohy Henryka Sienkiewicze. USA, 1951.
- *Starověký Řím: Vzestup a pád impéria: Nero* (film). Režie Tim Dunn, Nick Green, Andrew Grieve, Nick Murphy, Arif Nurmohamed, Christopher Spencer. Velká Británie, 2006.

Internetové zdroje

- ČINÁTL, K. *Film ve výuce dějepisu*. [online].

Dostupné z WWW:

http://www.goethe.de/ins/cz/pro/grenzstreifen/Film_ve_vyuce_dejepisu.pdf

(22. 11. 2014)

Diplomové práce

- SEMINÁNOVÁ, J. *Augustus, první císař římský*, Praha 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu.

Seznam zkratk:

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
kol.	kolektiv
mj.	mimo jiné
n. l.	poznámka
pozn.	našeho letopočtu
př. n. l.	před naším letopočtem
tzv.	tak zvaný

Seznam příloh:

Příloha č. 1. 1 – Rodokmen iulsko-claudiovské dynastie

Příloha č. 1. 2 - Císař Augustus

Příloha č. 2. 1 – Císař Nero

Příloha č. 3. 1 – Elizabeth Taylor jako filmová Cleopatra (1963)

Příloha č. 3. 2 - Plakát k filmu Quo Vadis (1951)

Příloha č. 4. 1 – Plakát k filmu Nero, císař římský (2004)

Příloha č. 4. 2 – Hans Matheson jako císař Nero a Rike Schmid jako Akté

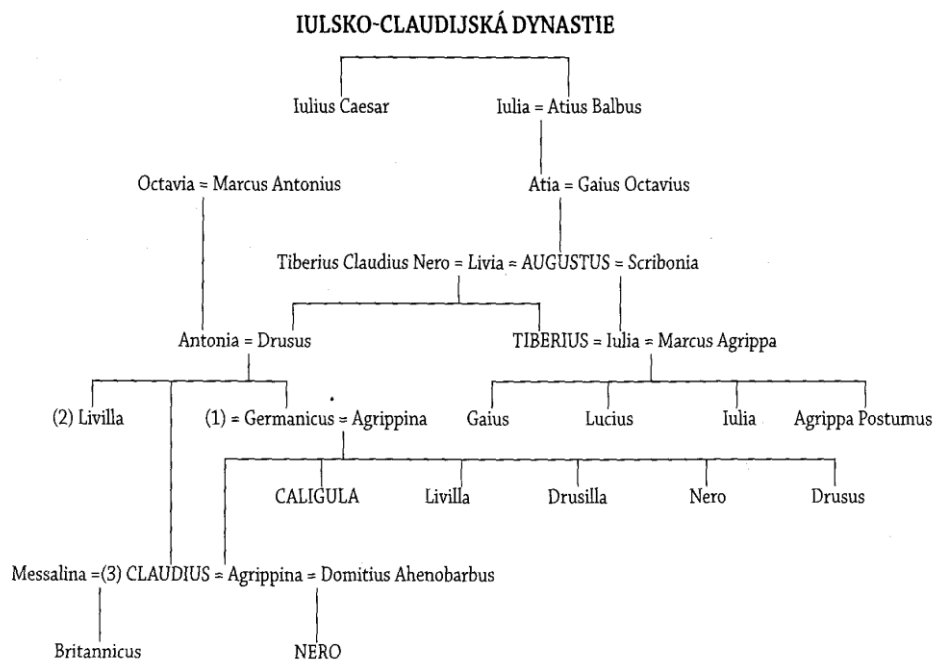
Příloha č. 5. 1 – Dějepis 6 pro základní školy – Pravek a starověk

Příloha č. 5. 2 – Pracovní list

Příloha č. 1. 1: Rodokmen iulsko-claudiovské dynastie

(zdroj: BARRETT A. A., *Životy císařů*, Praha 2012, s. 420)

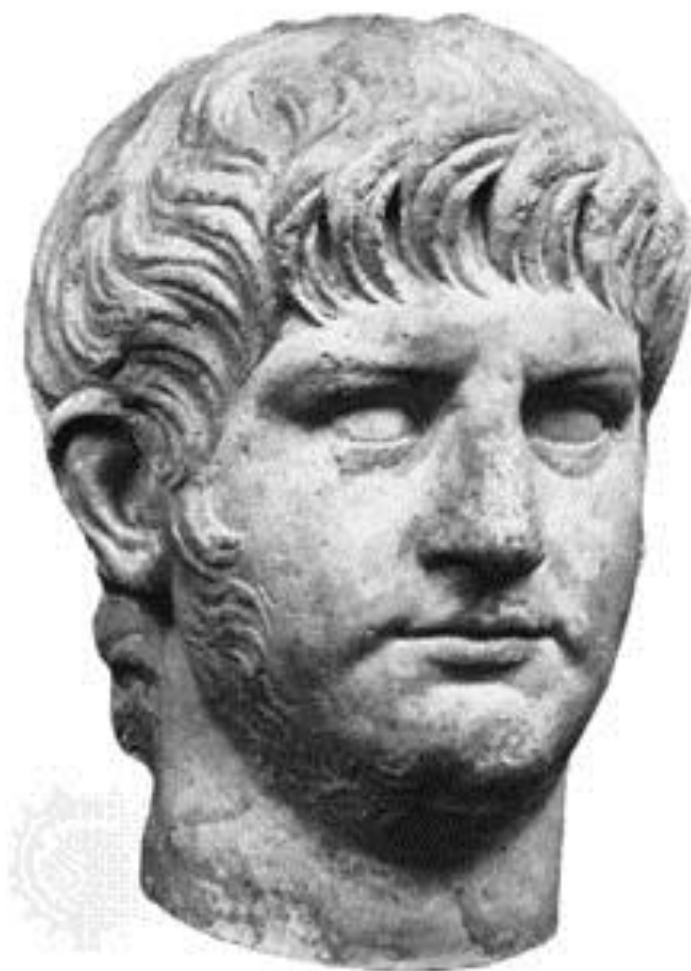
Příloha č. 1. 2: Císař Augustus

(zdroj: <http://it.wikipedia.org/wiki/Augusto>; 30. 11. 2014)

Příloha č. 2. 1: Císař Nero

(zdroj: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/409505/Nero>; 4. 11. 2014)

Příloha č. 3. 1: Elizabeth Taylor jako filmová Cleopatra

(zdroj: <https://www.pinterest.com/seidesemed/eluzabeth-taylor-kleopatra/>; 30. 11. 2014).

Příloha č. 3. 2: Plakát k filmu Quo Vadis? (1951)

(zdroj: http://moviespictures.org/movie/Quo_Vadis_1951; 30. 11. 2014)

Příloha č. 4. 1: Plakát k filmu Nero, císař římský (2004)

(zdroj: <http://www.csfd.cz/film/167597-nero-cisar-rimsky/>; 30. 11. 2014)

Příloha č. 4. 2: Hans Matheson jako císař Nero a Rike Schmid jako Akté

(zdroj: http://historum.pl/u/2011/09/kinopoisk.ru-Imperium_3A-Nerone-1190489.jpg; 30. 11. 2014)

Příloha č. 5. 1: Dějepis 6 pro základní školy – Pravěk a starověk

(zdroj: VÁLKOVÁ, V., Dějepis 6 pro základní školy; Pravěk a starověk, Praha 2012, s. 118-119)

Tiberius

Caligula se tak ve skutečnosti vůbec nejmenoval. Byla to přezdívka, kterou dostal od legionářů svého otce. Ten ho totiž s sebou bral na vojenská tažení a nechal mu ušít malý legionářský stejnokroj včetně vojenských bot, kterým se říkalo *caliga*. Caligula znamená „botička“.

Zjistěte, kdo byl Caligulovým otcem.

Augustovi nástupci (1. století n. l.)

Tiberius [tybérijus] se stal císařem jako zralý padesátiletý muž s vojenskými i diplomatickými zkušenostmi. Po Augustovi zdědil velkou a uspořádanou říši s hrozivou armádou. Jjí správa však byla finančně náročná, proto musel sáhnout k **úsporným opatřením**, která mu vynesla značnou neoblibu. Zatrpklý císař se uchýlil do soukromí na ostrově Capri [kapri], odkud **řídil přes deset let stát dopisy**. To je dostatečným důkazem jeho autority i schopností. V závěti jmenoval svým nástupcem svého velmi mladého adoptivního vnuka Caligulu.

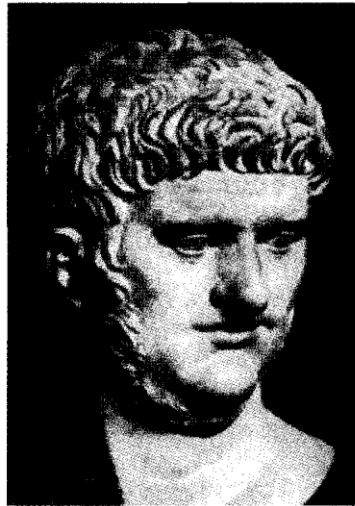
Caligula [kaligula] byl zpočátku oblíben, neboť zrušil zákon o urážce majestátu, potrestal udavače a vrátil práva senátu. Protože však byl příliš mladý a nezkušený, moc a sláva mu stouply do hlavy a začal se chovat tak krutě, že ho po čtyřech letech vlády zavraždili příslušníci jeho vlastní osobní stráže. Ti také prohlásili císařem Caligulova strýce Claudia.

Claudius [klaudyjus] se stal císařem jako padesátiletý. Do té doby se věnoval **vědecké práci**, hlavně historickému bádání. Byl autorem něko-

Caligula

Nero

likasvazkových dějin Etrusků a etrusko-latinského slovníku. Ani jedno z jeho děl se však bohužel nedochovalo. Claudius byl „císař-úředník“. **Zdokonalil státní správu** s výborně fungujícím úřednickým aparátem a díky **dobrému hospodaření** si mohl dovolit budovat nákladné stavby – silnice, vodovody, přístavy atd. Claudiovi se podařilo k římskému impériu připojit další území, mezi jinými i **jižní Británii**.

Po Claudiovi nastoupil jeho nevlastní syn **Nero**. Stejně jako Caligula si Nero na počátku vlády získal oblibu lidu, zvláště nákladnými dary (rozdával peníze, jídlo, oděvy atd.) a pořádáním her. Pokládal se za vynikajícího básníka a umělce a o řízení státu se vůbec nestaral. **Procesy s politickými odpůrci** za jeho vlády nabyly neslýchaných rozměrů. Dal dokonce zavraždit i svou vlastní matku a manželku. Když se proti Neronovi vzbouřily legie i císařova osobní stráž, vzal si život se slovy: „Jaký to umělec ve mně hynie!“

- Když porovnáte vládu čtyř Augustových následovníků, můžete je rozdělit do dvojic podle toho, jak vládli. Udělte to a svoje rozhodnutí odůvodněte.
- Který z Augustových nástupců byl podle vás nejlepším panovníkem a který nejhorším? Proč?

Příloha č. 5. 2: Pracovní list

1. Na základě filmu zkus určit, ke kterému císaři patří tyto obrázky a proč:

2. V jakém vztahu byli k Neronovi:

- Agrippina
- Claudius
- Octavia
- Seneca

3. Co patří ke kterému císaři?

zavražděn svojí stráží   spáchal sebevraždu   tažení do Británie
požár Říma   adoptivní otec Nerona   strýc Agrippiny
manžel Octavie   poslal Agrippinu do vyhnanství
senátorem kůň   miloval umění   otráven houbami   žák Seneky

Caligula

Claudius

Nero